

Berkes József

Történeteim

Berkes József

Történeteim

Berkes József

Történeteim

Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület
Pilisvörösvár, 2018

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki segítőimnek:

Vogl Mária tanárnőnek a folyamatos tanácsaiért,

Kardos Ferenc Író, költő barátomnak az ajánló soraiért.

Papp Ferenc barátomnak a többszöri konzultáció során elhangzott véleményeiért.

Ruda Gábornak a folyamatos kapcsolattartásért, és a könyv megjelentetéséért.

Köszönöm a támogatók anyag segítségét.

Köszönöm családom biztatását.

ELŐSZÓ ÉS AJÁNLÁS

A *Történeteim*, amint A *városi fiú* című könyvem is, a körülöttem, a velem megtörtént eseteket szedi egy csokorba. Egy részük – rövidebb változatban vagy akár teljes terjedelemben is – megjelent már A *városi fiúban*. Élettereim, Keszthely és Lenti környéke nagyon sok érdekességgel szolgál a környezetét figyelmesen szemlélő, kíváncsi embernek. Én ilyen érdeklődő ember lévén, aktívan benn voltam a körülöttem zajló eseményekben, de nemcsak benn voltam, hanem sokat tettem ennek a környezetnek az alakításáért is. A Kerka patak völgyében eltöltött több mint félszáz esztendő mély barázdákat szántott belém. A mai idős emberek, akik között élek, fiatalkorom társai voltak. Az akkori idős barátok már csak az emlékekben élnek.

Amíg a barátság csak a még élők emlékezete, addig tulajdonképpen nem is létezik, de ha valaki veszi a bátorságot, és az emlékeit valamilyen módon rögzíti, netalán közre is adja, újra életre kelnek az események, és velük együtt a régi emberek is.

Az én történeteim is ezt a célt hivatottak szolgálni. Lehet, hogy ma még sokan tudják Theofil, Jenci papa, Illés Kálmán bácsi, dara Zoli, Pista bácsi és Kati néni történeteit, ismerik a maskarázást, a disznóölést, a tsz-es világot és így tovább a teljesség igénye nélkül, de a mai fiatalok közül keveseket érint meg ez a korszak. Nem kell nekik a régi életforma, nem a régi szokások szerint élnek, és igazából nem is érdekli őket a múlt. Sokan mondják, hogy ez így van rendjén, pedig ami kikerül a köztudatból, az előbb-utóbb eltűnik.

Írásaimat nemcsak az érdekes történetek leírásának a szándéka, hanem ezeknek a történéseknek, az utókor számára való átmentése is motiválta.

Úgy érzem, hogy ennyi idősen már megszereztem a jogot arra, hogy elkészítsem a helyi társadalom számára a tükröt, és ezt a képzeletbeli tükröt feléjük fordítva bemutassam őket, önmaguknak.

Ha valaki a könyv olvasása közben ismerősökre, rokonokra, netalán a saját felmenőire bukkan, kérem, olvassa szeretettel az írást, amit egy kívülálló vetett papírra a saját és sajátos szemszögeből látva.

A valamikori, az 1966-ban a kerkafalvai autóbuszjáraton érkező fiatal-ember, akit az utasok a nagy cuctáskáról gondolva csak „gyüttment”-ként regisztráltak, ma már megszerezte magának a „gyüttmaradt” státust, és büszkén vallja magát zalai, ezen belül is kerkamenti embernek. Kérem, olvassák a könyvemet szeretettel!

Berkes József

RÖVID TÖRTÉNETEK

A két Jóska bácsi

Traktorosként dolgoztak. Kiss Józsi bácsi a tornyiszentmiklósi kerületben dolgozott, és mivel a tornyiszentmiklósi gazdák a lenti tsz.-hez „csatlakoztak”, így egy üzembe került a lentikápolnai, valamikori gépállomási traktorossal, Jankó Jóskával. Mindketten nagy dumások voltak, ki nem fogtak a régi történetekből. Mindenre egy-egy mesével, történettel válaszoltak. Tudtuk róluk, hogy a beszédüknek csak a fele igaz, de szívesen hallgattuk, mert érdekes színt hoztak a monoton életbe.

Így tudtuk meg Kiss Józsi bácsi egyik gyerekkori emlékét, amit többször is volt szerencsém hallani az ízes előadásmódján.

Az úgy volt kedves főnököm (mindig így szólított), hogy teheneket őriztünk a kerkaszentkirályi Kerka-parti legelőn. Gyerekek voltunk, kisfiúk, kislányok vegyesen. Rajtunk egy glottgatya, a lányokon meg egy kis bugyingo. (Jobb esetben.) A tehenek legeltek, mi pedig játékokkal töltöttük el a hosszú órákat.

A lányok közül valamelyik közzétette a megfigyelését, hogy a tehenek ugrálnak egymásra, és ezzel nem hagyják a másikat legelni. Természetesen falusi gyerekek lévén tudtuk, hogy miért teszik. Kész volt az új játék, játsszunk tehenest! Ők, a lányok lesznek a tehenek, a fiúk pedig a bikák.

Mivel az állatok sem viseltek ruhát, mi is megszabadítottuk magunkat szemérmünk takaróitól.

Egy egész kis meztelen gyerekcsorda játszott a ugrálást. Nem volt benne veszélyhelyzet, hiszen mindnyájan kisgyermekek voltunk.

A felnőttek közül néha ránk néztek, hogy nincs-e valami baj, mert a Kerka itt már mély és bővizű folyó, közel a Murába való betorkoláshoz. Jó idő esetén bizony meg is mártóztunk az enyhet adó vízben.

Ekkor éppen az egyik kislánynak a nagynénje jött leellenőrizni bennünket. Úgy jött, hogy senki nem vette észre, a bokrok takarták. Amikor elképedve meglátta, hogy milyen játékot játszunk, tépett egy marék csalánt és közénk rontva ütött-vágott bennünket, elsősorban a lányokat, az ő unokahúgát is. Menekülés közben a kökénybokrok közé, a csalánosba futottunk.

Elképzelheti kedves főnököm, hogy hogyan néztünk ki még másnap is. Többet nem játszottunk tehenest, mert nem üzekedtek a lányok, és a kis bikák is jobbnak látták a nyugodt legelészést. Ha rágondolok, még ma is viszketés fog el, pedig már megértem azóta egyet, s más.

Sokszor hallottam tőle ezt a történetet, de mindig nagy élményt nyújtott, hiszen az öreg minden alkalommal valami újat mondott, másképpen színezte a mesét.

Említettem a bevezetőben a másik Jóska bácsit, akit Jankó Józsefnek hívtak.

Ő is nagy mesélő volt. Kiss Józsi bácsi csak hazudósnak titulálta, mert a meséinek kétes volt az igazságtartalma. Jankó Jóska szerint az öreg is hazudik, és felajánlotta, hogy rendezzenek hazudóversenyt. Egyik alkalommal eljött a verseny napja, mert munkára alkalmatlan idő keletkezett. Sokan voltunk az öltözőben, traktorosok, vezetők egyaránt, és folyt a beszélgetés. Amikor elkezdték a versenyt, csend lett. Tudta mindenki, hogy most valami rendkívüli esemény fog következni, hát az is lett.

Már több mint fél órája adták elő a különös történeteiket, egymásra tromfolva, amikor Jankó Jóska, talán kifogyva a történetekből, azt kérdezte öreg kollégájától:

– Hát, te hol voltál akkor, amikor én bedeszkáztam a világ végét?

Kiss Jóska bácsinak erre is készen volt azonnal a válasza:

– Hát nem emlékszel? A másik oldalon tartottam a nagyfejszét a deszkához, mert nem tudtam másképpen elverni a szeget.

Jankó Jóska ekkor elismerte a vereségét.

– Nem hazudok többet veled, mert te jobban hazudsz nálam is.

Bár nem versenyeztek többet, de nem mondtak le a történeteikről, amiket mindnyájunk nagy örömeire meséltek tovább.

Már mindketten az égi fórumon mesélnek, ha úgy tetszik, hazudnak egymásnak és a hallgatóságuknak.

Dara Zoli történetei a rendőrökkel

Buti Palival

Zoli traktorosként dolgozott, előbb a Kerkafalvai Április 4 tsz-ben, majd az egyesülés után a Csesztregi Petőfiben. Általában talajmunkát végzett, mert gépe másra nem volt alkalmas. Egy Kisdutrát (UE 28) vezetett, szántott, tárcsázott, silót taposott és a szénabetakarítás egyes munkafázisaiban vett részt.

Az esetünkben szántásból igyekezett haza a Ramocsa felé vezető makadámúton, amikor a Kerkakutasi Egyesháznál váratlanul eléje toppant a hírhedt Buti Pali nevű rendőr, és karjelzéssel megállította a traktorost. Zoli nagy nehezen megállt, és azonnal le is tette az ekét. Benn ült a traktor vezetőfülkéjében. Megvárta, amíg a rendőr nagy léptekkel odaér és megkezdí az intézkedést: „Jó napot, Dara elvtárs!” „Jó napot, Buti elvtárs!” Mint két régi jó ismerős köszöntötték egymást. A traktor motorja közben alapjáraton pöfögött. „Gépjármű-ellenőrzés” – közölte a rendőr. „Kérem a személyi okmányokat, jogosítványt és a forgalmi engedélyt!” Zoli a kérdés sorrendjében kezdte meg a válaszadást. „Ismer engem, ezért tudja, hogy a jogosítványom és a személyi okmányaim rendben vannak, de szántani soha sem viszem magammal őket. Forgalmi engedélyről nincs tudomásom. Nem is láttam ilyent még.” A rend szigorú őrének kezdett felmenni a vérnyomása, amit az arca színéből lehetett kitalálni. „Tudja mit? Kapcsoljon balra irányjelzőt!” Zoli kapcsolt, de a lámpa nem reagált, nem volt benne égő. „Akkor kapcsoljon jobbra!” Az sem nyekkent.

„Ha ez sem megy, kapcsolja fel a világítást!” „No de Buti elvtárs, nem látja, hogy lámpa sincs rajta? Azért igyekszem, hogy még világosban hazakerjek.” A rendőr már kínjában azt mondta, hogy csináljon egy fékpróbát. Hiába mondta Zoli, hogy ezen nincs fék, örül, hogy megy a gép, nemhogy fékezni kellene, azért csak elindította a traktort, hátra tolatott, nekiruszkodott, és ha a Pali nem ugrik félre, biztosan elgázolja, mert valami öt méterrel előbbre állt meg. Pali mérgében azt a kérdést tette fel, hogy veszély esetén hogyan áll meg. „Tudja, Buti elvtárs, van ezen a traktoron egy hatékony fék.” „Mutassa, mi az!” Zoli újra tolatott, és amikor a rendőrhöz ért, letette az ekét. A traktor földbe gyökerezve állt meg, mind a három ekevas megkapaszkodott a makadámútban. „Na láttya!” – mondta Zoli. Buti Pali mérgében annyit mondott: „Tűnjön el a szemem elől, többet meg ne lássam az úton!” Zoli vidáman elindult és szerencsésen hazaért.

Zoli és a fröccs

Az előző írásnál rögtön belekezdtam a történetbe, elmaradt a bemutatás, ki is volt valójában Dara Zoli.

Mindenki csak így ismerte, Zoli. A Zoltán nevet nem használta, csak a bérlapján és a hivatalos okmányokon találkozott vele. Öreglegény volt, magányosan élt egy szép, nagy házban Ramocsán. Édesanyja nemrég halt meg. Zolit talán senki sem vette komolyan, mert alaptermészeténél fogva egy bolondozó, jó kedélyű fickó volt. Valójában a belső énjét senki sem ismerte, a jókedv lehet, hogy csak kívülről látszott annak. Édesanyja halálát követően szerzett egy menyecskét, de mivel már korosak voltak, gyerekük nem lehetett, ezért hoztak két állami gondozott kisfiút, akiknek nevelőszülei lettek.

A mostani történet is egy munkában eltöltött nap után esett meg vele a kerka-falvai kocsmában. Zoli kis Komár motorjával igyekezett hazafelé, és Kerkafalvára érve olyan szomjúságot érzett, hogy a kocsmá felé vette az irányt. A kocsmá előtt letámasztotta a motort, és bement, ahol sok ember, ismerős tartózkodott. Bálint Józsi bácsi, a kocsmáros nagy lendülettel mérte az italt. Zoli is oda akart állni a pulthoz, de ekkor észrevette a benn tartózkodó rendőrt. Odament hozzá, és megkérdezte: „Péter, megihatok egy fröccsöt?” „Énfelelem megihatja” – hangzott a válasz. Péter a csesztregi körzetes rendőr volt, aki Danuvia motorjával körutazott, és éppen a kocsmában beszélgetett az emberekkel.

Akkoriban még szigorú volt az országhatár közelsége miatt a járőrözés, ebből az információgyűjtésből szereztek tudomást a hatóságok az esetleges idegen mozgásról a határövezetben.

Visszatérve Zolihoz; Józsi bácsi kimérte a fröccsét, amit Zoli komótosan elfogyasztott, de csak nem akart elmúlni a szomjúsága. Kérdezte Pétertől, „Ugyan, megihatok még egyet?” „Meg hát” – hangzott a válasz, és ezt még egyszer megismételték. Három fröccs után (nálunk a fröccs nagyfröccsöt jelent, mert a kisfröccsnek van csak jelző a nevében) Zoli kiment a kocsmából, betekerte a Komárt, és már sokkal jobb hangulatban elindult hazafelé. A falu végén egyszer csak kilépett eléje a rendőr, és megállította ellenőrzés céljából. Az első kérdése az volt: „Ivott-e, Dara elvtárs?” Nem voltak ugyan elvtársak, de Zoli azonnal tudta, hogy a kérdés neki szól. „Ittam, de nem emlékszik Németh elvtárs, hogy maga adott rá engedélyt?” „Az igaz – válaszolt a rendőr –, de nem mondta, hogy motorral van.”

Végül helyszíni bírsággal megúszta Zoli az ügyet (húsz forintot fizetett).

Másnap az első dolga volt a munkatársainak elmesélni az esetét, tőle tudom én is.

Hogyan lettem Dezsőkém

Amikor a lenti tsz-be kerültem, a szövetkezetnek csak Iklódbördőcén volt üres szolgálati lakása. Ezt mutatták meg nekünk, és ide költöztünk. Ez a kis falu a Lenti-Zalaegerszeg vasútvonal mentén fekszik, a csömödéri tanácshoz tartozott. A szolgálati lakás a falu közepén, a tsz majorhoz vezető út elágazójában, az iklódi falurészben állt. A falu neve az összevonások idején készült, Kisiklód, Kerkaiklód és Bördőce egy tanács alá szervezésével. Lakásunk tágas, új épület, kis kerttel, garázzsal, gazdasági udvarral. Naponta jártunk innen Lentibe, a központba dolgozni. Kialakult a baráti körünk, gyerekeink is jól érezték magukat.

Esténként, mivel a faluban nem volt szórakozási lehetőség, átjártunk a szomszédos Csömödérbe a kocsmába sörözni. A kocsmát a közönség „Etibár”-ként ismerte. Fehér Etelkáról kapta a nevét, aki az italbolt üzemeltetője volt.

Tehát az Etibárba jártunk, itt általában sok ember tartózkodott. Minket is megismertek, megkedveltek, még Eti is, mert általában jól fogyasztottunk. A „mi” alatt egy fiútársaságot kell érteni, amibe legények, fiatal nős emberek tartoztak.

Itt ismerkedtem meg egy nálamnál idősebb emberrel, aki egy este legalább ötször kérdezte meg, hogy hívnak. Mindig illendően bemutatkoztam, Jóska vagyok. Valahogyan nem rögzült benne ez a név, mert másik alkalommal is ugyanezt játszotta el velem. Tudtam, hogy nem csúnyálkodik, tényleg nem tudja a nevemet. A negyedik bemutatkozásomkor eldöntöttem, hogy más névvel próbálkozom. Mikor újra kérdezte, azt mondtam neki, hogy Dezső. Na, ez hatott. Ezután már messziről érdeklődött hogy létem felől, bárhol is találkoztunk.

„Szevasz, Dezsőkém!” – köszöntött még józanul is. Egyszer aztán halottam a hírt, hogy meghalt, elvitte a mája.

Ezután már senkinek nem voltam Dezsőkéje. Egy darabig még hiányzott, de megszoktam újra a régi nevemet, Jóska lettem ismét.

Később, amikor a lentihegyi szomszédom feleségével találkoztam, elő-elővettük a fenti történetet, mert Erika a kocsmai „keresztapám” lánya volt.

Magnófelvétel a szalagos magnetofonnal áramszünetkor

Kiterjedt baráti körünk volt, és abban az időben összejárogattunk névnapozni. István napján Lentiben voltunk vendégségben. Népes társaság gyűlt össze. Jó kajákkal és sokféle szeszes itallal vártak bennünket. Nagyokat ettünk, feleségem óvatosan ivott is. Én csak üdítőket fogyasztottam, mert autóval mentünk, és én vezettem hazafelé. Mivel igen ment a nejemnek a vermut, és ezt észelve a társaság egyik férfitagja rászállt, és folyamatosan töltögette a kiürült poharát. Figyelmeztettem a nejemet, de ő azt válaszolta, ne aggódj, tudok én magamra vigyázni. Igazság szerint az egy liter ital nem terítette le a lábáról, de meglátszott rajta. Nehezen, de elfogadta, hogy pihenjen le egy kicsit. Talán egy órát lehetett az emeleti szobában, többször megnéztem, végül is lejött vissza a társaságba. Nem fogadott el több italt, és láthatóan kezdett rendbe jönni.

Aztán, mivel már éjfél jócskán elmúlt, kezdeményeztem, hogy induljunk haza, amire könnyen ráállt. Hazafelé olyan szövege volt, hogy végignevettettem az utat. Bármelyik mai stand-up kabarében sikerrel léphetett volna fel. Hazaérés után még az ágyban is folytatta a műsort, és én úgy határoztam, felveszem magnetofonra, mert biztosan nem hiszi el csak elmondásom alapján, hogy miket és milyen nagy átéléssel adott elő.

Előkészítettem tehát a szalagos magnót, felraktam a szalagot, de a mikrofont nem találtam sehol. Ő mondta, hogy hol keressem, végre meglett az egyik szekrényfiók alján. Összeszereltem, és el akartam indítani. Ekkor kaptam észbe, hogy zseblámpával kerestem a mikrofont, mert nem volt elektromos áram, pedig a magnó is erről működött (volna).

Természetesen jól kinevetett. Azóta is emlegeti a dolgot. Arra a kérdésre, hogy ki is volt akkor jobban elázva, máig sem tudom a választ.

Lecsóevés

Készült a szövetkezeti garázsom Lentiben. Sokan neveztünk be, de mivel lehetőség volt arra, hogy mindenki saját anyagi ereje szerint dolgozzon rajta, igen eltérő készségi fokon álltak a garázsok. Én már belső munkákat végeztem, a fűdémszigetelést. Dél felé járt az óra, kezdtem éhes lenni, és azon gondolkodtam, hogy hazamegyek, bekapok néhány falatot.

A garázs előtt járkálva egy éles fűttyentésre figyeltem fel, ami valahonnan a magasból hangzott. A garázsok négyemeletes házak között épültek, ezek egyikének a harmadik emeleti ablakából jött a fűtty. Bandi barátom könyökölt a konyhaablakban, és amikor látta, hogy észleltem őt, integetni kezdett. Mivel hallótávolságban voltunk, nemcsak integetett, hanem hangos szóval kérdezte: „Nem vagy éhes?” Mondtam neki, hogy mint a farkas, erre felhívott, mondván, főzött egy kis lecsót, szívesen megkínál, ha elfogadom. Hát persze, hogy elfogadtam. A lakásban csak egyedül tartózkodott. Tudtam, hogy nagyon jól főz, ezért kíváncsi voltam a produkciójára.

Kezet mostam és leültem a konyhaasztal egyik végére. Mélytányérral terített, gondoltam, nincs lapostányérja, vagy nem tiszták. Odatette a fazekat az asztalra, és leült az asztal másik felére. Kínált, hogy merítsek, amit meg is tettem. A dolog akkor kezdett gyanús lenni, amikor megkérdeztem tőle: „Hát te?” Mondta, hogy ő már túl van az evésen.

Vettem egy szelet kenyeret, és mivel híg tejfölös lecsót kaptam, kanállal, a szokott lendülettel vetettem magam az evésbe.

Aztán, bár mindenre fel voltam készülve, mégis a meglepetés erejével érzékeltam az erőt. Nem, mint a Jedi lovagok, hanem a kapszaicin hatását. Mintha parazsat vettem volna a számba. Nem mutathattam a kikíváncozó jeleket, mert Bandi a könyökén támaszkodva le sem vette rólam a szemét. Leste a reakciómat. Tudtam, arra vár, hogy félretoljam a tányért, hőzöngjek, reklamáljak. Egy pillanat alatt átfutott bennem, hogy nekem kell erősebbnek lenni. Később beigazolódott, hogy jól döntöttem, mert azóta is a találkozásainkkor azt a kérdést teszi fel elsőnek, hogy akkor milyen volt a lecsó.

Csak ettem folyamatosan, mindössze annyi könnyítést engedtem meg magamnak, hogy vettem egy újabb szelet kenyeret a kosárából. Már majdnem elfogyott a mélytányér étel, amikor indítványozta, merítsek még, mert látja, hogy ízlik a főztje. Legnagyobb csodálkozására újra telemerítettem a tányért. Egy másodpercre sem vette le rólam a tekintetét. Azt várta, hogy adok valami jelet, egy sóhajt, egy szisszenést, bármit, csak...

De nem adtam meg neki az esélyt a heccelődéshez. Amikor elfogyasztottam a második adagot is, és megtöröltem a szalvétával a számát, a milyen volt kérdésére azt feleltem röviden, finom. „Nem volt erős?” „Nem különösebben” – volt a válaszom.

Erre nem számított, és kitört belőle a csalódottság.

„Hát nem gondoltam, hogy megeszed. Én is megkóstoltam, de én, bár nagyon szeretem az erőset, abbahagytam, mert majdnem szétmarta a számomat.”

Hát, gondoltam, nem szoktak chiliből lecsót készíteni, mégis megettem. „Tényleg nem volt neked erős?” „Hát, dehogynem!” „Akkor hogyan bírtad megenni?” „Ha nem könyökölsz itt engem bámulva, ami elárulta a disznóságodat, biztosan abbahagyom. Csak a bizonyítási vágyam erősebb volt az érzékeim parancsánál. Holnap még lesz egy erős napom, de én nyertem meg a csatát.” „Nem tudod elképzelni, hogy miből csináltam?” „Dehogynem, erős paprikából.”

„Valóban, de ezt a paprikát sárga, vastaghúsú lecsópaprikának árusítottam a boltban. Most gondolkodtam rajta, hogy ha másnál is ilyen volt, mit mondhattak rólam...”

Tele volt a gyomrom, elbúcsúztam Banditól, aki még akkor is szövegelt az ablakból, amikor én már újra a garázsomnál végeztem a dolgomat.

Tojássütés borfejtéskor

Szüretet követően a második lehetőség a barátság ápolására a borfejtés néven elhíresült rendezvényünk volt. A nagy nádas pince két egymásba nyíló helyiségből állt. A belső volt valójában a szőlő feldolgozásának helyszíne, és itt tároltuk a termést, itt vált a must borrá.

A változás, bár önállóan is végbement volna, de az ember közreműködése nélkül ez a folyamat valójában valamiféle lőrét eredményezett, mint amiket a rossz gazdák pincéjében kóstolhattunk.

Mivel a tárolt bor mennyisége meghaladta az egy személy által elvégezhető feladatot, ezért a kollégáimat hívtam segíteni, ami nekem a munkák megosztását, nekik pedig jó bulit, kikapcsolódást jelentett. Ilyenkor késő éjjelig folyt a munka. Nekem a lefejtés, a hordók tisztítása és a tisztítás utáni beállítása jutott feladatul. Miután édesapám a kora miatt átruházta rám ezt a fontos munkát, én lettem a kis csapat vezére. A kis csapat, mint már említettem barátokból, kollégákból állt össze. Az első fejtés időpontját attól tettem függővé, hogy mikor forrt el a must, a másodikat pedig a kora tavaszi időszakra terveztem be. Egyik ilyen második fejtés alkalmával többek között a tsz.-ből Jancsi komám, Sanyi barátom, Péter és Laci kollégáim is segédkeztek. Múlt az idő, már a munka állása is megengedte, hogy lazításképpen valami kosztot készítsünk magunknak, és azt jó étvággal elfogyasszuk. A fekhelyek és a főzési lehetőség az első helyiségben voltak, ezt neveztük szobának.

Falusi ember lévén a baromfiudvar termékéből, tojásból jól felkészültem, szalonna is akadt hozzá.

Úgy döntött a társaság, hogy mindenki maga készíti el a saját ételét ezekből az alapanyagokból.

Laci volt a legéhesebb, így ő kezdte a munkát. Nem volt meleg a pincében, így a ruhája fölé még egy plédet terített. Úgy nézett ki, mint egy mexikói a ponchóban. Munka közben ez a ruhadarab nem akart megállni a vállán, közben ezt is húzkodta.

Leütött hat darab tojást, kevés kis pirospaprikával megszínesítette, majd annak rendje és módja szerint felverte. A következő munkafázisban szelt a serpenyőbe némi szalonnát, és az asztalnak hátat fordítva pirítani kezdte az ablak előtt álló gáztűzhelyen.

Összenéztünk Péterrel, mert egyszerre jutott eszünkbe, hogy meg kellene viccelni a barátunkat.

Adott volt az alkalom, Laci nem látott bennünket, és az asztalon álló örölt cseresznyepaprikás üvegből egy púpozott kanálnyit rászórtunk a felvert tojás tetejére. Laci, mikor már késznek látta a szalonnát, megfordult, még kettőt-hármat vert a tojáson, majd belefördította az egészet a siftergő serpenyőbe. Sütés előtt megterített magának, így a serpenyőből szépen átcúsztatta az egészet a tányérba. Komótosan nekicihelődött, tört a kenyérből, és bekapta az első falatot. Természetesen nem tudta lenyelni, mert elmondása szerint úgy érezte, hogy parazsat vett a szájába...

Miután beszívhatta az első levegőt, kérdőre von bennünket, hogy mit csináltunk az ő kajájával? Miért ilyen borzasztó erős?

Mi egybehangzóan állítottuk, hogy nem tettünk semmit, ő paprikázta be a tojást.

Megnyalta a csemegepaprikás kiskanalat, az tényleg nem mutatott erőt. Az erős paprikát előzőleg eldugtuk.

És akkor kezdődött a szekálás, hogy nem a tojás erős, hanem ő gyenge. Addig ment a szekatúra, amíg Péter javaslatot tett arra, hogy ő majd megkóstolja. Laci átadta neki a tányérját. Péter nekiállt a kóstolásnak. Az első villa után közölte, hogy ez nem erős, nem tudja elképzelni, hogy barátunk mit érez, majd szemrebbenés nélkül megette az egészet. Laci csak hümmögött, és nekiállt az újabb adag elkészítésének. Mondanom sem kell, a folyamat ugyanaz volt: tojásleütés, paprikázás, felferés, szalonnapirítás (közben újra belekerült az erős adalék), sütés, nekikészülés az evésnek, majd újra a reklamálás. Hiába mondogattuk, hogy az előbb is bebizonyosodott, hogy nem igaz az állítása, mégis kitartott az álláspontja mellett, hogy ez a kaja ehetetlen.

Bizonyítandó az ellenkezőjét, magam elé húztam a tányért, és miként az imént Péter, én is szemrebbenés nélkül elfogyasztottam a rántottát.

Nekem is voltak parazsat idéző érzéseim, de bírtam.

Elkeseredésében Laci újabb kísérletbe kezdett. Az étel elkészülte után nekiült, és sűrű sziszegés közepette mégis csak megette a tojást.

Na, látod, mondtuk.

Évekig nem árultuk el neki a titkot, de okos ember lévén mégis ránk gyanakodott. Mi csak sokkal később meséltük el az igaz történetet, természetesen sok kollega társaságában.

Az esetet követően reggelre befejeződött a borfejtés, de valamivel több fogyott a rizlingből a korábbi évekhez képest.

Azóta is minden ételbe teszek az örölt cseresznyepaprikából. Talán Laci is megszerette.

Ibolyánál

Ma megint a füredi temetőbe látogatok. Sírodhoz, mert itt vagyok a kórházban, és már két éve múlt, hogy találkoztunk. Mindig én jövök hozzád, téged mozgásképtelenné tett a rút halál. Sokan jövünk. Velem tartanak azok az ismerősök, osztály- és évfolyamtársak, akiknek meséltem, beszámoltam emlékeimről, elolvasták Ibolyák című versemet. Mert rólad szól ez az írás is, a hosszú fonott copfúró, az első igazi lányról, akit kedveltem, talán szerettem is.

Négy évig ültél a párhuzamos, lányos padsorban mellettem. Ha odaültetek, hát ott voltál. Nem vettünk tudomást egymásról. Valószínűleg tégedet más foglalkoztatott, én pedig még nem voltam felkészülve a kapcsolatra. A lányok ismeretlenek voltak előttem, hiszen csak a gimiben kerültem közelükbe. Mintha egy másik földrésről jöttek volna.

A két velem egykorú unokatestvér nem számított lánynak. A lányokat általában hülye, sikonyálós, árulkodós, csoportosan vihogó lényeknek tartottuk, akik véleményünk szerint ellenségnek vélték a fiúkat. Ha valami disznóságot vagy nekik nem tetsző dolgot mondtunk, vagy csináltunk, néha egy-egy pofont is kaptunk, amit az egyenlőség jegyében természetesen azonnal visszakaptak.

Az első igazi csókot mégsem tőled kaptam. Egy másik osztálytárs lepett meg vele.

Nem tudtam mire vélni ezt a többet soha meg nem ismételt gyönyörű élményt.

Bár vágyakoztam az ismétlésre, mégis két év telt el a következőig. Ezt már te adtad, amit számtalan követett. Jó volt veled. A testvér és a szerető közötti állapot rögzült közöttünk. Emlékezz a sétákra, csókokra és a semmi többre! Nem akartad, és én tiszteltem az akaratodat. Aztán jött egy új szerelem, és te eltávoztál az életemből.

A nyomokat kitörölni egy élet sem volt elég. Az első kapcsolatot nem előzheti meg semmi, még az idő sem. Megmaradtál élő emlékeim között.

Izgatott vagyok, mint fiatal koromban. Gondolatokat gyűjtök, hogy mit mondjak majd neked, a sírhalomnál. Mert beszélgetek a temetőben élő halottakhoz, szüleimhez, ismerőseimhez, rokonokhoz, a múltamhoz. Neked csak magunkról beszélek, meg rólad, aki példamutató módon élted le az életedet, tetted emberré a gyermekeidet.

Szakemberként is megbecsültek, sorsodat méltósággal viselted.

Már nyolc éve nyugszol korán elhunyt társad mellett. Engedd meg, hogy meglátogassalak máskor is, mert bár elváltak útjaink, mégis része voltunk egymás életének.

A füredi temető lett találkahelyünk, és ez mindaddig így lesz, míg jönni tudok hozzád.

Kérlek, gondolj rám, mert a lelkek a halál után is élnek, és én a lelkemben őrzöm a helyedet.

Nyugodjál békében, ma nem háborgatom tovább a nyugalmadat.

A szegény ember

Te Jóskám! Kezdte az élete történetét az idős bácsi, aki a középső ágyra került a kórteremben.

Szegény legény vagyok, régen születtem, valamikor nyolcvanöt évvel ezelőtt. Mi mindig szegények voltunk, erről papírunk is volt, mert vagyoni helyzetünk és a családnevünk is Szegény. A Ferenc név is hagyomány, felmenőim, fiam és unokám is ezt a nevet kapták a keresztségben.

Szűkebb hazám a Balaton és Várpalota között található szép vidék. Ma egy kis faluban lakom Pét közelében. A talajfelszín nagyon vékony termőrétege miatt csak bizonyos szárazság és mésztűrő füvek, boróka, csökkent tűlevelű és lombos bozótosok élnek meg. A pár centis termőföld borította mészkőhegyek, dombok vonulnak egészen a Bakony előhegyei elé. Katonai gyakorlótér és löterek találhatók itt. A falvak lakosságának igen kevés termőföld jutott, így a fiatalok az iparban, bányákban helyezkedtek el. Én is, mint fiatal, a villanyszerelő szakmát tanultam ki. Különböző vállalatoknál eltöltött negyvenhat év után vonultam megérdemelt nyugdíjba, amit hála istennek még ma is élvezek. Egyszer egy fiatalember azt mondta nekem, hogy Feri bácsi, maga száz évig fog élni. Nem vettem komolyan, de ennek szellemében teszek az egészségemért. Sok vitamint fogyasztok, nem eszem húsokat, magam készítem az étkeimet, főleg tojást, halat és az ebből készületeket. Egyedül élek a házamban. Gyermekeimnek mindegyiknek saját otthona van. Már hét dédunokával büszkélkedhetek.

Nagyon kedves, családszerető feleségem volt. (Isten nyugosztalja!) Négy gyermekkel ajándékozott meg, akik közül a legfiatalabbat már elvesztettem. Anyjuktól a gyerekek kivétel nélkül örökölték egy alattomos betegséget, a cukorbetegséget. Évtizedek óta csak az inzulinnak köszönhető az életük. Engem ez a betegség, hála Istennek elkerült.

Visszatérve a vagyoni helyzetünkhöz, minden lehetőséget fel kellett kutatnom a pénzszerezésre. Dolgoztam Németországban, Csehországban. Sokat. Így mindig sikerült az anyagi biztonságunkat fenntartani.

Feleségem 2002 elején meghalt. Ezután egy évre újra elutaztam Csehországba asszonyért, ugyanis amikor kinn dolgoztam, összebarátkoztam egy nővel. Takaros, férjes asszony volt. A megismerkedés egy áruház pénztáránál történt. Egy szót sem beszéltem csehül, ezért hiányos német tudásomat bevethet próbáltam megértetni magam vele, ugyanis ő volt a pénztáros. Pár német szó után javasolta, hogy beszéljünk magyarul, mert

úgy egyszerűbb lesz. Cseh mivolta ellenére jól beszélte a magyart, később kiderült, a nagyszülei magyarok voltak, és tőlük sajátította el a nyelvet.

Aztán szó szót követett, találkozóra hívtam, és egyre közelebbi lett a kapcsolatunk. Hazautazásomkor ez a kapcsolat megszakadt.

Nem terveztem vele az újrakezdést, de ahogy egyedül maradtam, egyre nehezebb lett elviselni, hogy nincs kihez szólni. Tehát felhívtam, hogy meglátogatnám, amit ő pozitívan fogadott. Eljött az utazás és a találkozás napja. Beszélgetés közben felvettem, hogy jöjjön el velem, és éljünk együtt Magyarországon. Érdekelte az ajánlatom, és két hét múlva beállított hozzám két bőrönddel, hogy megjöttem. Férje közben meghalt, önkezeléssel vetett véget az életének.

Mariska könnyen otthagytta a hazáját, hiszen nem volt háza, lakása, szinte semmije. Itt nagyon jól megvoltunk. Eltelt tizenkét esztendő, és egyszer a lánya telefonált, hogy árusítják a volt szovjet katonatiszti lakásokat potom ötvenezer koronáért, milyen jó lenne vásárolni belőlük. Őt is elfogta a tulajdonszerzési vágy függetlenül attól, hogy én a fél ház ráíratásával itt a falumban már tulajdonossá tettem. Láttam rajta, hogy vágyódik haza, ezért felajánlottam, hogy adok neki pénzt, menjen és vásárolja meg azt az önkormányzati lakást. (Három szoba összkomfort felújítva.) Megvette és nem jött vissza. A kapcsolatunk még megvan, de csak ritkán, telefonon beszélgetünk, emlékezve a név- és születésnapokra.

Azóta ismét egyedül vagyok. Jól kijövök magammal. Csak ez a sükettség ne volna. Az egyik fülemmel semmit sem hallok, a másikon valami keveset. Sajnos a nagyothalló készüléket nem tudom elviselni, állandó zúgást érzékelek. Mondják, hogy ne kiabáljak, de a sükettség velejárója a hangos beszéd, hiszen nem tudom kontrollálni magamat.

Miért kerültél ide a szívkorházba?

Szükségem van az egészségem érdekében a kivizsgálásra, hogy tudjam, hol állok, és még mire kell figyelnem, hogy beválhasson az ismerős jóslata. Egyelőre még jó élni, szeretek élni, ez a kis sükettség nem befolyásol, nem tesz pesszimistává.

És mondd, Feri bácsi, mi ad erőt ehhez?

Római katolikus vagyok, bár istennel való kapcsolatom nem felhőtlen, mégis érzem a segítő kezét. Bízom benne.

Végezetül, mikor hazajöttem, sok szerencsét kívántam neki elhatározása megvalósításához.

Fia értesített, hogy 2017 nyarán visszaadta lelkét a Teremtőnek.

Nyugodjon békességben!

Kisasszonka

A 2016. évben tett látogatásunk alkalmával a várban egy kis hölgy kalauzolt bennünket az alábbiakhoz hasonló nyelvezetű tájékoztatójával.

Neki válaszolok az elképzelt levélben.

Izenet Boldogkővára Kisasszonkájának

Emlékezetimben eleven még drága szava minden fordulása, odaadása az urának s mindenönk fölséges urának, a Kerálnak. Erősb sajnállok, mi jó coloniák, hogy nem tudánk tenni az tisztességünket Urának országos foglaltsága miatt, de szűnk megőrzé hű szolgálóleányának odaadó szóit, és a fogadtatást, melyet nagy bajunkban, fáradtságunkban pihenőhelle való kínálásunk erényába foganatosított.

Bár időnk sürgetvén nagy lakomázásban nem leend részenk, de szíves kínálását olybá vettük, mint ha asztala köré települhettünk volna pecsenyétől roskadozó tálakról falatozván, azon étkeket, mi szümmünknek kedves, szájunknak ízes leend vala,

sűrűn emelgetvén az jó aszú borokkal teli kupákat.

Nagy gyönyörűséggel tölté el szűinket az vitéz daliák ereje, ügyessége, és az kor szerinti fegyverzete.

Rátekintvén az várának harczos erősségire, sziklákon emelt falai épességire, a jó hadi fegyverekre, igaznak vélénk szavainak folását, miszerint üzetésben lévő urunknak

ittén a megnyugvást biztosítá.

Ezekről az udvari kíséretünkhöz tartozó úrhölgy is emítést teend.

Nemes és nemzeti Tolcsvay Bodó Éva asszony, ki vala hű asszonya az

A „Kisasszonka” Boldogkő várában
(a szerző fényképfelvétele)

Budai Zsikla Mihály nagyúrnak, éppen e tájakon nevelkedvén sok igaz történetekkel járula vala kedvünkbe. Az nevezetes Bodó familiáról kisasszonykám is tevén említést, mondván egy Bodó nevű familiánál lelt búvást menekülő kerálunk, aki nékik adamányozá e helet, melyre építé eme erősségét, és nevezé Bodó várának. Asszonyunk e hírneves családnak le származása. Évszázadok múlása sem törölé az emlékezésiből ama kort.

Az idők folása hozá, hogy az emíteni boldog esztendőк nyomdokában, az Bodó vár Boldog várrá, későbbi esztendőкben Boldog kővárává, majdan Boldogkő várává neveztetett átal.

Nehéz búcsúszók után, midőn harczy és társzekereinkre felmálhásván jó hátas paripáinkra ülven haladtunk, a hosszú úton emlékeinkről váltánk szót.

Hazánkig, az nyugati végeken álló Baksa váráig elegendő szó esett urának vitézségiről, az erősségben szerzett tapasztalásainkról. Hazaérvén udvari piktorunknak parancsba adánk, hogy fössön képeket az mondásunk szerént, az ottani birtokok szépségiről. Ezen képek úgy mutatják várikat és mezeiket, mintha ott állanánk az falakon. Fő helyre tevén őket, minden napon előttünk állandanak. Kisasszonykám is az gyönyörű alabástrom kék ruhájában igazi udvarhölgyként mutatkoza előttenk.

Ha látásunkkor nagyura az otthonában tartózkodik vala, bizonyossággal akadt volna közöttenk egy széptevő ifjú lovag, ki vette volna bátorságát, és kérelemmel járulván nagyura elibé kisasszonykám kegyeiért esendvén.

Ifjú vitézim, egészen honunkig emlegeték szerelmes szavaikkal kegyed szépségit, okosságát.

Egyikök verset is szerezvén, lantjával kísérve zengé szépsége dicséretét.

Mi magunk is szememet vetettünk kiskegyedre, de nyavalákkal küszködő, botra támaszkodó öreg vitéz ne csörgesse az páncélját, mert immáron nem duzzad az karja az erőtől, és nem lőn képes megvédeni Önt az barbár betolakodók ellen az végeken.

Ha a hírvivőnk megérkezvén otthonában találja nagyurát, járja ki kiskegyed, hogy méltóztasson fogadni szolgánkat. Engedje nagyságos füleibe zengeni lantjának szólása mellett az mű izenetünket és köszönésünket az múltkori fogadtatásunk miát. Kérjük jutalmazandja szolgálait jó lakomával és borokkal akkori helytállásukér.

Jelen levelenk íródott egy esztendővel későbbben ottjártunknál Colon vármegyében, Baksa várában az úr kegyelmibül a 2017-es esztendő böjtelő havának idusán, melyeket pecsétönkkel és névalírásunkkal hitelesítvén tiszteletünk mellett hírnökünkre bízunk.

Udvarunk és nemzetségünk egésze köszönésével:
Nemes és nemzeti kapitánya Baksa várának távollétében;
Josephus Francis vicekapitán
saját kezei által aláíratván

Kelt: az Balaton nevezetű nagy víz partján, Füred városában
Az Úr 2017. esztendejének kikelet havában, annak tizenkettedik napján

Liszka néni és Pandur

1. Liszka néni

Liszka néni és Pandur ülnek egy öreg diófa letört ágán
(A fényképet valamikor az 1980-as évek elején készítettem a cserszegtomaji nádas ház udvarán.)

Valamikor egy igen gazdagnak számító család háziasszonya volt. Sokholdnyi szántóval, szőlővel, erdővel és kaszálóval rendelkeztek. A háztartást cselédek és a szezonmunkákban sommások végezték. Az istállóban igásállatok, lovak álltak, övék voltak a községi apaállatok, a rengeteg majorság. Férje halála után magára maradt két fiúgyermekével, Sándorral és Gyulával. Együtt vitték a gazdaságot.

Sándor az anyjával lakott, Gyulának saját háza volt, közel a szülői házhoz. Ő megnősült, gyermekei születtek, de

már nem dolgozott a család együtt. Sándor a katonaságot, majd a csendőri szolgálatot választotta. A magára maradt gazdaság szétesett, nagy része a tsz-be került, Liszka néni egy kis szobában húzta meg magát a nádtetejű istálló és pajta végében. Valamikor ebben a helyiségben szerszámok, hembárok voltak. Egy priccs, sparhelt, egy nagy láda, x-lábú asztal és két hokedli voltak a bútorok. Az ajtó közvetlenül az udvarra nyílt. Itt főzött, aludt, és minden tevékenységét itt végezte. Egyszer jártam benn nála, de többet nem kíváncsoztam bemenni, mert a higiénéről nem is hallhatott.

A köszvény kínozta, kezei rettenetesen eldeformálódtak, botra támaszkodva, előre hajolva tudott csak nagy nehezen menni. Más baja nem lévén, kilencvenhat éves korában halt meg. Sándor fia mellé temették a cerszegtomaji temetőbe.

2. Pandur

Ő a másik személy a képen. Kit is tisztelhattunk valójában Pandurban? Soha nem tudtam meg. Azt sem, hogy miért nevezték Pandurnak. Ez nem is volt valójában fontos. Talán az anyakönyvi iratok között rá lehetett volna lelni, de senki sem kereste. Állítólag árva kisgyerekként vetődött a családdhoz. Őrzőgyereknek használták, talán egy iskolát sem járt, mert biztosan tudom, hogy sem írni, sem olvasni nem tudott.

Együtt öregedtek meg a gazdaasszonyával. Amikor megismertem már jóval nyolcvan felett járt. Valószínűleg nem volt másik ruhája, mert én csak ebben láttam. Talán éjszaka is ebben hált. Kora tavasztól késő őszig az istállóban aludt a szénában. (Állat már régóta nem lakta az istállót.) Télire beengedte Liszka néni a „lakásba”, a láda tetejére ágyazott neki.

Egy érdekes kis törpe növésű emberke volt, aki állandóan mosolygott. Lehet azonban, hogy ez csak nekünk tűnt mosolynak. A barna kalap és a kék kötény elmaradhatatlan ruhadarabja ugyanúgy, mint a talicska, hogyan ment valahová.

Nem sok mindenre lehetett használni, bár Liszka néni szerette volna, ha fürgén teszi azt, amit parancsol neki. Azt szokta mondani: „Minek siessenek, hiszen még nincs este, és hónap is lesz egy nap.”

A háznál fát vágott, ha sietett, egy kosárral elkészült naponta. Néha elküldte a Liszka néni boltba bevásárolni. Olyankor egy cédulát írt neki, amit zacskóban a nyakába akasztott. Ezt a boltos elolvasta, összekészítette

az árut, kivette a pénzt a zacskóból, és útjára bocsátotta Pandurt. Az útja oda és vissza, a mi pincénk előtt haladt át, és ott szokott beszélgetni vele édesapám. Az öreg a saroglyás talicskát maga előtt tolv (amin egy fűzko-sárban vitte a bevásárolt élelmiszert) közlekedett oda és vissza. Az első állomása a mi pincénknél volt, ahol apám kérdezgetni szokta.

- Hová mész Pandur?
- A bótba, Berkes bácsi.
- Hát mit csinálsz a boltban?
- Én igazán nem is tudom, a Liszka nyénnye beleírta a zacskóba.
- Hát a talicskát miért tolod?
- Mer ha efáradok, arra üdögelek.

Jó pár óra elteltével az ellenkező irányból jelent meg Pandur. Látszott rajta, hogy nagyon el van fáradva, ami nem volt csoda, hiszen azt a dögne-héz saroglyás talicskát maga előtt tolt hegynek fel, völgynek le.

Előttünk ismét megállt, leült a talicskára és tovább beszélgetett apám-mal.

- Aztán Pandur, mi lesz ebédre?
- Én igazán nem is tudom, Berkes bácsi.
- Gondolkodj egy kicsit!
- Hát, talán e kis finom krumpileves.
- Az finom ebéd. És tegnap mi volt?
- Én igazán nem is tudom.
- Na, csak gondolkodjál, hogy mi lehetett!
- Asziszem, e kis finom krumpileves.
- Hát az előtt?
- Asziszem, akko főszte a Liszka nyénnye. Az finom ebéd, csak azt ad-jon a nagyúrsten. Akko nem köll éhenhónyi.

Ilyen és hasonló párbeszédeknek több alkalommal fültanúja voltam én is. Egyszer aztán jött a hír, hogy meghaltak. Először Pandur, aztán hamarosan a Liszka néni is. A kisebbik fiú családja illendően eltemettette őket. Nem sokkal később elment Gyula is. A birtok maradék részét egy építész-mérnök házaspár, a Kruppa család vette meg. Nagyon jó szomszédok let-tünk. Anyám halála után ők vásárolták meg a mi birtokunkat is.

Ezzel véget ért az ötven évig tartó cserszegtomaji birtokosságunk, és a kálváriám. Mert az otthonom távolsága nagyon nehézzé tette a szőlő mű-velését számomra.

Sándor szomszéd, a csendőr

2017. március 18-án, Sándor napján emlékezem rá.

Mogyorósi Sándornak hívták, Cserszegtomajon élt az édesanyjával és Pandurral, a volt cseléddel. Soha nem volt házas, hozzászokott a legénykelethez, mert egész életében az édesanyja viselt gondot rá. Amíg legénykedett, otthon élt és dolgozott a gazdaságban, majd a frontra került még az első világégés idején. Aztán azt gondolta, hogy ennyi fegyveres szolgálat után nem lesz újra paraszt, jelentkezett a csendőrséghez. Fel is vették, mert a mokány, kajla bajszú legény alkalmasnak tűnt a szolgálatra.

Mint határvadász csendőr a Mura mentén (ma Szlovénia) és a Lenti-Lendva környéki határszakaszon teljesített szolgálatot. Erről gyakran mesélt, és pontosan fel tudta emlékeztetében idézni azokat a községeket, tereptárgyakat, amelyek fennmaradtak a későbbi időkre. Beszélgetés közben olyan, általam is jól ismert községek kerültek elő, mint Lendvakecskés, Lendvadedes, Göntérháza, a hetési magyar falvak, Jósec, Gólica, Bödeháza, Szíjjártóháza.

Én is jól ismertem ezt a terepet, hiszen itt éltem, itt dolgoztam.

A pincénk előtt szokott üldögélni, riasztotta a vadnyulakat, fácánokat, szüret idején a seregélyeket. Riasztásra a gyerekkorunkban általunk is használt szekrénykulcsból készített durranó eszköz felnagyított, durvább változatát használta. Egy cső kis furattal, amit megtöltött puskaporral, és lefojtott.

Mivel ezt az eszközt nem lehetett kézben tartani, kifúrt egy szőlőkarót, abba behelyezte és körbetekerte újságpapírral. Amikor észlelte a haszon-talan állatot, meggyújtotta a papírt, és mivel tisztába volt a veszéllyel, biztonságos helyre bújt. A töltet hanghatása elegendőnek bizonyult a vad elriasztására.

Egyik alkalommal, amikor kinn ültünk a pincénk előtt a kövön, azt mondta: „Berkés úr! Nem mindig ezzel ijesztem ám el a madarakat.” Kérdésemre – „Akkor mivel?” – félrehúzta a kabátját, és így láthatóvá vált a derékszíján lévő pisztolytáska a fegyverrel. „Evve-e!” – mondta, majd kibiztosította a lőfegyvert, és már el is sütötte. A hangra madarak rebbentek fel a szőlőből csapatostól. Látszott az öregem, hogy örül az eredményes bemutatónak.

„Sanyi bácsi! Ezt ne nagyon mutogassa másoknak, mert nagyon ráfizethet. Ez engedély nélküli fegyverbirtoklás, fegyverrejtegetés” – mond-

tam. Az öregot nem lehetett meggyőzni a dologról. Én a mai napig nem meséltem senkinek róla.

A dolog a fegyverekkel, az idő múlásával egyre komolyabbá vált, közben az elméje is elborult. Már szuronyos puskával járt esténként „szolgálatba” a szőlők közötti utcákon, amíg valaki, félve a dolog elfajulásától, bejelentést tett a rendőrségen.

Egy napon autó állt meg a nádas ház előtt, két fiatalember szállt ki belőle. „Mogyorósi Sándort keressük” – mondták, és az öreg büszkén mutatkozott be nekik. Kezet fogtak, és a néhány közömbös mondat után az egyikük előállt a lényeggel. „Én a rendőrség toborzótisztje vagyok, és segítséget kérni jöttem Sanyi bácsihoz.” „Szívesen segíték fiaim, ha tudok” – válaszolta az öreg. „Tudja, a mai világban nagyon elszaporodtak a zsványok, meg az útonállók, ezért fel akarjuk tölteni a rendőrség személyi állományát. Jelentkezők vannak, hanem olyan tapasztalt ember nem nagyon akad, aki ki tudná képezni őket a fogásokra. Gondoltuk, felkeresünk néhány régi szakembert, ugyan nem vállalnának-e kiképzőmunkát. Így jutottunk el Sanyi bácsihoz is. Nem tudom, hogy mit szól hozzá, vállalná-e?” Az öreg nem sokat töprengett a dolgon.

„Ha a feladat úgy kívánja, természetesen vállalom” – mondta. „De van még más baj is” – hozakodott elő rendőr. „Nincs elegendő fegyver a betanításhoz.” Az öreg a szavába vágott: „Az sem baj, fiam, mert nekem van.”

Elhangzottak azok a mondatok, amiért jöttek. Sanyi bácsinak még ekkor sem jutott eszébe, hogy átvették. Az autó úgy ment el, ahogy jött, és csend lett. Két nap múlva újra megérkeztek a fiúk, de most egy rendőrautó is jött, sok rendőrrel. Ekkor már érezte a bajt, és próbált lelépni, de nem volt erre esélye sem. Elkapták, megbilincseltek és elvitték. A rendőrök átkutatták a házat. Megtalálták a szuronyos puskát, a TT pisztolyt, sok lőszert és néhány kézigránátot.

Kihallgatás után a sümegi kórház rabok számára fenntartott részlegébe került. Előtte nem volt olyan baja, hogy kórházi ápolásra lett volna szüksége. Beszélték, hogy nehezen tett vallomást, mert büszke ember volt. Megtört, és egy pár hét alatt meghalt. A halál oka veseelégtelenség. A csereszegtomaji temetőben nyugszik. A jegyzőkönyvet aláírta, hogy nem esett bántódása. Lassan elmúlt a dolog újdonság jellege, élete a feledés homályába merült. Amikről számot adtam, személyes tapasztalásomra és édesapám elbeszélésére alapozva írtam meg, aki gyakran beszélgetett vele. A hegyen dolgozva látta a letartóztatást, és összegyűjtötte a helyi lakók által mesélt történeteket is.

Jenci papa

Valójában Varga Jenőnek hívták az öreget. Csesztregen volt az ÁFÉSZ húsboltjában eladó. Szakmáját tekintve hentes és mészáros. Rendkívüli népszerűségét szellemes beszédmodorának köszönhette. Mindenkinek akadt egy baráti szava vagy rá jellemző véleménye. Néha a beszéde az őt nem ismerő számára trágárnak tűnhetett, de összességében pozitív vélemény vette körül. A született csesztregi ember Pórszombatról nősült, elvette a csípőficamos leányt, akiről mindenki tudta, hogy ő a „Jenci mama”.

Egyszer, amikor először hallottam, még bennem is megrökönyödést indukált a dolog, mert kérdésemre, hogy „Hová indultál Jenci papa?”, azt választ adta, hogy megyek „Picsaországba.” Amikor látta megdöbben arcomat, tovább folytatta: „Pórszombatra, mert oda való Jenci mama.” Így aztán megtudhattam én is, hogy nem is olyan távol Csesztregtől létezik egy nem túl nagy ország, Pórszombat.

Népszerűsége elfeledtette az emberekkel a sezlont, a nőkkel szemben máshol megengedhetetlen hangot. Egyik alkalommal az orvosékhöz jött vendég, és Edit néni átszaladt a húsboltba, hogy vásároljon valamit, amit gyorsan el tud készíteni. Jenci papa éppen végzett a takarítással, amikor betoppant. „Jenci papa, nekem gyorsan kell valami hús a vendégeim részére.” Az öreg ekkor azt mondta: „Ilyenkor kell jönni nagyságos asszony, amikor Jenci papa már csak a farkát tudja feldarabolni?” De Edit néni nem tágított, mert tudta, hogy az öregnek mindig van aranytartaléka a hűtő aljában. Ebben az esetben is volt, amit ki is mért neki a hentes.

Az idős asszonyok sem méltatlankodtak, amikor úgy fogadta őket: „Na vén kurvák, mit adhat a Jenci papa? Vagy csak a sezlonra jöttetek?” A sezlon, mint később megtudtam, egy nagydarab hullámpapír volt a fallal félig elválasztott hátsó raktárhelyiségben. Erre szokta az öreg az érkező töltelékárut lerakni, amíg a fél disznót vagy marhát bontotta.

Az óvodában már megalapozta jó hírnevét a legkisebbek körében is. Napi sétájukon kézen fogva vonultak el a hentesüzlet előtt. Az öreg a bolt ajtajában várta őket. Készült a találkozóra, és amikor a kis csapat odaért, és köszöntek kórusban, hogy „Jó napot, Jenci papa!”, beinvitálta őket, és mint a pap áldoztatáskor az ostyát, mindegyiknek adott egy már előre felvágott lecsókolbász szeletet. A gyerekek várták ezt az ajándékot, és soha nem is csalódtak.

Történt egyszer, hogy a lenti ÁFÉSZ hentese megbetegedett, és az elnök, Herbert Ferenc gondolt egy merészet, és felkereste csesztregi kollégáját, Németh Dezsőt, hogy adja kölcsön a hentesét egy rövid időre.

Csak a bontás lenne a feladat, a tökehúst már a pultosok kimérnék. Dezső a kérésre azt válaszolta, hogy részéről a dolog el van rendezve, de van egy nálánál nagyobb hatalom is, mégpedig a Jenci papa. Az ő beleegyezése nélkül nem megy a dolog, beszélni kell vele. Azon melegében elmentek a húsboltba, mert éppen nyitva tartás volt, és Herbert Ferenc előadta a dolgot. Nem voltak ismeretlenek a felek, hiszen a kereskedelem világában mindenki ismert mindenkit.

„Hát az úgy van Jenci papa, hogy..., és...”

Az öreg kis gondolkodás után közölte a két elnökkel, hogy bár alkalmasnak tartja magát a feladatra, mégsem vállalja a dolgot.

„Miért nem?” – kérdezték tőle. „Hát azért nem, mert Jenci papa Lentiben nem ismer senkit. Itt kialakította vevőkörét, akik ismerik beszédstílusát, tudja, kinek mit mondhat. Lentiben viszont, ha valamelyik kényes dámát, vagy főelvtársat el talál küldeni a p...ába, akkor őt bezárják.”

Az elnökök egyetértően bólogattak, és ezzel az ügyet lezárták tekintették. Lentiben is megoldódott közben a dolog.

Ezért nem lett Jenci papából Lentiben hentes. Maradt tovább az ő megszokott kis lerobbant boltjában.

Varga Jenő volt a község utolsó húsboltjának máig emlegetett hentese, a Jenci papa, a falu szeretetét és megbecsülését élvezve.

Én is nagy szeretettel emlékezem rá.

Hegyi bácsi

Kisgyermekkorom emlékei közül való a Hegyi bácsi története.

Hegyi bácsi Keszthely város kisbírója volt. Az Untenberger utcában lakott, a leánya velem egykorú lehetett. Több gyermekéről nincs emlékem, de ettől még többet is nevelhetett.

Végül is nem a család bemutatása a célom, hanem munkája egy klasszikus epizódját szeretném rögzíteni, ami még korosztályom emlékeiből felidézhető.

Nevezetesen a hirdetési módját, és egy speciális hirdetményét.

Még a házak tetejére szerelt hangszórók világa előtt, a kisbíró járta végig a város utcáit a nyakába akasztott, hasára lelógó pergődobját verve. A dobolás folyamatosan szólt, amíg utcáról utcára haladt. A célpontjánál (hirdetési hely) megállt, pergette a dobot, majd egy utolsó, erősebb ütés után a dobverőket a dob hordszíja alá dugta, komótosan megigazította fekete keretes szemüvegét, és elővette a zsebéből papírját, a hirdetnivalót. A szövegeket vagy maga írta, vagy kiadták neki, ami a témától függött. Közben a környék lakói a dobszóra előjöttek a lakásokból. Minden háznál volt valaki otthon, mert akkor jellemző volt még a többgenerációs család. Tehát együtt volt minden a hirdetmény felolvasásához. Ekkor megkezdte a hirdetést.

Az ominózus hirdetés egy mai értelemben vett reklámszöveg volt, a hatósági mézárszék hirdetménye.

Akkoriban a balesetes, sérült, nem fertőzőbeteg állatokat a hatósági vágóhídra küldte az állatorvos kényszervágásra. Húsuk tőkehúsként került értékesítésre újabb állategészségügyi vizsgálat után.

Az eseményről a lakosság Hegyi bácsitól szerzett tudomást. Érdekelte a dolog az embereket, mert az ár a húsboltok árainál lényegesen alacsonyabb volt. A mézárszék (hatósági szék) a vásártér belső felén, a mérlegház oldalában állt. Ide kellett elmenni. Ha valaki nem tudja, mert később született, a mai Rákóczi tér területén keresse. (A „Ciffer” kocsmától a Cserszeg utca felső végén lévő élelmiszerboltig húzódó, keleten a kísérleti állomás, ma a kutatóintézet területén lévő Mezőkert épületegyütteséig tartó nagy üres placc volt, ami vásároknak, nagyobb rendezvényeknek adott helyet. Ide állították fel a vándorcirkuszosok a sátraikat, ahol minden előadás telt házzal ment.)

És akkor lássuk a hirdetést! Lelki szemeim előtt ott áll a fekete keretes szemüvegében a Chaplin-bajuszos kisbíró az emberek gyűrűjében, és felolvas. „Hirdetmény!

Értesítjük a lakosságot, hogy a hatósági székben, holnap reggel hat órától marhahúskimérés lesz.

Akinek szüksége van rája, már mehet is érte. Papírt és aprópénzt vigyen magával!”

Durr, szólt a befejező hang a dobból.

A lényeg a szövegben van, nem kell hozzá magyarázat.

Az utolsó szó után a nagy ütés a dobra a hirdetés befejezését jelentette, és a kis ember már ment is tovább a következő utcába, dobját pergetve. Ezt addig folytatta, amíg az egész várost végig nem járta. Persze akkor még Keszthely egy kisváros volt Veszprém megyében, akkora, hogy szinte

mindenki ismert mindenkit. Ma sok olyan része van a városnak, ahol még nem is jártam.

Legyen ez az írás a sírjára koszorú.

Theofil Degendorfer

A cserszegtomaji hegyen a szomszéd romos épületet megvásárolta egy német állampolgár. Mint a mi pincénket, ezt is nádtető fedte. Valamikor az első helyiség lakásnak, a hátsó istállónak készült. Én még emlékszem rá, hogy az eredeti tulajdonos, miután megérkezett a másutt lévő házától, a lovat kifogta a szekér elől, bekötötte az istállóba, megittatta, dobott eléje a jászolba némi szénát és tette a dolgát. Este kivezette a lovat, befogta és hazament. Ezt a már eléggé rozzant állapotban lévő házat vette meg Teo. Az új szomszéd kettős állampolgár lévén, jól boldogult. Először egy nem messze lévő épületben bérelt lakást, és mivel sok szakmához értő, szorgalmas ember volt, az egyre lakhatóbb saját házba költözött. Ledobta a nádtetőt, alászigetelte a tömésfalakat, belső átrendezést hajtott végre. Maga dolgozott, néha elment anyagot rendelni. Az apróbbakat maga szállította a Mercedesével, a nagyobbakat fuvarozók hozták. Lassan haladt a munka, de végül is elkészült, és egy csodálatos, minden igényt kielégítő, tetőtér-beépítéses nyaralót alkotott. Felesége, Éva, a Budapest Fővárosi Bíróság bírāja, hétvégeken együtt volt vele. Éva egy megszállott volt. Folyamatosan dolgozott, mindent el akart végezni két nap alatt. Azért mindig akadt egy kis idő hévízi vagy balatoni fürdőzésre, esti közös vacsorára.

Teo komótosan, de eredményesen dolgozott, és amikor megfáradt, kiült a karosszékebe az épület elé, kezében az elmaradhatatlan sörösüveg, és bóbiskolt. Ha a feje túl mélyre esett, felriadt, ivott egy kortyot a sörből, és újra kezdte a bóbiskolást.

Jó nyugdíjat kapott. Minden hónapban hétszáz márkát utaltak a német nyugdíjbiztosítók az OTP számlájára, a maradék kétezer márkát egy németországi, Münchener bankban gyűjtötte.

„Tudod, Jósi, én nem horkászok, ha halat akarok enni, elmegyek a halászcárdápa, rentelek egy fogas, mit katrofel, und mekeszek belőle annyi, amennyit tutok, a többit visszaviszi a pincér. A ásztálra kiteszik a

német szászlő, és én elfelejtem, hogy milyen székény tyermek- és fiatal-korom volt.”

Teo egy soproni sváb famíliában született. 1926-ban, mint gazdasági menekült került Münchenbe. Jó szakember volt, bírta a német nyelvet, főiskolát végzett, és azért úszta meg a frontszolgálatot, mert egy repülőgépgyárban volt technológus, így mentességet élvezett. Gyakorlatilag ebből a gyárból ment nyugdíjba.

Kedves, nem a németekre jellemző hangoskodó ember volt. Első felesége korán meghalt, két lányuk született. Az idősebb férjnél volt, Ausztráliában telepedett le. A fiatalabb Müncheben élt. Őt én is ismertem. Az aranyos kis nő sajnos már nem beszélte a magyar nyelvet.

Említettem magyar feleségét, aki legalább úgy beszélte a németet, mint Teo a magyart. Gondolom, a németek kuncoghattak beszéde hallatán. Egy ilyen esetre emlékszem: Piri néni a családunk barátja, aki anyanyelvi szinten beszélte a németet, kijavította Évát, aki az autó ragozott alakjáról beszélve azt mondta, „der Wagen”. Mire Piri néni helyesbített: „dem Wagen”. (Ennyi maradt meg bennem.)

Minden évben kirándultak valahová, használták a megtakarított pénzüket. Teo Münchenben fenntartotta a lakását, oda gyakrabban mentek. A nagy körutazásokat attól függően, hogy hová indultak, az alkalmas évszakra tervezték. Jártak Észak- és Dél-Amerikában, végigutazták bérelt terepjáróval Ausztráliát, másik éven Új-Zélandot. Igazán elmondhatták, hogy éltek.

Amikor távol voltak, mindig akadt egy unokatestvér vagy rokon, aki addig a nyaralóban tartózkodott. Egyébként máskor is voltak látogatóik, de általában fogadott „rokonok”, mert idegenforgalmi adót nem akartak fizetni.

2004-ben eladtam a birtokunkat. Akkor találkoztunk utoljára. Tudtam, hogy Vecsésről Siófokra költöztek. Teo idős kort ért meg, Éva fuvarozta néha a birtokára, de már csak pihent, az elválaszthatatlan sörösüvegével a kezében.

Ez az a képzeletbeli fotó, amit készítettem róla az emlékezetem számára.

Látogatás a pékségben

A Kossuth utca két oldalán – rögtön az elején – majdnem szemben állt két nevezetes ház.

Az egyiket, valamikori tulajdonosai után Venczel-háznak, a szembe lévő a jelenleg is benne lakó Óbíró családról nevezték el. A Venczel-házban lévő szolgálati lakások egyikében laktunk, míg a másik ház udvari épületében működött a valamikori Óbíró-féle pékség.

Gyakran előfordult, hogy némi italozás után a finom úri társaság valamelyik tagja kitalálta, hogy menjünk, és süttessünk péklángost, mert a kemencéből kivett forró fokhagymás lángosnál nincs finomabb.

Eresztettünk egy korsó bort, és átballagtunk a pékségbe. Gyakorlatból tudtuk, hogy este tíz előtt nem érdemes menni, mert addigra sül meg az első adag kenyér, és a forró kemencében hamar pirosra sül a lángos. A pékek, Pisti és Jóska keményen dolgoztak, egymás után szedték ki a sültet, majd vetették be a nyers tésztát. Csak úgy repült a hosszúnyelű lapát a kezükben.

Kivártuk, amíg elvégeztek, becsukták a kemence ajtaját. Nem érdeklődtek jövetelünk célja felől, mert tudták, hogy miért jöttünk. Elővettük az otthon már előkészített fokhagymát, a kis befőttés üvegben vitt zsírt. Közben töltöttünk a borból, és nyomtunk rá szódát. Szódát nem kellett vinnünk, mert ládaszám állt a raktárhelyiségben, ugyanis ezt kapták a pékek védőitalként. Poharazgattunk, közben kemencébe került a lángos, és nem tellett bele fél óra, kivették az első adagot. Annyira forró volt, hogy sokáig dobáltuk egyikből a másik kezünkbe, közben fújáltuk. Aztán beleharaptunk a fölséges ételbe. Általában egy kilós lángost ketten elfogyasztottunk a helyszínen, és egyet fejenként haza is vittünk. Ilyenkor már aludt Paula néni, aki a pékség igazi gazdája volt, mert ha ébren van, bizonyára ritkábban fordult volna elő a kemence előtti rendezvény. Ma is készül lángos a cupi pékségben, de az meg sem közelíti az 1970-es évek lángosát. Nem teremthető újra az a hangulat, az a barátság, az a fiatal társaság:

Lajos, Gyuszi és Tibi szomszédok, Laci és Tibi komáim, másik Laci, a majdnem komám, és még sok alkalmi barát, kolléga.

Tihamér és Berci esete az Orkánnal

Először is tisztázzuk, hogy mit takar az Orkán név. Régebben, a tsz-es világ derekán egy modern, nagyteljesítményű gép jelent meg a silókukorica és a cirok szenázsként történő betakarításában.

A gépet traktor vontatta, a forgó tengelyt a gép erőleadó tengelye hajtotta, és mivel a zúzókészlet a haladási irányra merőleges volt, ezért egy fordítóművet helyeztek a két mozgó alkatrész közé.

Tehát ugyanaz a traktor vontatta és hajtotta a gépet, amihez még egy kéttengelyes pótkocsit is kötöttek. Ennek a gépcsodának volt a neve Orkán, mivel a zúzókésekkel együtt forgó lapátok orkán erejű szelet generáltak az anyag felfúvásához. A zúzó alkalmatosság lezúzta a lábon álló növényt, az anyagot felfújta egy tornyon a vontatott pótkocsira. Ha megtelt a koci, az időközben visszatérő gép elvitte, és otthagytta az üreset. Folyt a munka napestig. A gép küllemét tekintve egy őslényhez hasonlított, amit este a körülményes vontathatósága miatt nem vittek be a telephelyre, a táblán állt reggelig, amikor újra dolgozni kezdtek vele. Megesett, hogy Tihamér, az egyik gazdaság üzemegységvezetője éppen határszemlét tartott, és észrevette a táblán álló gépet. De jó, hogy itt hagyták, elkérem Bercitől, aki a szomszéd szövetkezet elnöki pozícióját töltötte be. Tihamér tudta, hogy ilyen ügyekben Bercivel kell beszélni, mert a nem fontos, piszlicsáré ügyek hozzá tatoznak. Bízott a földijében, hiszen mindketten ugyanabból a hetési faluból származtak. Meg is kereste az öreget, aki, mikor meglátta, azzal fogadta, hogy minek köszönheti a látogatást, mert nem sűrűn találkoztak, főleg a hivatalos helyiségben nem. Tihamér jól körülmagyarázva adta elő kérését. Hogy a gép úgyis ott van, meg csak egy néhány hektárról van szó, meg milyen jó kollegiális viszony van köztük, meg fiatal koruk óta ismerik egymást...

Berci hagyta kibontakozni a szomszédot. Csendben hallgatta az érveket, és amikor Tihamér befejezte, krákogott egyet, levette az elmaradhatatlan sültös sapkáját, megvakarta a feje búbját, majd újra a fejébe csapta a sapkát, és a következő választ adta:

„Tudod komám, az ugyan igaz, hogy a gép ott van, mert még nem volt idő a beszállítására. Baja sincs, így alkalmas lenne a munkára, meg

az is igaz, hogy jó kollégák vagyunk, de ennek ellenére a gépet nem adhatom oda.”

A megdöbben Tihamér kérdésére, hogy „Miért?”, így válaszolt:

„Tudod, én odaadnám a gépet erre a kis munkára, de nem az enyém.” „Hát ki a fenéé?” – kérdezte a kolléga. „A gép a »Hetés népe« Termelőszövetkezet tulajdona, és én a te kedvedért nem hívok össze közgyűlést.”

Így a gép maradt a helyén, jó két hét múlva mentek érte, a kolléga pedig kénytelen volt a több mint tíz kilométeres úton kivinni a saját gépét, amivel ezután a termést betakarították.

Az eset pedig köztudomásra jutott, és Berci egyéb tettei sorába került. Volt belőle bőven.

A palacsintafa története

Apám meséje:

Hát az úgy volt, hogy a cserkészek mozgótáborokba jártak, és ezeken a táborozásokon az őrök tagjai a beosztásuknak megfelelően végezték a dolgukat. A Szent Mihály-dombnál egy fa alatt állt a mozgókonyha, és a szakács éppen palacsintát sütött. Amint az egyik oldal megpirult, feldobta, de hiába tartotta a serpenyőt, csak nem esett vissza a feldobott palacsinta. Kereste, és hogy nem találta, ezért újat töltött. Ez sem esett le. Akárhányat dobott fel, egy sem esett le. Mit volt mit tenni, abbamaradt a palacsintasütés. Mikor vége lett a mozgótábornak, hazamentek a cserkészek. Még sokáig beszéltek, hogy valaki megtréfálhatta őket, de aztán lassan feledésbe merült a dolog. A következő évben újra oda szervezték a mozgótábort, hát mit láttak, amikor a sátorhelyre értek? A fa, ami alatt tavaly a mozgókonyha állt, tele volt gyönyörű, aranyárgára sült palacsintával, csak szakítani kellett belőle. Valaki még a másik felét is megsütötte. A cserkészek titokban tartották ezt a legendát, mert megfogadták, hogy csak a gyermekeiknek vagy unokáiknak beszélnek róla. Évekig termett a fa, de bizonyára megöregedhetett, mert amikor mi jártunk ott, már csak virágzott, de termést nem hozott. Beszélik, hogy aki hisz a mesében, a nagy palacsintájában is érzi a néhai cserkészek palacsintájának az ízét. Ugye, milyen gyönyörű ez a mese?

Kínai dal

Perlaki Stéber Ferenc: Balás tanár úr
Tanár úr volt a segítségemre a Kínai dal
kottájának elkészítésével.

A dalnak semmi köze a kínaiakhoz. Egy mókás cserkésznóta, amit tábortűznél énekeltek az apám korabeli cserkészek az 1930-as években. Én és testvérem kisgyermekkorunkban tanultuk meg, és sokszor énekeltük közösen.

Apám, mint Öregcserkész, erre a nótára megtanította a rendszerváltozás után újjáalakult keszthelyi cserkészcsapat tagjait, amit ők is nagy élvezettel énekelnek.

A nóta:

Csing-csang, csing-csang bummmfilinszki, bummmfilinszki, nankikelli,
Csing-csang, csing-csang bummmfilinszki, nankikelli – bummm.

Ism! ...

Csing-csang, csing-csang bummmfilinszki, bummmfilinszki, nankikelli,
Csing-csang, csing-csang bummmfilinszki, nankikelli – bummm.

Labora, labora, labora vacs-vacs-vacs.

Angele novája kecske nadrágja,
Kecske gatyája kecs-kecs-kecs.

A kis szövegre írt dalt számtalanszor lehet ismételni.

Dallam és szöveg:

The image shows a musical score for a Hungarian song. It consists of two systems of music. The first system has four staves of music with lyrics underneath. The second system has three staves of music with lyrics underneath. The lyrics are in Hungarian and describe a scene of labor and angels.

Csing-csang, csing-csang, bumm-fi - lin - szki,
bumm - fi - lin - szki nan - ki - kel - li,
Csing-csang, csing-csang, bumm- fi - lin - szki,
nan - ki - kel - li, bumm.

La - bo - ra, la - bo - ra, la - bo - ra vacs-vacs-vacs.
An- ge - le no - vá - ja, kecs-ke nad-rág - ja, kecs-ke ga - tyá - ja,
kecs-kecs-kecs.

Az első ifjúsági találkozó életem egy korábbi színhelyén

Valamikor nagyon benn voltam a mozgalmi életben. Mint leszerelt katoná, a KISZ helyi szervezetében választottak titkárrá, később a megalakult Csúcsvezetőség vezetője is én lettem.

A szervezet négy községi és egy tsz alapszervezetet fogott össze. Sok velem egykorú, vagy hasonló korú fiatal. Nyugodtan elmondhatom, hogy

élénk és igen hatékony életet teremtettünk magunknak, programjaink nemcsak helyben, de a járás egész területén nevezetesekek voltak.

Egyik ilyen program a falunap volt, mivel abban az időben a templomi búcsút a falu vezetője nem engedélyezte, pedig a lakosságnak lett volna rá igénye. Mégis kellett valami, ami ezt helyettesíti, erre találták ki a falunapot. Az első csesztregi falunap emlékezetes maradt a számomra. A tanácselnök ránk, a KISZ-szervezetre bízta a megrendezést.

Lázás igyekezettel készültünk. Még egy emlékművet is építettünk a falu központjában. Az emlékmű elég kezdetleges volt, betonoszlopon egy háromszög alakú tálca, aminek első oldalára rákerült az évszám. Ezek a tálcák minden évben felkerültek az oszlopra, élükön az évszámmal, egészen a rendszerváltozásig, amikor a helyi lobbi hatására az önkormányzat eltávolította a mi alkotásunkat. Helyébe egy világháborús emlékmű került, ami művészi szempontból egy sokkal színvonalasabb alkotás.

Visszatérve az első falunaphoz, aminek a programját a szerény anyagi állapotunknak megfelelően állítottunk össze, nem akartuk a kultúrházba beszorítani a rendezvényeket, ezért a nagy szabad térre települtünk ki. A foci pályán sport- és ügyességi feladatokat gyűjtöttünk össze, no meg a büfésátor is itt állt.

P. Lacival vállaltuk a kiszolgálást. Az italok hűtéséhez a saját Trabanttal hoztam jég táblákat a lenti jéggyárból. Volt egy nagy fakádja valamelyikünknek, ebbe raktuk a jeget, rá a Bambis- és a sörösüvegeket. Ez az egész hűtőrendszer a pult takarásában volt. Először jól funkcionált, majd a nagy meleg kezdte olvasztani a jeget, a víz által lemosott címkék úszkáltak a hűtőfolyadék tetején. Kellott volna újabb jég, de mivel nem volt, így csak az egyre langyosabb jéglevet használtuk hűtésre. Később már ládástól raktuk bele a sört.

Nem volt folyóvíz, a poharakat vödrökben hordott kút vízzel mostuk. A hangulat egyre rózsásabbá vált, ital volt bőven, de a higiénia egyre több kívánnivalót hagyott maga után. Elfogytak a vízhordó legények, a szomjas emberek meg egyre többen álltak a pult előtt. Kínunkban már a valamikori jég olvadt vizét használtuk mosogatásra is. Mit szólna ma a tisztiorvosi szolgálat?

Nekünk volt saját poharunk, amit gondosan eldugtunk, és ebbe töltöttük a magunk részét. Emlékszem, szódát üvegből ittunk, a feleshez meg az említett dugi poharat használtuk.

A lényeg most következik. Megjelent a sátor előtt egyik tagtársunk, aki igen finnyás hírben állt, és a sorát kívárva kért egy felest. (Már nem em-

lékszem mit, de egy felest.) Mivel jó barát volt, ajánlottam neki az én poharamat, amiből csak én ittam, még hozzá az általam akkoriban nagyon szeretett Hubertuszt.

Tudod, mondta, én nagyon kényesszájú vagyok, ha más után iszom, ki-sebesedik a szám. Kérem, nekem mosogassátok el a poharat. Meg is tettük, de ő nem látta, hogy miben mosogatunk, és jóízűen lerántotta az italt. Nem kért többet, pedig a második már egy alkohollal fertőtlenített pohárba került volna.

Az eset után összenéztünk Laci barátommal, és röhögve állapítottuk meg, ha elfogadja az ajánlatot, csak egy ember után kellett volna innia, így meg a fene tudja, ki mindenki után. De ha így gondolta, teljesítettük az akaratát. Sokaknak elmeséltük név nélkül a történetet, kivéve őt.

Hallgatásunkat eddig nem törtük meg, Laci barátom fiatalon elhunyt, én pedig soha nem beszéltem róla.

A rendezvényünk mint falunap él tovább, sok színes programmal.

Az egyház is felújította a Szent Móric Templom búcsúját. Így aztán a sok jó program fennmaradt.

Kiss Feri emlékére

A Keszthelyi Vajda János Gimnáziumban Matild néni tanította az osztályunknak a történelmet. Kifejezetten jó voltam a tárgyból, és ezt a jegyeim is bizonyították. Régen nem úgy hívták, hogy szingli, de a tanárnő az volt az összes előnyével és hátrányával egyetemben. (Akkor vénkisasszonynak nevezték.) A fiúkat jobban kedvelte, a lányok nem nagyon szerették, főleg a kollégisták, mert anyáskodni akart felettük és gyakran beleavatkozott a magánéletükbe. Mint kollégiumi nevelőtanár mindenről szeretett volna tudomást szerezni, de a lányok nem nyíltak meg előtte. Talán azért, mert visszaélt a „gyónási titokkal”, az így szerzett információkat adott pillanatban felhasználta az esemény jellegétől függően. Leányaink a tizenöt-tizennyolc közötti éveiket élték, magyarul szólva már nagylányok voltak. A szülői ház, az anya távolsága miatt Matildnak kellett volna ezt pótolni, de nem tudott a közelükbe jutni. Egyik osztálytárs leány a negyvenedik találkozón mesélte el, hogy mennyire gyűlöli még az akkori cselekedete miatt.

A fiúkkal másként bánt. Nő volt, de nem tudtunk kapcsolatáról. Lehetett férfi az életében, de ez bizonyára negatív élményt adott, így aztán bennünk látta a férfiakat, és a sóvárgás az engedékenyebb hozzáállásban öltött testet. Megesett, hogy miattunk is felment a pumpája, mert mi éltünk, néha visszaéltünk az adandó alkalommal, többet foglalkoztunk vele, mint szabad lett volna. Amikor az új anyagot adta le, általában a padok előtt járkált, és mi a lábaira koncentráltunk, amit határozott fejmozgással kísértünk. El lehet képzelni, amikor járkálás közben tizenkét fiú, mintha dróton húzták volna őket, egyszerre követte, nézte a Matildot, főleg az alsó fertályát és a lábait.

Általában térdig érő aljakat hordott, és ez a vastag, nejlonharisnyás lábszárait még kihangsúlyozta. Egy darabig viselte a megpróbáltatást, majd leült a katedra mögé. (Így lehetett leültetni Matildot.) Az egyik ilyen eset is emiatt történhetett meg valamelyik osztálytársammal. Kiss Feri az első padban ült, és nem a szemével, hanem a padba szúrt körző ceruzás felével, mintegy géppuskával követte a járkáló tanárnőt. Feri nagyon el volt foglalva a célzással, és nem vette észre, hogy Matild veszélyes közelségbe ért. Ballal kikapta a körzőt Feri kezéből, jobbal pedig egy hatalmas pofont húzott le az ámuló mesterlövésznek, és „Na, fiam, gyere ki felelni!”, mondta erősen megemelt hangon. Látszott rajta, hogy majd felrobban a dühtől. Már nem tudom, mi volt éppen a tananyag, amit Feri nagyjából tudott ugyan, de a tanárnő a produkcióját elégtelenre minősítette. Ezután minden órán első felelő volt Feri, mindaddig, amíg a tanárnő meg nem unta a sok ötös beírását, mert a tudást nem lehetett büntetni. A feleletek szóról szóra, betűről betűre megfeleleltek a tankönyvben leírtaknak. Ezt mindnyájan bizonyítani tudtuk, mert a feleletet ujjunk begyével követtük a tankönyvben. Máig csodálkozom azon, hogy hogyan lehetett ezt a produkciót végrehajtani. A produkció sikeréhez Feri kitartására, észére is szükség volt, de nem akármekkora humorérzékről is tanúbizonyságot tett.

Újabb esemény, amiben ismét Berci volt a főkolompos

A törvények előírták a munkavédelemmel kapcsolatos tennivalókat, ezek közé tartozott a vezetői állomány időszakos vizsgáztatása munkavédelemből. Erre azért volt szükség, mert tulajdonképpen ellenőrizni kellett a tudásszintünket, hogy elegendő-e ahhoz, hogy munkavédelmi oktatást tartsunk a beosztott fizikai állományú dolgozóknak. A vizsgát mindnyájan jogosnak tartottuk. Gyakorlatban voltunk, de mégis készültünk rá, bár tudtuk, hogy ezen nem lehet megbukni.

A TSZ Szövetség szervezte az egynapos eseményt, és azért, hogy ne kelljen a vizsgabizottságnak áttelepülnie Récicsre, az ottani tsz-irodába rendelték a reszneki vezetőket is.

A meghatározott időre meg is jelentünk. A vizsga helyszínéül az elnöki irodát jelölték ki, a mellette lévő helyiségben várakoztunk a sorunkra. Kis drukkal, de jókedvűen vártuk a beszólítást, ami el is jött. Tételt húztunk, nem is volt nehéz, majd kiküldtek várakozni bennünket.

Két csoportban várakoztunk az udvaron. Legtöbben dohányoztunk, egymásról gyújtva meg a cigarettákat. Akkoriban igen erős dohányosnak számítottam a napi három doboz elfogyasztásával.

Amikor mindenki végzett, eredményhirdetésre szólítottak bennünket, és mi szépen felsorakoztunk az elnöki irodában. Nem osztályoztak, csak minősítették a produkciónkat. Szinte mindenki megfelelt, kivéve az elnökünket, az állatorvosunkat és engemet, a növénytermelés ágazatvezetőjét.

Mi hárman megbuktunk, nem megfelelt minősítést értünk el.

Az eredményeket Pöttike, a szövetség jogásza ismertette, a bizottság többi tagja felelőssége tudatában bólogatott hozzá.

Nekünk a vizsga ideje alatt feltűnt, hogy Berci gyakran megy be a helyiségbe, és suspitol a bizottság tagjaival, de nem tudtuk a sürgés-forgás miértjét.

Ő nem vizsgázott (a házigazda jogán), de mindenáron ki akart babrálni kollégájával, a mi elnökünkkel. Hogy ne legyen feltűnő a dolog, minket, kettőnket is megbuktattak. A párttitkár, Csordás Pista bácsi később részletesen beszámolt nekünk Berci hőstettéről.

Nem mondom, hogy büszkék voltunk, éreztük, hogy itt nem a tudásunkat minősítették.

Talán egy hónap telt el a vizsga óta, és értesítést kaptunk, dr. Hadaró Lajos állatorvos meg én, hogy jelenjünk meg pótvizsgára a zalaegerszegi TESZÖV székházban. Mi végül is egy szigorúbb, de sikeres vizsgát tettünk. Arról nem kell beszélnünk, hogy az egy hónap alatt mennyit szekáltak a kollégáink, függetlenül attól, hogy ez nem is nekünk szólt.

Kiegészítésül annyit, hogy az elnökünknek nem kellett vizsgázni, ő postán kapta meg a bizonyítványt.

Szerencséje volt Bercinek, hogy ebben az időszakban elkerülte a mi vidékünket.

Eligazítás a tsz-ben

A minap találkoztam Jóska barátommal, aki erdős státust töltött be a szövetkezetben az én időmben. Most is, mint azóta minden találkozásunk alkalmával, közösen felidéztük a felejthetetlen élményeinket. Ez az „eligazítás”, a napi munkamegbeszélést jelentette, amit már mi, a középvezetők nem tartottunk fontosnak, de a nagyfőnökök nem engedtek belőle. Ez szimbolizálta a valamikori hatalmukat. Észrevehették volna, hogy bármit találnak is ki, a munkafolyamatokat mi irányítjuk.

A középvezetés jól felkészült, fiatal emberekből állt, valójában a pozícióféltésről volt szó.

A főagronómusnak volt egy naplója, amibe naponta bejegyezte a beszámolóinkat és az új utasításokat. A napi megbeszélést az előző napi utasításai számonkérésével kezdte. A fórumon minden alkalommal részt vett az elnök, aki csak az „Ő is köll” funkciót töltötte be. A főkönyvelő csupán nyomatékot adott a főagronómus szavainak. Őket mi csak Mama és Papa néven illettük (nem hivatalosan). A párttitkár Jancsi kollégánk volt, aki egyben beosztott állattenyésztő agronómus funkciót is betöltött, nem sok vizet zavart. A gazdaságot a Mama és a Papa vezette nagyon eredményesen. Ők a józan paraszti ész által vezérelve olyannyira jól gazdálkodtak, hogy nekünk nem kellett, mint más gazdaságoknak, egy fillér kamatot sem fizetnünk a bankoknak, mert az üzem saját erőből tudta finanszírozni az éves tevékenységet, beruházásait.

Ennek a két embernek a konzervativizmusa eredményezhette, hogy mindig pozitív eredménnyről számoltak be a zárszámadó közgyűléseken. Egy éven még prémiumra is futotta.

A beszámoltatás első ágazata – valójában a fő tevékenységi irány – az állattenyésztés volt, a többi ágazatot ennek rendelték alá.

Egy igen jó képességű szakmérnök vezette, mellette dolgozott a felesége, aki szintén agrármérnöki végzettséggel rendelkezett. Az imént említettem a Papát és a Mamát, hát Jóska volt a Fiam. Annak tekintették, mert helybéli gyerek volt, a szövetkezet ösztöndíjasa, a kiszemelt, kinevelt utód, akinek az édesapja magtárosként dolgozott.

Amit ő mondott, azt a felső vezetés elfogadta, állattenyésztés szempontjából ő volt az ész. Margitka, a felesége a termelés előkészítésével, tervezéssel és az adatok feldolgozásával foglalkozott. Már említettem a párttitkárt, Jancsit, akit mindenki csak Kisjancsinak hívott. Ő a másik gyerek, aki „mindencsináló” beosztásban dolgozott. Párttitkár, telepvezető, személyzetis, sőt ő volt, aki kivitte az udvarra a pókot, ha előbb észrevette nálunk, mert bizony mi és a takarítónő is agyonütöttük szegényeket.

A központi telepen dolgozott két végzettség nélküli parasztember, Jóska és Feri bácsi. Jóska nem sok vizet zavart. Értette és megcsinálta a dolgát. A hangadó, (vizes) Feri bácsi számolt be minden alkalommal a tehenészet eseményeiről (legtöbbször csak hasra ütve). A főnök az adatokat naplózta, és a másnapi eligazításon ezekről a bázisszámokról indított. A baj csak az volt, hogy Feri bácsi nem jegyzetelt, és másnap fogalma sem volt arról, hogy előtte mit mondott.

Az erdőssel való találkozásomkor az első kérdés, amit feltettünk tréfásan egymásnak: „Tej?” A válasz így hangzik, még ma is közel harminc év távlatából: „Fölírtam ám valahová, várjál, itt kell lennie a zsebemben a cédulának.” Az utolsó kikutort zsebből előkerült a cetli, és nagy hanggal bediktálta a számot (mondjuk, négyszázhuszonnégy liter). A Papa ezt beírta a naplójába, kicsit hümmögött, majd megállapította, hogy megint csökkent, vagy emelkedett, attól függően, hogy hogyan saccolta meg a brigádvezető. Jókat kuncogtunk magunkban, mert láttuk, amikor Feri bácsi az irkája sarkából letépett fecnire leírta a számot, ami a valósággal köszönő viszonyban sem volt. „Jóska, van valami hozzáfűznivalód?” – kérdezte Papa a másik brigáderost. „Nincs, hiszen a Feri mindent elmondott” – válaszolta.

Még a főállattenyésztő is élvezte ezt a színjátékot, mert tisztába volt a valós adatokkal.

Az állattenyésztés vezetéséhez tartozott a hízómarhatelep vezetője, Pali, egy ízig-vérig sportember, akit a foci, a sportsajtó és a magángazdasága érdekelt igazából.

Reggel megjelent a telepen, kiolvasta az újságokat, bejött a központba, végigülte a megbeszélést, és ezzel le is tellett a napja.

Egyszer valaki kereste, és az elnöktől kérdezte, hogy hol lehet a Pali. Azt a választ kapta, hogy „Teel! Azt már hiába is keresed, régen hazament.” Ebben a gazdaságban az ilyen hozzáállás is elment.

A második ágazat a növénytermelés, az én ágazatom. Azért írtam az állattenyésztésnél, hogy ennek rendelték alá a többi ágazatot, mert mi feladatunknak valójában az állatok jó minőségű abrakkal és tömegtakarmánnyal való ellátását kaptuk.

A vezetésem alatt dolgozott egy technikus, Laci, akivel jól kijöttem. Ő irányította a gépeket, és felügyelte a teljesítményüket. Kölcsönösen segítettük egymás munkáját. Helybéli gyerekként ő is mindenkit ismert, energikus, sokat dolgozó ember, a jobbkezem volt.

A gyalogosok brigádvezetője, szintén Jóska bácsi, parancsolta és felügyelte a főleg asszonyokból álló brigádot. Mindig ott volt a megbeszéléseken, és ha a Papa valamiért elmarasztalta, fellázadt, felugrott és kikérte magának, hogy ő egy beteg ember, fél tüdejét kivették, nyomatékul felhúzta az ingét és mutatta a hosszú vágást, az operációs heget. Megint egy Jóska bácsi, a központi magtár vezetője. Nem kellett irányítani, állandó létszámú nődolgozóval végezte a munkáját. Még egy kis melléküzemet is irányított, így ki tudtuk használni az időszakosan mutatkozó szabad munkaerőt.

Fontos ágazat volt a gépészet, gépjavítás, amit Zoli kollégánk irányított. Nagyon szerette az italt, ez gyakran a munka rovására ment, de mivel a szerelőgárda jól dolgozott, a gépek vezérlését meg mi végeztük, a munka folyamatosan ment. Ez azért is számított bocsánatos bűnnek, mert az elnök is hasonlóan szittyós ember volt. Előreeső haja alól énekelte: „Édes, hozd ki a tisztí ruhám”... ez aztán rajta is maradt. Ha beivott, csak úgy mondtuk, hogy megint rajta van a tisztí ruhája.

Az elnököt más elbeszélésekben már említett szomszéd elnök vitte bele az ivásba, bár tudott ő maga is inni. Gyakorlatilag nem kapott konkrét feladatot. Törvény írta elő, tehát volt.

És a végére hagytam az erdőt. Az erdészeti vezetője egy másik Jóska, akit csak Gulliverként ismertek. Jó barát, humoros gyerek volt, aki nem mulasztja el találkozásunkkor feltenni a másik klasszikus kérdést: „Hótörések vágása?”

És a választ is megadja azonnal:

„Folyamatban!”

Határővezetben

A hatvanas évek végén még érzékelhető volt a rossz viszonyunk a szomszédos Jugoszláviával.

Bár már nem volt Tito, az imperialisták láncos kutyája, mégis szigorúan vették az országhatár megközelítését, a határővezetben való mozgást. 1966-ban kerültünk ide, mint mezőgazdászok.

Függetlenül attól, hogy én Zala megyei voltam, feleségem meg Sopronból jött, tehát a nyugati határ közeléből, mégis megbízhatatlanokként kezelték bennünket éppen úgy, mint a helyi lakosokat. Munkánk egy része az országhatár közvetlen közelében zajlott, így nálunk kellett hordani az 500 méteres megközelítést engedélyező okmányt. Sokszor keveredtünk konfliktushelyzetbe az otthon felejtett okmány miatt.

Egyik ilyenről írnék.

Csesztregen dolgoztam a tsz-ben, a lakásunk pedig Szentgyörgyvölgyön, feleségem munkahelyén volt. A két község mintegy 8 km-re van egymástól. Közte, Nemesnépnél felállítottak egy ellenőrzőpontot az útelágazásnál, a határ közelében. Más jármű nem lévén, én minden nap kétszer oda és vissza megjártam ezt az utat kerékpárral. Valószínűleg új vagy túl buzgó kiskatonát fogtam ki az egyik alkalommal. Megállított, kérte a személyigazolványt. Áadtam, mert neki az volt a dolga, hogy kérje, és mivel én is voltam katona, tudtam, hogy nem jókedvében csinálja. Hanem egy kis tanulmányozás után elkezdett vizsgáztatni.

„Hová megy?” „Haza” – válaszoltam. Evvel valószínűleg felránthattam, mert kötekedni kezdett, hogy ő nem ezt kérdezte. A haza alatt én a bejelentett lakásomat értettem, és ez benn volt a kezében lévő okmányban. Egy ideig feleseltünk egymással, de csak nem adta vissza az igazolványomat, sőt egyre agresszívebb lett. Még a géppisztolyt is rám fogta. Nekem is kezdett elmenni a jó kedvem, elő kellett vennem a fenyegető hangot, és azt mondtam, hogy kísérjen csak be az őrsre, de készüljön fel egy alapos bocsánatkérésre, mert aki engem ott igazolni fog, az az unokatestvérem férje, az őrs politikai tisztje, Vince. Ekkor egy kicsit megenyhült, de még utoljára figyelmeztetett, hogy legközelebb ne találkozzunk. Ezt az intelmét természetesen nem tudtam megtartani, hiszen továbbra is kellett munkába és haza is járnom.

Az én esetem nem volt egyedi eset, hiszen naponta hallottunk hasonlókat.

Később, amikor már Kerkakutason, majd Csesztregen laktunk, többször előfordult, hogy öcsém, aki Budapestről jött látogatóba, más közlekedési eszköz nem lévén, a határőrséggel hozatta el magát a rédicsi vasútállomásról.

Ehhez jó módszere volt. Mivel Lentiszombathelynél határőrök szálltak fel a vonatra okmányolni, és a budapesti lakos testvérem gyanússá vált nekik (még szakálla is volt), nem tudtak mit kezdeni a kerkakutasi úticéllal, így Rédicsig vigyáztak rá. Ott levették a vonatról, és bekísérték a határőr őrre. Itt sem jutottak ötről a hatra, így gépkocsiba tették, és kihozták hozzánk. Amikor átöleltük egymást, a határőrtiszt elnézés kérve kívánt jó pihenést, és eltávozott. A leírt játékot azért kellett eljátszani, mert a vonatnak nem volt felénk semmihez sem csatlakozása, másként le kellett volna gyalogolnia neki azt a tizenhat kilométert.

Ez a téma semmit sem mondana az olyan embernek, aki, még ha csak a végén is, de nem élt ebben a környezetben.

Már a reszneki tsz-ben dolgoztam. Lentiből jártam ki a munkahelyemre. Mivel én a munkaköröm ellátásához szolgálati gépkocsit használtam, gyakran kellett személyszállítást is végezni, ami nem volt közvetlen kapcsolatban a munkámmal. Egyik ilyen eset alkalmával a tsz-elnököt kellett elvinnem Rédicsre, összehívott tanácsülésre. Beültünk tehát az UAZ gépkocsiba, az elnök bement a tanácsterembe. Én kint várakoztam az utasomra. Jó két óra múlva véget ért az ülés. Az órára néztem, és megállapítottam, ha egy kicsit sietek, még elérem Reszneken a hazafelé közlekedő buszt. Aztán ezt a számításomat keresztülhúzta az elnöki célmeghatározás: „Huputa”. Ekkor már végem is volt, mert tudtam, hogy a dolog italozásba fog átcsapni. Így is lett, mert sorra érkeztek a cimborák.

Az állatorvos, a rédicsi tsz-vezetők, személyzetis, párttitkár, agronómusok, a Huputa kocsmá törzsvendégei. Hamar megteltek az asztalok poharakkal, borosüvegekkel, és ahogy az idő múlt, egyre emelkedettebbé vált a hangulat. Már az én elnököm is felvette a tiszti ruháját, elindult a nóta, a sok lehetetlen szöveg. Én, mint jó sofőr, a kocsmá előtt várakoztam, sűrűn nézegetve az órát.

Elment a buszom, nem baj, gondoltam, majd hazamegyek a gépkocsival, de csak nem jött az elnök.

Már valami harmadszor mentem be megkérdezni, hogy mire számítsak, amikor megérkezett, és beült az italozók közé Berci, a helyi tsz elnöke. Zagyvalékot ivott. Ez az ő specialitása volt, Vodka trauber szódával, (traubi szóda), és hamar utolérte a régebb óta italozókat. Na, ennek vége, gon-

doltam, és újra beültem az autóba. Itt megdöbbenve vettem észre, hogy nincs a slusszkulcs a helyén, amit én bennhagytam a kocsi műszerfalában. Mindenütt kerestem, de csak nem találtam.

Gondoltam, valamelyik piás szívat, és bementem érdeklődni.

Benn nem tudott senki semmiről, közben Berci távozott a kocsmából. Ekkor Pista bácsi, a párttitkár azt mondta, hogy Berci lehetett, mert már máskor is előfordult, hogy kivette a benn felejtett kulcsot, és csak később adta vissza. Elgondolható, hogy mi járt a fejemben a történetek után. Nem tehettem mást, mint megüzentem ennek a főkosnak, hogy kerülje a velem való találkozást. Közben véget vetettek a zenének a többiek. Kijött az én utasom is, és hazaindultunk.

Még szerencse, hogy több filmben láttam, hogyan indítják el a tolvajok a gépkocsit a kábelek összeérintésével. Hazamentem, másnap várt az értesítés, hogy elmehetek a kulcsért, a rédicsi tsz-irodában van.

Jól felpaprikázott a hír, bár vártam már rá. Néhány perc múlva már Rédics felé robogtam. Szabályosan berontottam az irodába, ahol Bercin kívül Pista bácsi és Illés Imre is benn voltak. Berci csak annyit mondott: „Határővezetben nem hagyunk slusszkulcsot az autóban!”

Szerencséje volt, hogy nem voltunk kettesben, mert bizonyosan szájon vágom. Mondtam én sok szépet, jót róla, amit eltehetett magának, végül azt, hogy kerülje a velem való találkozást. Ő akkor egy százharminc kilós, gnóm testalkatú óriás, én egy nyolcvan kiló körüli, sportos alkat voltam, de mégsem úszhatta volna meg a verést.

A hírhedt Huputa kocsmá 2018-ban (a szerző fényképfelvétele)

Édesapám saját kezű feljegyzései fiatal korából

Édesapám kézzel írt történetei
(próbáltam híven visszaadni az eredeti írás hangulatát)

Az Angyalok temetője

Ha arrafelé utazom, és látom a kápolnát, mindig az a régi rege jut eszembe, amelyet még 1925-ben egy öreg bácsi mesélt. (A Szent Mihály dombi cserkész tábor lakóinak.)

„Én vagyok az utolsó Angyal, akit az Angyalok közé temetnek majd, ha meghalok.”

A domb keleti oldalán, a kápolna mellett van az Angyalok temetője. Ő lesz majd az utolsó, mert vele kihal az Angyal család (akkoriban kb. 26 sírt számoltunk meg).

A Szent Mihály kápolna története

Mesélő kedvében volt az öreg, mert hívott bennünket a kápolnába, hogy elmesélje a kápolna történetét, regéjét is.

Valamikor nagyon régen sokan laktak a Balaton-parton, akik halászatot foglalkoztak kora tavasztól a vízen, télen a jég alatt.

Egy télen összeállt negyven halász, szánkóra rakták a halászfelszerelést, és jégre mentek halászni.

Már egy órája voltak a jégen, amikor nagy köd lett, a vihar is feltámadt, mely megszakította a jeget, és egy jégtáblán sodorta őket befelé. Azt sem tudták félelmükben, hogy mit csináljanak. Nagy félelmükben imádkoztak, és fogadalmat tettek, ha az Isten megsegíti őket, ahol partot érnek, oda kápolnát építenek. Így került a kápolna a Szent Mihály hegyre.

Szent Mihály Kápolna története
Ez a kápolna utoljára látott ^{a kápolna} ~~mindig~~ az a
régi régi jött emberek, melyet még 1925-ben
egy öreg Berci mesélt. ~~Leváltunk a kápolnától~~
~~úgyanaz a kápolna~~ En vagyok az utolsó
Angyal, akit az Angyalok házi Temetőjébe majd
mondotta ha meghalok ~~és~~ a Keleti oldalon
a Kápolna mellett van az Angyalok Temetője
és ez is majd az utolsó mert vele halál az
Angyalok család 4. b. 26. a németek meg
Marekka keelve volt az öreg, mert hívták
bennünket a Kápolnába, hogy elmesélje a
Kápolna történetét megilyet is
Valamikor nagyon régen, sokan voltak
a Balatonparton ^{akik} ~~akik~~ halálukkal foglalkoztak
a Víz - Föld - Jég alatt, és a Föld
Öné - ált 40 halál után voltak a
halál felismerést és jégre mentek haláluk
Már egy órája voltak a jégen, mielőtt meg

A Szent Mihály kápolna története
Az Angyalok temetője és a halászok legendája

szél lett, de a vihar is feltámadt, mely
megpróbálta a jeget, és sodorta őket is befe-
rte sem tudták felelmiük, hogy mit csinálnak
mely felelmiükbe, döntöztak és fogadál-
mált tettek, ha az isten megsegíti őket
ahova a Vihar partra veti őket oda
Kéjszínűt építendő így került a kéjszínű
a Szent-Mihály-hegyre.

Gyerekkoromban a piac ^{mai} ártallos utcán
volt ahol most a gombosbolt van azon az
oldalon voltak elhelyezve végig a mai
idegenforgalmi irodáig az alvások mezejére
a korcsákat rakták az emberek lejt, főként
rövidreget gyűjtözt, csak a ^{amikor} városi piac volt György-
utca elején, egy alkalommal a Városbíró
~~vett~~ a Reisli vett egyet a kisköt és a Babás
hordárna és odaadta, hogy vigye hár és hogy
mondja meg odahaza melleken belőle a
Babás hordárna is megmondta ^{szemmel} a Városbíról
leves, és pörkölt legyen, Dölte hordárna

A halászek legendája (folytatás)

Reisli városbíró úr esete Babással, a hordárral

A városbíró úr és Babás, a hordár esete

Gyerekkoromban a piac a mai sétálóutcán volt, ahol most a gombos bolt van. Azon az oldalon voltak elhelyezve végig, a mai idegenforgalmi hivatalig az állványok, melyekre kosarakat rakták az asszonyok. Tejet, tojást, zöldséget, gyümölcsöt árultak, csak a csibepiac volt a Georgikon utca elején. Egy alkalommal a városbíró (Reisli) vett egy pár csirkét, és a Babás hordárnak odaadta, hogy vigye haza, és hogy mondja meg odahaza, mi legyen belőle. Babás hazavitte, és megmondta az üzenetet. Az aprólékból leves és pörkölt legyen. Délben hazament, megették az ebédet.

A városbíró is hazament, és legnagyobb meglepetésére rántott leves és kolbászos paprikás krumpli volt az ebéd. Feleségétől csak azt kérdezte, hogy nem volt-e itt a Babás. Nem, válaszolta a felesége. Másnap találkozott a Babással, s kérdezte tőle, hogy hová vitte a csirkét. Azt tetszett mondani, hogy vigyem haza, és hogy mi legyen belőle. Én hazavitem, és megmondtam otthon az üzenetet. Délben hazamentem, és megettük. Csak annyit kérdezett a városbíró, hogy: Jó volt? A Babás mondta, igen, egészségetekre! Így mesélte barátainak a városbíró.

A paraszt esete Vizeli cipésmesterrel

Vizeli Endre cipésmester volt Keszthelyen a TÜZÉP utcában. Egy alkalommal betévedt hozzá egy öreg, vidéki ember, valami munkát vitt és így szólította. Hugyozó úr, ezt a cipőt...

A mester közbeszólt, az én nevem nem hugyozó. Hát pisálló. Nem, hanem Vizeli.

Még abban az évben magyarosította a nevét Vizvárra.

A földi

Ahogy az út betér Alsószenterzsébetre, jobbról az első házban lakott Jenő a feleségével, Olgával. Jenő egy kis alacsony, jóképűnek egyáltalán nem nevezhető ember volt. Valamikor a szövetkezetben a meliorációs munkákat végző munkacsapattal érkezett a vidékre. Szülőfaluja a Keszthely mel-

Mikus Gyula: Rekviem a halászokért (1988, olaj)

letti Gyenesdiás, nekem is kedves vidék volt. Innen indultunk kirándulni a hegyekbe, és voltak ott lakó osztálytársaim, barátaim.

Jenő nem tartozott a régi ismerőseim közé, itt ismertem meg. Talán a híres Kopasz Lajcsi kocsmában, ami a környék egyik kulturális központjának számított. Messzi vidékekről ide jöttek kuglizni, rexezni és persze piálni a férfiak. Az asszonyok nagy ívben elkerülték a helyet.

Jenő törzsvendégnek számított. Megszámálhatatlan mennyiségű vörös fröccsöt nyelt le nap mint nap. Általában holtrészegre itta magát. Mindig akadt egy jobb érzésű ember, aki hazavitte. Akkoriban a részeg embert csak a kapuig vitték, így meg lehetett úszni azt a pört, ami a feleség szájából folyt. Érdekes, hogy mindig a józan, jó szándékú ember kapta meg a részeg helyett az eligazítást.

Egy ilyen turné után, mikor már az ágyban volt, elindult vele a szoba. Körbe-körbe forgott minden, ami megkavarta benne a sok vöröset, mert vöröset ivott mindig. Csak ezt szerette.

A felesége nagy sietve odakészítette a vödört az ágy mellé, amit Jenő szorgalmasan töltögetett, nagy nyögések közepette. Talán kifogyhatott belőle a cefre, mert elaludt. Olga fogta a vödört, és undorral vitte ki az udvarra.

Amikor kilépett a világosra, és beletekintett a vödörbe, egy nagy egy csomó vért látott a vödör alján. Nagyon megijedt, és azon nyomban szaladt is át az Endre komához, hogy orvos köll a Jenőnek, mert vért hányt.

Autója még nem, de motorja volt a komának, egy T-5-ös Pannonia.

Estére járt már az idő, és tél lévén, mintegy 40-50 centis hó lepte az utat. Az orvost a hat kilométerre lévő Csesztregről kellett kihozni. Endre koma jól felöltözött, kölcsön kérte Miska szomszéd sofőrbundáját, és kimotorozott a faluból.

Nehéz út után érkezett meg az orvoshoz. Pista bácsi kikérdezte, majd összeszedte az orvosi táskáját, meleg ruhát vett, és felült hátra a koma mögé. Visszafelé még jobban csúszkáltak, mert Pista bácsi nagy félelmében mindig ellenkező irányba helyezte a súlyát, mint ahogyan kellett volna, de csak odaértek a beteghez, és megkezdődött a vizsgálat.

Szívhangok, pulzus, szemfenék, máj kitapintás, és ekkor egy ismerős, furcsa szag ütötte meg az orvos orrát; a Jenő lehelete.

Olga, mondja, hová hányt a Jenő? Olga készségesen előhozta a vödört. Az orvos belenézett és beleszagolt a vödörbe, majd kézmosó vizet kért, leült az asztalhoz, valamit írt, és a következő utasítást adta. Hagyják nyugodtan pihenni a beteget. Hogyha fájdalmai lennének, hideg vizes borogatást tegyenek a homlokára.

Ha reggelre nem lesz jobban, jöjjenek be a rendelőbe.

Odaszólt az ajtóban toporgó Endrének, hogy mehetünk, és sietve el is indultak. Újabb keserves út várt a motorosokra. Mikor a háza előtt leszállt a doktor a motorról, a koma megkérdezte: „Doktor úr mi volt a vödörben?” „Vörösboros hányadék!” – közölte röviden Pista bácsi. Endre koma egész úton azon gondolkodott, hogy most éjjel vagy majd csak reggel verje-e meg a komáját.

Végül ő is lefeküdt, és reggelre megenyhült benne az indulat. Elmesélte a traktorosoknak, hol járt éjszaka. Jókat röhögtek rajta, és azután, ha valaki jobban beállított, mint kellett volna, azt mondták: „Vigyázz, mert te is vért hánysz, mint a Csák Jenő!”

Hát ő volt a földim. Igaz, én sohasem hivatkoztam erre, de ő csak így hívott. Nem ábrándítottam ki, mert tényleg földiek voltunk.

Az ital lett a veszte, a mája nem bírta a folyamatos terhelést, és felmondta a szolgálatot.

Nyugodjék békében!

Nőnap i köszöntő

Amikor erre a köszöntőre készültem, azon gondolkodtam, honnan is induljak a Nők, a társ nagyságának, szerepének méltatásával. Eszembe jutott a Biblia, abból is a teremtéstörténet.

Engedjék meg, hogy ebből néhány sort felidézzek.

Isten, a teremtés hatodik napján megalkotta az embert és a szárazföldi állatokat. Ősünk, az Ádám, azaz „ember” nevet kapta.

Ádám megismeri a szárazföldi állatokat, nevet ad nekik, de társat nem talál közöttük. Az úr, látva az ember társtalanságát, álmod bocsát rá, kivesszi oldalbordáját és megteremti a társat, Évát (jelentése „az élet hordozója”), akiben Ádám felismeri: „ez már csont a csontomból és hús a húsom-ból”, azaz hasonló hozzá, és egy a lényegük: ember.

Ha elgondolkodunk ezen a pár soron, netán még hozzáolvassuk a bűnbekésés történetét, bárki előtt nyilvánvalóvá válik a kapcsolat eredete, amely az évezredek, századok, korok és korszakok folyamán sok-sok irányba fejlődött. Ebben a fejlődéstörténetben az utolsó láncszem az az időszak, amit mint élő ember megtapasztaltunk, átélünk vagy jelenleg élünk.

A család története: déd-, nagy- és saját szüleink, a férfi és nő kapcsolatának története, amely Ádámmal és Évával kezdődött és gyermekeinkben folytatódik tovább.

Ha nőkről beszélünk társaságban, sok minden jut eszünkbe.

Elsősorban az édesanyánk, aki a mi életünk hordozója volt, aki kínok között hozott bennünket a világra, de ezt soha nem emlegette, hanem szeretetével, gondoskodásával halmozott el bennünket, egyengette utunkat, nem mozdult betegágyunk mellől, és a kis királylányt, királyfit látta bennünk. Neki ezért a tisztelet, szeretet és élete végéig való gondoskodás jár. Az idős korral járó gyengeségei elsősorban neki okoznak fájdalmat, melyet csak a család és a gyermekek ragaszkodása enyhíthet. Amikor régi képeket nézegetünk, látjuk Őt előttünk fiatalon, vidáman. A ráncos arc mögött ezt az arcot lássuk, mert Ő nekünk örökké szép és fiatal marad gyengeségében és halála után is.

Másodsorban a nő társunk, a saját életünk választott kísérője.

Megint az írásra hivatkoznék, amely szerint az asszony és a férfi között fennálló élet és szeretetközösség alapja az embert teremtő isteni akarat. „Ezért a férfi elhagyja apját és anyját, feleségéhez ragaszkodik s a kettő egy test lesz.”

Ez a kapcsolat nem minden társadalmi formában, vallásban jelent ugyanazt, de a lényege azonos, a család az utódlás érdeke. Emellett nem elhanyagolható a csak emberekre jellemző tulajdonság, a szerelem, annak kibontakozása, beteljesedése. A nemek egymáshoz való természetes vonzalma, ami az élővilág egészében létezik, a férfi és nő kapcsolatában csúcspontot ér el. Köszönet ezért az élményért nőtársainknak, akik újra és újra feláldozzák magukat ezen az oltáron, erőt adnak és kitartásra buzdítanak újrateherelve energiáinkat, elkötelezettségünket.

Harmadsorban gyermekeink és unokáink.

Ők ekkor még nem nők, nem férfiak, hanem gyermekek, akik hordozzák génjeinket. A mi feladatunk, hogy felnőve nőkké, férfiakká váljanak, továbbvigyék a családi és társadalmi tradíciókat. Ebben a nevelőmunkában a nagymamáké és az édesanyáké a rangosabb szerep.

Mi, férfiak mondjuk, az anya dolga, és ez egy szép munka, amit szívesen tesznek.

Kedves ünneplők!

Március 8-a a nők nemzetközi ünnepe. A tavasz egyik legszebb napja. Köszöntsük hát virággal, jó szóval, szeretettel édesanyánkat, asszonyainkat, leányainkat, kislány unokáinkat, munkatársainkat, a környezetünkben élő hölgyeket, és rajtuk keresztül a világ összes Évját, hiszen, mint ahogyan az írva van, ők az ÉLET HORDOZÓI.

Úrnapján

Abban az utcában laktunk, amelyikben a római katolikus templom áll.

Régi műemlék, amelyet a XII. században építettek. Jelenlegi barokk jellegét az Esterházy kegyurak 1803-ban alakították ki, ekkor kerültek a belső falakra ifj. Dorffmeister István freskói.

Az 1970-es évek elejét írtuk. Nemrég költöztem be a régi Venczel-házban kialakított szolgálati lakás egyikébe. A mi utcánk, a Kossuth utca csendes, nyugodt környezet volt. Önfedten játszhattak, biciklizhettek a gyerekek a kavicsos úttesten. Nem kellett félni a szülőknek, hiszen alig jöttek be ide járművek. Néha előfordult, elsősorban templomi rendezvények idején, hogy megnőtt a forgalom, de ez csak gyalogosokat jelentett vasárnaponként, búcsúkor és ünnepek alkalmával. A mi szobaablakaink

ból jól rá lehetett látni a ház előtt elhaladó emberekre. Ha valaki inkognitóban akart maradni, csak le kellett eresztetni a csipkefüggönyt, és mögé állva mindent szemrevételezhetett.

Ennek az írásnak az Úrnapja címet adtam. Joggal kérdezhetné az olvasó, hogy az én szolgálati lakásomnak mi köze van ehhez az egyházi ünnephez.

A válasz az ablakokban van elrejtve. Úrnapja, vagy akár lehetne Pünkösöd, vagy csak egy egyszerű vasárnap, a lényeg az, hogy innen nagyszerrűen lehetett ellenőrizni a templomba járó, ne adj' Isten, a körmeneten résztvevő embereket.

A vallás gyakorlása a párttagoknak nem volt megengedett, párton belül ádáz harc folyt az idealista világszemlélet, az egyház ellen, és ez különféle módon nyilvánulhatott meg. A leskelődés is a harc egyik megnyilvánulása volt.

Természetesen jelteni kellett a tapasztalásokat (névre szólóan).

Egyik úrnapján, már nem tudom a pontos évet, meglátogatott az otthonomban Sanyi bácsi, aki a község párt csúcsvezetőség titkári pozícióját töltötte be. Még csodálkoztam is rajta, mert nem szokott az otthonomban felkeresni. Bejött, és közölte, hogy ma Úrnapja van, és körmenet lesz, ami itt vonul el a házunk előtt, és ő szeretné megnézni, hány „komonista” vesz rajta részt. Én is párttag voltam, meg a községi KISZ csúcsvezetőség titkára, így nem mondhattam nemet a kérésre.

Nekem általában gondjaim voltak a napokkal, nem nagyon vettem észre a vasárnapot sem, az egyházi ünnepeket meg a szülői házban kapott vallásos neveltetésem ellenére sem tudtam nyomon követni.

Hát mit volt mit tenni, bementünk a nagyszobába, ahol hellyel kínáltam, de szabadkozott, hogy mindjárt ideérnek, és ő az ablakból akarja végignézni.

Én, mint írtam, nem tudtam, hogy körmenet lesz, ő viszont felkészültnek tűnt, ami az időpontokat illeti. Olyannyira, hogy kis idő múlva meg is érkezett a felvonuló tömeg. Valósággal meglepődtem a sok ember láttán. Még eddig nem figyeltem meg a vasárnapi misére igyekvőket sem, Úrnap körmenetet pedig még nem láttam, hiszen nemrég költöztünk ide.

Neveltetésem folytán tisztába voltam a törtéensékekkel, így nem volt min csodálkoznom. Öreg kollégámat sem lepte meg maga a jelenség. Arra gondoltam, hogy ez minden éven visszatérő ünnep lévén, nem először látja, és ő is tudja, mi várható.

Először jöttek a ministráns gyerekek. Mindegyikük kezében volt valami.

Csengettyű, tömjénfüstölő, virág, imakönyv, vagy csak összekulcsolták a kezüket.

Sokan voltak – mind a helyi iskola diákjai –, és mind ministráns ruhában. Közöttük gyermekek, akik virágszirmokat hintettek.

Őket követte két gyertyát tartó felnőtt és egy keresztvivő.

Ezután érkezett a baldachin, amit négy markos férfi emelt a pap feje fölé, aki a stórával beborított kezében magasra tartotta az oltáriszentséget. Így haladt a menet. A pap után (magam sem hittem volna, hogy ennyi embert mozgósít a vallási rendezvény) nagyon sok ember vonult végig a falun.

Sanyi bácsi árgus szemekkel figyelt. Egy-egy vezető beosztású ember, vagy párttag észlelésekor elővette a noteszát, és jegyzetelt. Tudtam, hogy ez központi előírás, és másnap jelentenie kell a felettes szerveknek. De tudtam azt is, hogy az érintettek már nem félnek a retorziótól, egyre gyengül a rendszer.

A végeredmény az lett, ami már mindegyikünk előtt nyilvánvaló volt korábban is.

A baldachint vivő négy férfi közül kettő a tsz-pártalapszervezet tagja.

A menetben is találtunk néhány párttagot, vonult több üzemi vezető, adminisztratív dolgozó, tanácstag, sok óvoda és iskolás gyerek, szülők, nagyszülők.

Még négy évig laktunk ebben a házban, de többet nem tartottunk szemlét.

Nem kérték, de ha kéri is, biztosan nemet mondok.

A dohányzásról

Mint minden kisgyerek, én sem kerülhettem el a cigarettával való találkozást.

Családunkban csak az anyai nagyapám és Feri bátyám (pesti nagybátyám) dohányzott. Nagypapa erős dohányosnak számított. Akkoriban kék Munkást szívott, a helyzettől függően egy-két dobozzal naponta. Mindig volt otthon náluk a szobai kászli fiókjában néhány doboz ebből a csemegéből. A beszerzést a nagymama végezte. Mi kisgyerekként szájtátva figyeltük, ahogyan nagyapa eregette a füstöt, pöffentett egymás után négy-öt füstkarikát is az összecücsörített szájával.

Nagyon szerettünk volna már mi is felnőttek lenni, hogy ezt a suttyomban ellesett tudományunkat kipróbálhassuk.

Aztán egyszer ennek is eljött az ideje. Megtanácskoztuk, hogy mivel a mama nem tudja, ki vett ki cigarettát a fiókból, Papa meg nem kérdezgett a beszerzett mennyiségről, ami mindegy volt a számára, a lényeg csak az volt, hogy mindig legyen, megdézsmáltuk a fiókot.

Pesti unokatestvéreim, Jóska és a kis Ferkó, András öcsém, és még jó néhány Goldmark utcabeli gyerek, nagy zsivajjal vonultunk ki a megszokott helyünkre bandázni. A helyet a Zsidótemető mellett, a nagyszüleink utcájának folytatásában induló mezei úton lehetett megközelíteni. Általában kukoricás, vagy egyéb gabonátábla között vitt az út egy betonhídhöz, ami a Csák György-patakon ívelt át. Nyáron csak nagy esők idején volt benne víz. A híd száraz alja adta az úgynevezett bungit, a búvóhelyet. Ide érkezünk aznap is.

Mivel a többiek nem tudták, hogy mi van nálunk, a már „megszokott” újságpapírba csavart falevelet kezdték el szívni. Ez a fajta cigaretta nagyon ütős hatású. Amikor diófalevél került a papírba, drogozásra hasonlító tüneteket okozott bennünk.

Egy kicsivel később előkerült a Munkás. Minden gyerek belelkesedve kiabálta: „hű, igazi cigaretta! Adjál nekem, adjál nekem is!” Én voltam az osztogató. Szálanként adtam a barátaim kezébe a cigiket. Közösen, mintegy szertartásszerűen került sor a meggyújtásra. Ha most visszagondolok a sok átszellemült arcú kisgyerekekre, szinte szégyen fog el annak tudatában, hogy talán ekkor sikerült rászoktatni őket a későbbi intenzív dohányzásra.

Mivel a maradékot nem vihettük haza, mert amilyen szerencsénk nekünk szokott lenni, biztosan megtalálják nálunk a szüleink, eldobni kár lett volna, így addig szívtuk, amíg minden szál el nem fogyott.

Ha valaki átélt már ilyen állapotot, vagy látott falfehér arcú, szédelő gyerekeket, akkor mi így nézhettünk ki. Némelyek hánytak, alig állt a társaság a lábán. Hogy a szánkából áradó dohányszagot eltüntessük, az árokban folydogáló, Isten tudja honnan eredő vízzel öblögettünk, de a szag csak később tűnt el, legalábbis mi úgy éreztük.

A negatív tapasztalatok miatt többször ilyen kollektív dohányzást nem szerveztünk, de egy-egy szálát bizony máskor is elcsentünk, és zugban elszívtunk.

Mivel nagyfiúnak számított a dohányos, felső tagozatosok lévén, iskola után mindig akadt valamelyikünknel néhány spangli, és útközben rágyújtottunk.

Egy alkalommal nagy füstölögve mentem haza az egyik osztálytársammal. Már túl voltunk a Rákóczi téren, ami nagyon rizikós helynek számított,

ugyanis itt dolgozott édesapánk a cipésműhelyében, és nagyon sok ismerőssel is találkozhattunk.

A kórház felé haladtunk a kísérleti major főépületének kerítése mellett, amikor egy kerékpárral érkező felnőtt kikerülve bennünket ránk köszönt, hogy „Jó napot Berkes úr!”, és már tovább is kerekedett. Egy pillanat alatt megfagyott körülöttem a levegő, szinte leállt bennem vérkeringés. Édesapám volt az, aki ebédelni indult haza a kerékpárral, és ez a lebukás rettenetes volt. A füstöt lenyeltük, ettől, meg az ijedtséggel kevert szégyentől még válaszolni sem tudtunk.

Befordulva a kórház előtt, az akkor még füves utcákra jellemző szekérnyomokból vettünk vizet a szánkba, enyhítendő a dohányszagot, de hát ez a tényen nem változtatott.

Legszívesebben világgá mentem volna, de arra gondolva, hogy az éhség előbb-utóbb hazavisz, és... akkor vágjunk bele, mert előbb túl leszünk rajta, hazamentem.

Eddigre az édesanyám is tudott a dologról. Az ajtóban vártak. Halk köszöntésekre egy nagyon hangos pofon volt a válasz. Biztos lett volna folytatás is, de mint már máskor is előfordul, anyám ragadott ki a kemény kezekből, magához szorítva kérlete apámat, hogy ne bántson. Aztán következett az igazi büntetés; anyám korholó, jó szándékú szava, ami szeretetet, de egyben szigort is árasztott felém.

A lecke nagy volt. Jó időre leszoktatott a cigarettázásról. Lassan befejeztem a tanulmányaimat, kikerültem az első munkahelyemre, bevonultam katonának, és még mindig nem dohányoztam. Katonatársaim, nagyrészt dohányos emberek, nagyképű értelmiséginek tartottak. Azt, hogy nem fogadtam el a cigivel való kínálást, különcségnak minősítették. A században én végeztem egyedül főiskolát, rajtam kívül csak néhány érettségizett fiatal volt, a többiek mind szakmunkásnak tanultak. Teltek múltak a hónapok, időszakok, már a második év végén jártunk, közel a leszereléshez, amikor valaki egy füstös helyiségben rávett, hogy szívjak el én is egy szál cigarettát. Addig dumáltak, míg ráálltam.

Aztán beindult a lavina. Egyre többször fogadtam el a kínálást. Tudtam, hogy eljön az idő, hogy vissza kell kínálni őket, mert ez így illik. És megvettem a kintinban az első doboz mezítlábas Symphonia cigarettámat. Aztán a másodikat, harmadikat... sokadikat.

Észrevétlenül alakult ki bennem a függőség. Otthon a család (mivel akkor már nő voltam), és a feleségem is rosszállotta, de akkor már csak a füstben éreztem jól magamat.

Nem voltam tekintettel senkire és semmire. Szívtam az otthonomban, az autóban utazás közben. Nem számított, hogy gyermekeim is az én kifújt füstömet lélegzik be.

Munkahelyeimen szinte kivétel nélkül dohányosok, vagy úgynevezett kocadohányosok vettek körül. A baráti összejövetelek, névnapok, ünnepek is a cigiről szóltak. Mint említettem, a meztlábás Symphonia jelentette a kezdetet, majd áttértem a füstszűrősökre.

Szívtam Regét, Románcot, Sopianae-t, meg amivel megkínáltak. Nem voltam válogatós.

A végén már oda jutottam, hogy csak azért kellett jó márkákat vásárolnom, hogy a társak igényét ki tudjam elégíteni. Sokra ment, mellette a rossz velejárója az italozás is előkerült.

A reszneki tsz-ben dolgoztam, amikor csak azért tértem rá a Porti cigarettára, mert ezt már senki nem fogadta el tőlem, mondván, hogy ez nem cigaretta. Több maradt nekem, másét azonban én el tudtam szívni.

Szerettem volna leszokni, mert az állandó köhécseles, a reggeli fuldokló köhögés jelezte, hogy nem kellene ezt folytatni. Gondoltam, a család is megérdemelné a jó levegőt, és a kellemes lehetet legalább az asztalnál. Lajos napot tartottunk a hegyen. A szomszédot ünnepeltük, több család ült együtt a mi pincénkben. Olyan vastag volt a füst, hogy talán a kalapot is megtartotta volna. Ott eldöntöttem, hogy most befejezem. Szemem előtt lebegett Albert Einstein mondása, hogy „A dohányzásról a legkönnyebb leszokni a világon, hiszen jó magam is tucatnyi alkalommal leszoktam már róla!”

Hát neki lett igaza! Leszoktam, legalább is úgy éreztem. Valójában csak nem gyújtottam rá. Szenvedtem, gyufát rágtam, más ember kifújt füstjét szippantottam be. Majdnem magam is elhittem, vagy elhitettem magammal: leszoktam. És akkor jött a Katalin nap.

Mindenki szívta, csak én nem. Már jó volt a hangulat, amikor odajött hozzám az ünnepelt háziasszony, és addig fűzött, hogy gyűjtsak rá egy szál St. Moritz szivarkára, amíg kötélnek nem álltam. Vége lett a nagy önmegtartóztatásnak. Már aznap este úgy szívtam a füstszűrős Symphoniát, mintha soha nem tettem volna le. Megmaradt a függőségem, csupán egy kupac pénzt spóroltam meg az önmegtartóztatásom alatt.

Közben megváltozott a munkahelyem. Egy irodában dolgoztam, ahol nem illett dohányozni, mert vegyesen érkeztek látogatóim, dohányosok és nemdohányzók.

A kiesést valahol pótolni kellett, hiszen akkoriban napi három doboz kék Symphonia volt az adagom.

Otthon a Mikulást vártuk, mindenki kipucolta a cipőjét, csizmáját. Nehezen jött el a reggel.

Kora hajnalban mindnyájan ott szorongtunk az ablakban, vártuk, hogy megérkezzen a jel, megnézhezzük, mit hozott a Mikulás. Mindenki tele csizmát talált. Én is, pedig már bentről látszott a nagy virgács, amit nekem hozott. Kibontottam a csomagomat és egy kis dobozt találtam benne, amit a gyermekeim csomagoltak be nagyon gondosan.

Kérdésekre, hogy ki tudja, mi van benne, nézzem meg... felelték.

A dobozra az volt írva: TABAK rágógumi.

Értetlenül nézhettem rájuk, mert azt mondták, hogy ezt rágjam, és ne azt a sok cigarettát szívjam. Ez sem egészséges, de legalább őket kíméli. Valami förtelmes, dohány ízű golyók voltak a dobozban.

Nagyot dobbant a szívem. Lepörgött előttem az a sok esztendő, amikor mással mit sem törődve füstöltem, mint egy kémény. Feltettem magamnak a kérdést: Szükséged van neked erre? Nem! Nincs! És az akkori döntés egy életre szólt. Azóta nem járt cigaretta a számban.

Mi történt valójában? Gyermekeim rádöbbenetek, hogy van más élet, amit már egyszer, fiatal koromban megpróbáltam. Huszonegy éves elmúltam, amikor rászoktam erre a káros szenvedélyre. Újabb húsz év az intenzív dohányzás időszaka, és már harminc év, amióta nem csinálhat belőlem bolondot semmilyen káros szenvedély.

Pedig majdnem belehaltam. A Tabak rágógumi elfogyott, de én meg akartam mutatni, hogy anélkül is boldogulok. Volt mindig nálam egy doboz gyufa, amiből elő-előkotortam egy szálát, és mint a cigarettát a számba véve rágcáltam.

A járdán haladva beálltam egy dohányos mögé kicsit potyázni a kifújt füstből. Aztán ezek a kényszercselekvések mind távolabbra kerültek, végül teljesen elmúltak.

Ahogy tisztult a szervezetem, ritkultak a reggeli köhögési rohamok, elmaradt a köhécselés, már nem mentem a dohányosok után, és észrevettem, hogy egyre jobban bűdösellem a dohányos embereket. Egy idő után már kifejezetten utálkoztam, és nem tudtam megállni, hogy legalább egy „A dohányzás káros az egészségre” mondat ne hagyja el a számat.

Az elmúlt időszakban sokat gondolkodtam, mi készíti a leszokni kívánó embert az újramegzúzásra. Rájöttem, hogy valójában nem a füst hiánya, hanem a megszokott mozdulatsor elmaradása az igazi ok. Lássuk a folyamatot, ahogyan én tapasztaltam:

Megérezni a hiányt, elvonási tünetek, gondolkodni azon, hogy ugyan rágyújtsak-e.

Elővenni a cigarettás dobozt, kiválasztani belőle a legszimpatikusabbnak tűnő szálat, például a doboz alját megpöccintve a legmagasabbra kiugrót.

Két ujj közé szorítva néhány sodrás a szivarkán, elhelyezés az ajkak közé.

Az ajkak közé szorított cigaretta vándoroltatása a száj egyik szegletéből a másikba, közben keresni a gyufát vagy az öngyújtót.

Gyufa esetében megnézzük, hogy a doboz melyik fele nyílik. (Általában a másik.)

Kikotrunk egy szálat, de még nem gyújtjuk meg, mert még igazítani kell a szájban lévő cigarettát. Ha mindez rendben van, belobbantjuk a lángot, és hozzáértetjük a cigarettához. Ezt még egyszer megismételjük, bár a cigaretta már felparázslott.

Nagy élvezettel leszívjuk az első slukkot. Benntartjuk a füstöt, majd hosszan lélegezzük ki.

Ha közben ránk jön a köhögés, valószínűleg valamit nem jól csináltunk.

A cigi a szánk szegletében van, fejünket félre fordítjuk, hogy ne mehesse a szemünkbe a füst. Ha mégis belement, törölgetjük, dörzsöljük, és újabb slukkot szívunk tüdőre.

Ez a szívok-kifújok addig megy, amíg a szivarka el nem fogy.

Van olyan dohányos, aki elegánsan elnyomja a nagy csikket, akkorát, amiért „még a repülőgép is leszállna”.

Mások a körmükig erőltetik a szívást, úgynevezett „körömcikk” keletkezik ilyenkor.

Ha valaki asztal mellett dolgozik, akkor mód van hamutartóban pihentetni a cigit.

Ebben az esetben arra kell vigyázni, hogy figyelmetlenségből rá ne gyújtsunk egy újabb szála.

(Rólam, annak idején többszörös figyelmetlenségem miatt az a hír járta, hogy engem nem lehet megkínálni cigarettával, mert legalább három szál van folyamatosan forgalomban: egy az ujjaim között vagy a számban, egy a hamutartóban, egyre pedig éppen akkor akarok rágyújtani.)

Évekkel később, már nem dohányosan újra a termelésben dolgoztam.

Nehezen viseltem munkatársaim füstölgését. A majorban volt egy kis eligazító iroda, talán 2,5 x 2,5 méteres, két íróasztallal és hat székkal. Ide gyűltünk mindannyian össze reggelente, irányítani a tsz-t, megbeszélni

az aznapi teendőket. Négy beosztott kollégám, ha megérkezett a főagronómus, akkor ő is, meg aki ügyintézni jött a majorba, zömmel dohányzott.

Majdnem minden reggel megjelent a majorban Tánczos Józsi bácsi, aki szó nélkül leült az egyik székre, és azonnal rágyújtott.

Tehát hatan szívták és fújták folyamatosan a búzrudat.

Egy téli, zimankós reggelen annyira vastag volt a füst a kis helyiségben, hogy kinyitottam az udvarra nyíló ajtót, az egyik szárnyát leemeltem, és kívülről a falhoz támasztottam.

Nem várt módon reagáltak a kollégák. Felvették a télikabátokat, sapkákat, és szívták tovább a félben lévő spanglikat, egyesek újabbra gyújtottak.

Végül beláttam, hogy ez nem hatékony módszer, és még az ajtót is nem kellett visszarakni a helyére.

A mai egészségügyi propaganda (tévesen!) milliárdokat költ a dohányzásellenes kampányra. Azt tapasztaltam, hogy bármilyen magasságokba is szökik a termékek ára, ez nem riasztja el a szenvedélybetegeket.

Leszokni csak erős elhatározással lehet. A dolog fejben dől el, méghozzá a dohányos emberek fejében. Amikor engem megkérdeznek, hogyan sikerült nekem, a láncdohányosnak máról holnapra elhagyni a dohányzást, mindig egy mondattal válaszolok:

„Nekem a Mikulás hozta ezt az erős elhatározást: Nem kell rágyújtani!”

És én azóta nem cigarettázom. Köszönöm a családomnak, hogy egy ilyen egyszerű módszerrel rábírt a káros szenvedélyről való lemondásra.

Az utolsó napon vásárolt három karton cigarettát elkínálgattam. Mindig volt előttem egy felbontott doboz, csábított, de én voltam az erősebb.

Palacsintasütés éjjel

Nem akármilyen történetet mesélek most el. Valamikor az 1970-es évek végén, Ernő napon történt. A tsz-dolgozók kis kollektívájával (lehattunk vagy heten, férfiak) ünnepeltük kollégánk nevenapját. Az ünnepi program az irodában kezdődött. Rengeteg szeszesital lett felhalmozva, amit az est folyamán szép folyamatos kínálgatás mellett fogyasztgattunk. Előbb csendes beszélgetés, majd szinte kiabálás erősségű zűrzavar alakult ki. Néhanyan nótázni kezdtek, hol erősebben, hol elhalkulva. Éjfél lehetett, amikor valaki kitalálta, hogy nagyon éhesnek érzi magát. Vendéglátó egység már

nem volt nyitva, és mivel én laktam a legközelebb, felajánlottam, hogy jöjjenek fel hozzám, majd kitalálunk valamit, de csak csendesen, mert a családom már alszik. Szépen felóvakodtunk a harmadik emeleti lakásunkba. A társaságot leültettem a nappali szobában, és én kaja után néztem. Egy kis csücsök kenyeret, kis darab sajtot és fél zacskó tejet találtam. Ez a mennyiség csak a Kánai mennyegzőn lett volna elég, de hiányzott hozzá Jézus jelenléte, mi pedig nem voltunk alkalmasak a csodálatos szaporításra.

Péter kolléga oldotta meg a csomót. „Látom, tojás, liszt, tej van, lehetne palacsintát sütni. De ki süsse meg?”

Feleségem a másik szobából figyelte az eseményeket, és amikor elhangzott ez a korszakalkotó ötlet, magára kanyarította a köpenyét, pislogó szemmel állt közénk, és azt ajánlotta, hogy ő megsüti a palacsintát. Ha jónak tartjuk, van baracklekvár, azt tudunk beletenni.

Amikor megjelent, mindnyájan elhallgattunk. Nem ezt vártuk. Mivel ő is kolléga volt, simán elküldhetett volna bennünket a sunyiba, de nem ez történt. Péter lett a szakmai segítség, aki a tsz-ben a közvetlen főnöke volt. Feleségem lekeverte a palacsintatésztát, előkerült a serpenyő, az olaj, és megsült az első finomság.

Péter, amúgy frissen, forrón, egyenként hozta be és kínálta a vendégeknek a különleges vacsorát. Még néhány pohár bort megittunk, bár inkább ki kellett volna szivattyúzni belőlünk.

Fejenként talán öt-hat palacsintát fogyasztottunk el. Egyre jobban eltelt a társaság, egyik másik vendég szedelődzködni kezdett. Gyerekeink sem aludtak, amit onnan tudtam, hogy bár nem jöttek be a szobába, az orrukat az üvegajtóhoz nyomva csendben leselkedtek.

Mindenki elment, aztán csend lett.

Megkerestük a helyünket, elaludtunk, de a reggel igen nehezen jött el. Gondoltam, majd most jön a letolás, de nem jött. Nejem megértően mosolygott, legalábbis ez látszott az arcán.

Aztán teltek a hónapok, dolgoztunk a munkahelyen, akkor építettem a szövetkezeti garázssorban az új garázsunkat. A szokott társaság volt mindig együtt. Régen a kalákában végzett munkát itallal, étellel kellett kifizetni. Mindig találtunk egy asztalt, amit körülülve értékeltük a napi munkát. Az értékelés általában italozássá váltott. Bor volt bőven, hiszen egy-egy kishordóval mindig akadt a cserszegi rizlingből. Így volt ez azon az ominózus napon is, történetünk napján. Már éjfél felé járt az idő, a környező emeletes házak lakói egyre mérgesebben mutogatták az órájukat. Be kel-

lett fejezni, de az italtól megéhezett társaság csak nem akart szétszéledni. Közel laktunk egymáshoz, így csapatba verődve, nótázva mentünk hazafelé.

Egyszer csak Laci barátunk azt javasolta, hogy menjünk fel hozzájuk, és süttessünk palacsintát a feleségével. Nem tudtuk, hogy mi lesz a reakció, és gondoltuk, legfeljebb kidob bennünket Ágnes asszony, Laci neje. Felővakodtunk, és egyszer csak halk kopogásunkra kinyílt az ajtó, a résben megjelent Ágnes feje, ami a szokásosnál nagyobbnak látszott.

Bementünk, és helyet foglaltunk a szobában. Laci szép finoman megválogatott szavakkal, csendben előadta, hogy miért jöttünk. Palacsintát enne a társaság.

Vártuk a reakciót, ami szinte azonnal bekövetkezett.

Rendben, mondta. Ha Jóska felesége süttött ennek a részeg társaságnak, akkor ő sem fog elmaradni tőle.

Szépen nekiállt a palacsintasütésnek. Jóllakatott bennünket.

Ez az esemény sokáig volt beszédtema a kollégák között.

Köszönet asszonyainknak, akik ezzel is bebizonyították, hogy hozzánk tartoznak.

Emlékezünk

Itt állunk az általunk készített és felállított kereszt előtt, hogy emlékezzünk. Hogy elhelyezzük a virágainkat és az évszámtáblát a kereszt tövében, bizonyítva, hogy az utókor emlékezik rájuk, akik évszázadokkal előttünk itt éltek és dolgoztak a környező földeken, védték otthonaikat, házaikat, családjukat, a hazát az idegen betolakodók ellen.

Azok számára, akik nem ismerik, beszélni kell a múltról, az 1600-as években véget ért történetről. Mi is ért véget ebben az időben, ami valójában a török időket jelenti? Egy erdők között megbúvó kis falu sorsa pecsételődött meg. Portyázó törökök csapata rajtaütött a falun. Lakóit megölték, a szerencsésebbek elmenekültek az erdőkbe. A falu ezt követően már nem népesedett be. Lakói másutt telepedtek le, közelebb az úthoz.

Erre a sorsra jutott a környező erdőkben megbúvó, mintegy negyven falu, tanya, erdei major, amelyeknek a medesi tető keresztje és a szőlőhegyen lévő bánatfák állítanak emléket.

A talajfelszín rendezésekor lettek figyelmesek a föld elszíneződésére, ami épületek és sírok alaprajzait mutatja.

Szentandrás keresztje (a szerző fényképfelvétele)

Szakemberek megállapították, hogy egy templomra és a körülötte lévő temetőre találtak. A falu ettől dél felé, a halastón túl helyezkedett el. Ennek is vannak régészeti nyomai.

A barátok tavaként emlegetett halastó medre és gátja még jól látható.

A harangról szóló legenda különleges. A törökök elől a lakosok a Zobák patakba rejtették el a templom nagyharangját. Sokan és sok éve keresik az elrejtett harangot, de eddig még nem leltek a nyomára. Bizonyára nem jó helyen keresik, hiszen a patak is másutt folyik, mint hatszáz éve.

A monda szerint kétevente megszólaló harang hangja, bár évszázadokon keresztül eljut hozzánk, mégsem segíti a kincskeresőket, hiszen nem a tisztelet, hanem a kapzsiság vezérli őket.

Feltehetnénk a kérdést, miért fontos nekünk a visszatekintés, az emlékezés? Elsősorban azért, mert a múlt ismerete nélkül nincs jelen.

Mindennapi küzdelmeinkhez ebből merítünk erőt. A múlt példája a jelenen keresztül a jövő felé kell hogy irányítsa tekintetünket.

Az emlékező ima felidéz bennünk valamit: gyermekkorunkat, szülőket, nagyszülőket.

A keresztállítás a hajdani templomdombon, a holtakért mondott ima értünk, a jelen kor embereiért szól.

A hegyi szomszédék kapálnak

Sanyi bácsi és neje kerékpáron érkeztek a kamonyáki dűlőben lévő szőlőjükhöz, hogy gyomirtó kapálást végezzenek a „Nohásban”.

Ők voltak az északi szomszédok. Talán három sor Noha szőlő nyúlt hosszan, a dombtető felé, ami a legtetetjén már egy sorra szűkült. Valamikor több volt, de az örökösödés szétszabdalta a korábbi területet. Az ő birtokukat is, miként a mienket, egy út választotta derékban ketté.

A felső fele szőlővel, az alja gyümölcsfákkal volt beültetve. Az alsó feléhez tartozott egy kis hajlék, a földbe süllyesztett pince, valamint a fölötté elhelyezkedő présház és a kicsiny szoba. Az épületben mindent meg lehetett találni, ami a szőlő és bor termeléséhez szükségeltetett.

Egyik alkalommal, amikor én is a birtokomon tartózkodtam, megérkezett a két szomszéd. Kerékpárral jöttek, hiszen nem laktak messze. A gyalogsvényen, az erdőkön és a Kerka folyó gyaloghídján át csak egy ugrásnyira volt Lentiszombathely, az ő falujuk.

Mivel az otthoni munkák miatt késve érkeztek, az asszony nógatni kezdte az urát, hogy ne sokat vacakoljon, hozza már elő a szerszámokat a kamarából, és minél előbb álljanak neki a munkának. Sanyi szomszéd nagy nehezen előjött az épületből, de folyamatosan morgolódott, hogy mit sietteti az asszony, még egy pohár bort sem tudott meginni, pedig ugyancsak megszomjazott az otthon elfogyasztott tojásos szalonnára, meg a hosszú út során. Aztán mégis csak előhozta a két kapát. A nagyobbik, nehezebb szerszám lett az övé, mondván, komolyabb szerszám való a férfinember kezébe. Az asszonynak egy kisebb, már kopottabb kapája volt.

Látszott a Sanyi bácsin, hogy csak nem akaródzik nekiállni a munkának, erősen pislogatott a földpince ajtaja felé, így az asszony otthagya, és nekivágott a kapálásnak közvetlenül az út fölött. Kapálni mindig alulról kezdtünk, mer az erős emelkedő miatt lefelé, és az egy-három sor miatt keresztben nem lehetett talajmunkát végezni.

Sándor felhozott egy korsó bort és a szobából két poharat. Töltött, természetesen tisztán, a szépen kezelt, aranyárga Nohából. Kínált engem is, de nem fogadhattam el, mert autóval voltam, és a lenti rendőrök nagyon szigorúan ellenőrizték, főleg a szőlőhegyek irányából érkezőket. Sebaj, mondta a szomszéd, és egymás után kiitta mindkét pohárból, hogy „az egészségedre!”

Hát valószínű, hogy oda is váltott.

Már ivott is, de csak nem akaródzott nekiállni a kapálásnak. Tapogatta, nézegette a kapa élet, amiről megállapította, hogy életlen, így nem lehet vele dolgozni.

Újra keresgélgni kezdett a kamrában. Kisvártatva előjött a háromszögletű rás póval (reszelő). Biztos, ami biztos, oda-vissza egy-egy pohár bort behajított a gallérja mögé.

Aztán mivel mást már nem tudott kitalálni, vállára vette a kapát, és nekivágott a szőlőnek. Nem sokat kellett mennie, mert eddigre a felesége elvégzett az első sorral, és ismét a birtok aljában csattogott a kapája.

Az öreg nézte egy darabig, majd megállapította: „Te asszony, életlen a kapád, nem fog. Add ide, megreszelem, addig kapálj az enyémmel, az éles”. Így is lett. Az asszony kapált, még inni sem kívánt, nemcsak bort, de vizet sem. Sanyi bácsi újra az épület felé vette az irányt. Természetesen először felhozott egy kancsóval, hiszen az elsőnek csak pár csepp lötyögött az alján. Aztán reszelt, még hozzám is átjött beszélgetni. Egyszer csak hallottuk, hogy újra a birtok alján csattog a kapa. Muszáj volt előjönnie. Oda ment az asszonyhoz, és segítőkészen nekiállt a kapálásnak, de előtte visszaadta az asszonynak a kisebb szerszámot. Két-három vágás után kiderült, hogy a felesége jól elverte a kapa élet, ezzel így nem lehet dolgozni, ezért ismét a pince felé vette az irányt. Eddigre már elérte az ital hatása, és még neki sem állt a reszelésnek, amikor megérkezett az asszonya. Elvégzett a kapálással. Mondta is a szomszéd, „látod, milyen hamar megy a munka a jó szerszámmal!” Arra is emlékszem, hogy mit mondott erre a szomszédasszony, de az nem illik rá a papírra.

Aztán, mivel a dolog el lett végezve, összepakoltak, és szép egymás után elkerekeztek hazafelé. Természetesen a férj ment elől, mert azért az úgy illett, hogy a férfi diktálja az iramot.

Egy másik alkalommal éppen felértem a hegyre. Öreg szomszédom akkor kászálódott le a földpince torkának lapos tetejéről, ahol éppen jól megérdemelt pihenőidejét töltötte. Véleményem szerint a pihenést csak az én tiszteletemre szakította félbe.

„Tudod, Jóskám”, kezdte a beszélgetést. „A mai munkámba még a legnagyobb ellenségem se találna egy fikarcnyi hibát sem.”

„Miért mondod ezt, szomszéd?” „Mert ma még nem csinyátam az égardta világon semit.”

Igaza volt. Másnap is volt egy nap, és az ő munkáját nem végezte el más, esetleg a felesége.

Dödölle

A másik szomszédom Róbert névre hallgatott. Zalaegerszegről jártak a birtokot művelni, azaz, csak Sárika néni tette ezt, mivel az ő jussa volt a szőlő, és Robi betegeskedett is a szívével, meg kellett kímélni.

Egy fiuk volt, aki akkor még kisgyerekként futkározott a tőkék között. Inkább akadék volt, mint segítség. Sári néni lentiszombathelyi lány volt, ott élt egy öreglegény testvére, jó nagyhangú ember, a Ferkó, a fakádak és a hordók nagy mestere. Ő főleg csak a szüret előkészítésekor jelent meg. Nagy hanggal beszélt, szidta a rendszert, a „komonistákat”, de senki nem törődött vele, az eszéhez értették.

Visszatérek Sári nénihez, aki kapált, metszett, kötött, permetezett, szüretelt: mindig egyedül!

Két helyen volt szőlőjük, a szomszédomban, és a másik hegyháton is, ami talán fél kilométerre esett innen. Pince csak itt lévén, ide kellett hordani a termést feldolgozásra. Már írtam, hogy Róbert csak a pince körül ténykedett, az elmaradhatatlan cigarettával a szája sarkában.

Az út mellett parkoltam az autómmal. Valamit pakoltam ki, vagy be (már nem emlékszem, de ez nem is fontos), amikor a lejtőn felfelé nehezen kaptató asszonyra lettem figyelmes. Sári néni volt, a hátán szőlővel telepakolt faputtonnyal. Már alig kapott levegőt, amikor mellém ért. Megállt, hogy fújjon egyet. Tudtam, hogy a másik hegyhátról jön, ott szedte a szőlőt. Kérdésemre, hogy miért ő hozza a puttonyt, azt felelte:

„Mert ez a dödölle szekrementom nem bírja el!

Én eddig a dödöllét csak a tányérről ismertem, de most megtudtam, hogy a Robi szomszéd is az, bár bizonyára neki sem volt eddig erről tudomása.

Fogadás

Történt hajdanán, amikor a politika megbízásából aktivisták járták a falvakat, hogy meggyőzzék a parasztságot a kollektív gazdálkodás előnyeiről, a szövetkezés fontosságáról, korszerűségeiről. Előttünk, magyarok előtt állt a nagy szovjet példa, a kolhozok sikerei, a lenini elképzelések bevált gyakorlata.

A falusi emberek zöme nemrég jutott hozzá kis birtokához, melyek zöme öt hold alatti terület volt, ami igen szűkösen tartotta el a paraszti

családot. Persze voltak nagyobb birtokok is, de a mi vidékünkre az előbbi volt jellemző.

A Lenti járásban is létrehozott a központi akarat, a helyi vezetőkkel együttműködve, agitációs bizottságokat, akik házról-házra járva agitáltak, „meggyőztek” embereket, főleg az úgynevezett családfőket a kollektív gazdálkodás előnyeiről. Több helyen előfordult, hogy a családfő napokig bujkált előlük, de családjának féltése csak hazakényszerítette, és akkor mintha kihallgatás lett volna, leültették a parasztot a szoba közepén álló székre, telefűtték dohányfüsttel a szobát, és egymást váltva, folyamatosan győzködték, amíg be nem adta a derekát, és alá nem írta a belépési nyilatkozatot. (Nemrég hallottam, hogy a könyvem egyik szereplője is úgy adta be a derekát, hogy agyontaposták csizmás lábbal a meztelen lábfejét.)

Voltak humánus módszerekkel dolgozó bizottságok is. Idősebb mezőgazdász kollégáim közül többen is járták a falvak házait a hatvanas évek elején, estéről estére. Tőlük hallottam ezt a történetet, ami nem a beszervezésről, hanem egy esti, vacsora körüli humoros eseményről szól.

H. János főmérnök volt a lenti szövetkezetben. Ha jó kedve volt, számtalanszor elmesélte a történetet. Az agitátorok késő estig végezték a munkájukat. Mivel ők is csak emberből voltak, megéheztek, elfáradtak, pedig mindnyájan jó kondícióban lévő fiatalok voltak.

V. Feri, aki igen nagyra nőtt (magas, testes) férfi volt, úgy tért be a kosztot adó idős nénihez, hogy farkaséhes, és legalább ötven tojásból készült rántottát meg tudna enni.

A harmadik társ, az örökösen gyomorpanaszokkal szenvedő L. Gyula, lecsapott erre a kijelentésre, és fogadást ajánlott Ferinek. Szó szót követett, és egymás kezébe csaptak. A tét, aki győz, kap egy liter pálinkát, és a vesztes fizeti a vacsorát is.

A néninek éppen volt megfelelő mennyiségű tyúktojása, és mivel ekkora serpenyő nem létezett, tízesével kezdte leverni a tojásokat. Asztalra került az első tíz, amit Feri kenyér nélkül, pillanatok alatt befalt. Készült a második adag, amihez már kért egy szelet kenyeret.

Ez is hipp-hopp elfogyott. Gyulának kezdtek növekedni a szemgolyói, és csak bámulta a zabálógépet. A harmadik tál közepénél Feri megkérdezte, hogy van-e valami savanyúság a házban, és a néni hozott néhány ecetes uborkát.

Így kenyérrel és uborkával hamarosan eltűnt a negyedik adag is. Negyven tojás, zsíron sütve, hihetetlen produkciónak tűnt. János Ferinek szurkolt,

mert ő tudott valamit, ismerte Feri kapacitását. Aztán jött a mindent eldöntő ötödik serpenyő.

Feri levetette a zakóját, meglazította a nyakkendőjét, és felgyűrte az inge ujját.

Nagy levegőt vett, és nekiállt. Már a felén túl volt, amikor megszólalt az addig tátott szájjal bámuló Gyula.

„ÉS MEGESZI! DE MÉG CSAK NEM IS SZENVED.”

Feri a maradék kenyérvéggel kitörölte a tálat, majd az asztalkendővel megtörölte a zsíros szája szélét, ivott egy fröccsöt, és ezzel befejezettnek nyilvánította a vacsorát. Gyula átküldte a házinénit a szomszédba egy üveg pálinkáért, majd gratulált a győztesnek.

János és Gyula is elfogyasztották a két-két tojásból készült rántottájukat és „tele hassal”, nyugovóra tértek, hogy kipihenhessék az egész napi fáradtságot, és hogy holnap frissen folytathassák a jövő útjának egyengetését.

Ez a „jövő” egészen a rendszerváltozásig meghatározója volt a vidéknek. Ma már más szelek fújnak, újra egyéni kezekben vannak a földek, de...?

Testamentum

(Részlet)

Az életem után mit is hagyok örökül szeretteimnek, barátaimnak, és ha léteznek ilyenek, elleneimnek? Talán egy szóval így lehetne leírni: mindenemet.

De a testem csak az enyém, amiről az alábbiak szerint szabadon rendelkezem:

1.) Ami használható bennem, és más életét szolgálhatja, azt felajánlom mint donor.

2.) A maradék kerüljön elhamvasztásra. Ezt osszák kétfelé, és adják át két másik őselemnek, a földnek és a víznek.

A földet legyen az a rész, amelyik feleségem mellet nyugodjon, szimbolizálva az összetartozásunkat. Tegyék a koporsójába, vagy az urnája mellé. Addig a család őrizzé.

A víznek jussa van belőlem, mert meghatározója létezésemnek. A Balaton gyermek- és ifjúkorban elválaszthatatlan volt tőlem, éppen úgy, mint a patakok, amelyek felnőttkorom társai voltak, és keretezték azt az életteret, amit magamnak választottam.

A Kerkavölgye tájegység, melyet számos patak szel át, hogy végül egyesüljenek a Kerkában, földi életem színtere volt. Hozzájuk tartozom, a rétek, erdők, szántóföldek és a falvak világához. Az itt élt és élő embereknek ajánlom fel hamvaimon keresztül, ellentmondásokban sem szűkölködő életemet.

Azt akarom, hogy a víznek szánt részt szórják gyermekeim az alsószenterzsébeti Kerka hídnál a KERKA VÍZÉBE. Ez a vízfolyás virágos réteken, az évszakokkal változó erdőkön, életet termő szántóföldeken, elbújva, majd újra előbukkanva szalad hol csendesen, hol haragosan zúgva. Átfolyik életem majd minden állomásán, falvakon, városon, ahol éltem, és életem nyomai fellelhetők.

Ebben a sírboltban akarok nyugodni. Itt mindig lesz virág felettem, de ha valaki rám gondolva egy szál kerti vagy vadvirágot bárhol a vízbe dob, vagy gyertyát gyújt egy szélcsendes zugban, szellemem idézi.

Ha létezik a lélek, testem elmúlása után, lelkem biztosan visszatér, és áldással száll az emlékezőre.

Így akarom, és kérem az utódaimat, hogy méltányolják akaratomat.
(...)

Kelt: Zalabaksán, 2009. augusztus 25-én

„Temetőkápolna” (a szerző fényképfelvétele)

SZÓLÁSOK, MONDÁSOK

Kápolnai kertész:

Csak egy kis esőt az én kertemre!
(erre megeredt a jég)
Jaj, Istenem! Barbás, Baksa szerte szét!

A lakodalomban:

Pákán búcsú vót,
Csömödérbe' nem.
Meggzökött a vőlegin,
A menyasszon nem.

Csömödér, kutya rén a pöcsödér.

Jába-jába a pákai lánnak nincsen párgya a vidiken.
Kosár a karikon, kapa a vállikon,
Úgy mennek a káricsai hegyre kapányi.

Héba pitye, héba, héba!

Akit Kutason meg nem b...nak,
Csesztregen ki nem beszélnek,
Baksában meg nem kiabálnak,
Szilvágyon meg nem lopnak,
az elmehet a világ végére is.

Csömödér, Páka, Kissziget, ahol a pinna pisszeget.

Kerkakutas lapba' van, minden ku... abba' van.

Megesett érte, mint köteles a kócér.

Ignác bátyám szivattyózunk, szivattyózunk, kérdezte Lajos az öreget,
amikor rajta érte a feleségével Marival a takarmány-előkészítőben.

Az igazi egészség, ha valaki ki tudja fingani megszakítás nélkül:
Pacsatüttősmikefa.

Az egyszerű nő három szerencséje egy napon

Amikor az asszony hazaért a szekérrel a paraszai malomból, így mesélte el szerencséje történetét: Képzeljék, mekkora szerencse ért! Meg is őrltettem, a molnár belőlem is kivette a vámot, hazafelé az erdőben még egy fejszét is találtam.

Illés Kálmán bácsi besorolása

Hát kérem: többféle ember létezik. Van ember, zember, bember és fajember, de fajembert csak egyet hordoz a hátán a föld: engemet.

Kisfröccs

Zalában, ha valaki bemegy egy kocsmába, és kisfröccsöt inna, kettő pohárral szolgálják ki, mert köztudott, hogy a kisfröccsnek párja van, így az egy valójában kettő.

Ez alól kivétel a baksai kocsmá, ahol a kisfröccsöt egy pohárban szolgálják ki, ha valaki kifejezetten nem kér kettőt.

Ha fröccsöt kér, automatikusan kapja a nagyfröccsöt, ezért kell a „kis” jelzőt használni, ha hígabb keveréket akar inni a szomjazó.

ANEKDOTÁK

Szegény német

Találkozik a magyar a némettel, aki a kiskutyáját vezeti pórázon.

Magyar: Hová mész, német?

Német: Pécspe! – feleli nagyképűen.

Magyar: Hát a pici kutyádat hová viszed?

Német: Csirkecompot ropoktatni.

Egy hónap múlva újra találkoznak, a német csontsoványra fogyott.

Magyar: Honnan jössz, német?

Német: Pécspü – feleli lógó orral

Magyar: Hát a pici kutyádat hová tetted?

Német: Mekettem szekényt – válaszolta.

Reggel

A zsidó boltos reggel felkelés után kinyitja az ablakot. A tapasztaltakról így számol be a családjának:

„Felkeltem hájnlápá, kinészek záplákbá. Ott látom fekete. Táplintom: púha, száklintom: púdös!

Szákrá mencki potvárá, fáláki mekszártá nekem ide á száplákbá.”

Pákán lakodalom volt

Pákán lakodalom volt. A gazda a vendégek között járkált fel és alá, de egy szó nem sok, annyi sem hagyta el a száját.

Íztelenül ültek a vendégek az asztaloknál, érezhető volt a hangulaton, hogy várják a kínálást, a koccintást, de csak nem akart senki felállni, pohárköszöntőt mondani.

A gazdasszony megsokallotta a dolgot, és leteremtette az urát, hogy nem szakadna le a keze, ha felvenné a poharat és szólna valamit, amivel feldobhatná a hangulatot.

A férj engedve a noszogatásnak, felállt pohárral a kezében és... A teremben síri csend lett, mindenki várta a kínáló szavakat.

Megtört a csend. Gazduram megszólalt ékesszólóan, s annyit mondott: – Aki eztet lássa, az nem vak – és leült. Lett erre derűtség, mindenki megértette a mondást, újra ettek, ittak kínálás nélkül.

Így esett, megesett, jól esett.

Traktoros jelentés az 1950-es évekből

Amikor még az emberek „Szabadság elvtársak”-kal köszöntek el egymástól, és a vallásosság kifejezése kifejezetten nem volt kívánatos, a lentiszbathelyi H. S. traktoros volt a Lenti Gépállomás egyik brigádjában.

Körmös Hofherr traktorral szántott, és munka közben meghibásodott az eke.

Az alábbi telefonüzenetet küldte a brigádvezetőjének:

„Halló, itt H. bejelentem,
hogy etörött a bráznás kerék,
bassza meg a vénhétszencség,
szabactság.”

A két mester

Lajos bácsi kovácsmester volt. Igazán értette a szakmáját, néha mesélt katonaidéről, amikor a századhoz beosztott lovak patáinak gondozását bízták rá. De nemcsak a katonaságnál, hanem a maszek világban az egyéni gazdák lovait, majd a tsz-fogatokat is ellátta. Patkolt, szekeret vasalt és javított, munkagépek is meggyógyultak a kezei között. Tehát ő volt a messze földön ismert „Baksai Kovács”.

Unokaöccse, Sanyi bácsi, kocsmárosként dolgozott a faluban, abban a kocsmában, amit tőle vettek el az államosításkor. Híres volt messze vidékeken ez a vendéglátóhely. Csak Király-kocsmaként emlegették. Jó borokat mértek, rend és tisztaság jellemezte a helyiséget, és ami igazán híressé tette, az a fedett, faburkolatú kuglipálya volt. Valójában ez tekepálya volt, de abban az időben csak kuglizni jártunk ide.

Ennyit a bemutatkozásról, és most jöjjön a történet:

Sanyi bácsi a téli időszakban hentes tudományát gyakorolta. Rengeteg disznót levágott, az akkori hagyományos módszerrel szerte a környéken. Volt olyan nap, mikor egy háznál akár három disznót is fel kellett dolgozni, de ha csak egy volt, még aznap másik háznál is elvégzett. Kellott mellé a begyakorolt segítség, akik a disznót megfogták, megperzselték (előbb szalmával, majd kézi hajtású fatüzeléses perzselővel, később gázperzselővel), és a begyakorlott munkafázisokat elvégezték.

Lajos bácsinak télen kevesebb munkát hoztak a gazdák. Ezért, mivel sok szabadidővel rendelkezett, Sanyi öccse mellé szegődött, és amolyan második hentes feladatot látott el.

És most a szólás-mondás kialakulásáról hadd szóljak:

Lajos bácsi egy baráti körben dicsekedett szaktudásával, mármint a kovács és hentes szakmában. Idős korában elég érdekesen beszélt, de minden szava érthető volt.

„Hát, tuggyátok gyerekeim, amikor a Sanyi öcsém a mester, én vajok a sejisség.

Amikor én vajok a mester, a Sanyi öcsém a sejisség.”

És ez valójában így is történt. Ma már mindketten az égi műhelyekben dolgoznak, és én biztos vagyok benne, hogy jó sejisségei egymásnak.

Legyen nyugodt az álmuk, emléküket tisztelettel megőrizzük.

Vakbélgyulladás

Történetem két családot érint. Azonos indíttatással és azonos végkifejlettel.

Valamikor az 1960-as évek végén történt, amikor csak a kétkezi munka adta a falusi ember számára a megélhetést, még a betegség sem számított, ha száraz volt a széna, forgatni kellett, érett a kukorica, törni kellett, ha beteg állat volt az istállóban, gondozni, őrizni kellett.

Nagy Pista bácsi háza Kerkakutason (a szerző fényképfelvétele, 2018)

Történt, hogy Pista bácsi a legnagyobb betakarítás közepén (szénahordás) kezdte fájlalni a hasát. Biztosan elrontotta, mert nem ismer az évésben mértéket – mondta neki a felesége. Pista bácsi már előtte este sem evett, íztelen volt, egész teste égett, nem akaródzott már az otthoni, reggeli munka sem. Gyönyörű napsütéses nap ígérkezett, száradt a széna. Estére be lehet fogni a marhákat, és ripsz-ropsz benn van a pajtában a kiváló takarmány. De Pista bácsi csak fájlalta a hasát, és amikor a Rozi nem látta, el is feküdt a konyhában lévő priccsen, és nagyon nyögött. Az asszony bejött, összecsapta a kezét, és ráripackodott a férjére:

„Kejj föl Pista! Illen dologtejü időbe nem érünk rá betegeskennyi!”

A szegény ember nehezen felkelt, de csak az udvarig ért el. Ott már elhagyta az ereje. Rozi erősen csodázott, hogy mi lesz a szénával, de azért csak elszaladt a boltba, hogy telefonáljanak orvosért, mert a Pistát valami baj érte.

Kisvártatva megérkezett az orvos, aki az ágyban fekvő és erősen jajgató embert megvizsgálta, és azonnalra hívta a mentőt, ami jött is kisvártatva. Hordágyra tették Pista bácsit, és robogtak vele az egerszegi kórházba. Azonnali műtét, de ez sem segített. A több napos vakbélgyulladás már olyan előrehaladott állapotban volt, perforált, és a gennyes váladék előlötötte a teljes hasüreget.

Két nap múlva Pista bácsi a kórházban meghalt.

Gálos Rozi néni háza Reszneken (a szerző fényképfelvétele, 2018)

A bevezetőben említett másik eset szinte azonos időben történt Reszneken. Egy baráti családban is vakbélgyulladást kapott a „házigazda”. A szót azért tettem idézőjelbe, mert ez a titulus valójában az asszonyt illette, ő viselte a „kalapot”.

Ez a Rozi néni sem engedte betegeskedni a férjét, Gyula bácsit, és ő is, mint a kutasi sorstárs gyorsan a temetőbe került.

Az emberek a mai világban ritkán kerülnek hasonló helyzetbe, más az élettér, a munka feltételei is változtak, és nem utolsósorban felvilágosultabbak, mint voltak hajdanán.

A kerkakutasi anyadisznó esete

Katona voltam, amikor ez az eset történt.

A Kerkakutasi Kerkamenti Béke Tsz-ben foglalkoztunk az állattenyésztési ágazatban sertéstenyésztéssel és -hízlalással. Évente mintegy ötszáz hízósertést értékesítettünk, ami a saját, ötven anyakocás fiatzatából került a hizlaldába.

Az ötszáz darab feletti mennyiséget választós malacként értékesítettük.

Az ötven anyakocát egyéni kutricákban, gondos etetéssel és pihentetéssel készítettük fel az ellésre. Néha a mozgásigényük kielégítése céljából a major területén járkálhattak, turkálhattak.

Egy napon a behajtáskor az állatok eggyel kevesebben jöttek be a sertésólba. Bárhogy számolták, csak hiányzott. Telt az idő, már több hete nem volt meg a hiányzó állat, üresen állt a kutricája. Tenni kellett valamit, hogy a létszám és a könyvelés (takarmányozási napló) adata passzoljon.

A disznó nincs meg, tehát a létszámot kell korrigálni, állapította meg a főállattenyésztő. A korrekciót bizonylaton is le kellett vezetni, de milyen jogcímen történjen meg a helyreigazítás? Vilmos bácsinak – ő volt a vezető – támadt egy korszakalkotó ötlete: „Elkallódott” volt a megoldás.

A dolgot a felső vezetéssel is megkonzultálta, majd a könyvelésen is átfutott a módosítás.

Ez mindaddig rendben is volt, de az a fránya anyadisznó négy hét múlva megjelent a majorban, de nem egyedül, hanem tizenkettő jól fejlett, egészséges kismalac társaságában. Most mit csináljunk? Ezt a létszámnövekedést nehéz lenne papír nélkül megmagyarázni, de megint mi legyen a történet megnevezése?

Megint Vilmos bácsinak volt erre ötlete: „Megkerült” megnevezés került a bizonylatra. Mindenki örült, még a könyvelés is, hiszen a dolog kedvező fordulatot vett.

Még sok évig volt téma a szakmán belül az eset, ami később szállóigévé vált.

Ha valami rejtélyes módon eltűnt, azt mondták:

„Elkallódott, mint a kutasi főállattenyésztő anyadisznaja!”

Ebédidő

A családfő már kora hajnalban kiment kaszálni a rétre. Ment a munka, de déltájra a gyomra korgása már kezdte jelezni, hogy régen volt a reggeli, az utolsó étkezés.

Asszonya elkészült az ebéddel, szépen becsomagolta a levest és a másodikat, karkosárba rakta, és elindította az amolyan tíz év körüli kislányt az apja után a mezőre. A gyerek ismerte a legrövidebb utat, így hamar odaért. Amikor látótávolságba ért, az apja messziről kiabált neki, kérdezve, hogy mit hozott.

Ja, azt elfelejtettem leírni, hogy az egész család beszédhibás volt, és igen fura párbeszédet hallhatott közöttük, aki a közelben dolgozott.

Apa: Mit hottá?

Kislány: Mur-mó-ta, lebett.

Apa: Bidd bitta!

Kisány: De rétett i hottam ám.

Apa: Hodd bitta!

A murmóca leves: A hámozott burgonya főzőleve reszelt tésztával, csipetnyi zsírban pirított hagymával, pirospaprikával.

Rétet: Nyilvánvaló, hogy a rétesről volt szó.

Ui.: A murmóca levest én sem szerettem.

A pákai lakodalomban

A gazda szeme egész nap és este rajta volt a vendégseregen. Kínálta, szinte tukmálta az ételt, italt. A vendégseregben előkelő helyen ült a falu plébánosa, ahogy a hivatása megkövetelte a bárányai, hívei között. A biztatás folyamatosan szólt, emígyen:

Kedves vendégek, egyenek, igyanak!

Ti meg – szólt a vőfélyeknek – kinájjátok a plebános urat, a többinek úgy is van magáhó való esze!

Ez a mondas azóta él, és azokra áll, akik elvárják a folyamatos kínálást, noszogatást.

A szilvágyi kalapszortírozókról

Szilvágyon vásár volt, nagy tömeg tolongott a sátrak előtt.

A kalapos sátránál is sor állott.

A sorban első a fejébe tett egy kalapot, illegette benne magát, majd a sorban utána következő fejébe nyomta, hogy „hallám, millen álló kalap, amit választottam”. A kalap meg ment egyre hátrább, míg végül is az utolsó emberrel együtt eltűnt.

Újra egy újabb kalap indult útjára, majd még egy és még egy, mindaddig, amíg a kalapos észre nem vette a turpisságot.

Az elsőnél nem volt kalap, az utolsó meg mindig eltűnt, így nem volt mit tenni bizonyíték hiányában. Ezért elzavarta az összes sorban állót.

Ezután mondják a szilvgyiakat „kalapszortírozóknak”.

A csesztregi farsang, valamikor 1974-ben és 2018-ban

Nagy hagyománya volt Csesztregen a farsangolásnak. Utolsó napján, húshagyó kedden szinte a falu minden épkézláb lakója maskarát öltött. A program a falu központjában vette kezdetét, mégpedig egy különös esküvővel. Varga János, egy ügyes kezű mesterember valamikor az 1900-as évek elején készített egy elmés szerkezetet, amire két kitömött szalmabábút állított. Egy legény és egy leány áll összekapaszkodva a szekérkeréken, amit, ha vontatnak, forog, le-fel bukdácsol, és a rajta álló bábok mintha táncot lejtenének. Az évek során elveszett ez a szép hagyomány, de 1990-ben újraéledtek a babák, és azóta minden éven eljárák a násztáncukat. Mielőtt elindulnának

Násztánc 1974-ben (a szerző fényképfelvétele)

az útjukra, a kisbíró kikiáltja a házasságukat a népes sokadalomnak. A kötés csak egy évre szól, mert évente ismételik, és ilyenformán nem kell válási ceremóniát szervezni. Erről a násztáncról készítettem a fényképet. A babákat újraélesztésük után négy évvel Lőrinc Gyuszi vontatta körbe a faluban, a házunk kapujából kaptam lencsevégre a Kossuth utcában.

Az esketés után a felnőtt bámeszkodók hazamentek, vagy aki még dolgozott, a munkahelyére, bár ez a nap rövidített volt, kivéve az állatok melletti munkákat.

A gyerekek már délután elkezdtek járni (kismaskurák), majd ahogy sötétedett, egyre több felnőtt kopogtatta meg az úgynevezett maskura-váró házak ajtait, ablakait. Csapatokba verődtek, sokszor még egymásról sem tudták kifelé tart velük házról házra. Menet közben is cserélődtek, átálltak másik csoporthoz, vagy lemaradtak a házaknál, ha felismerték őket.

Ahogy lemaradtak, újak is csapódtak hozzájuk, és mentek, járták a házakat szorgalmasan. Akkor még minden ház nyitott ajtóval várta a maskurákat, mert a következő napokon csak arról folyt a szó, hogy kinél hány maszkás járt, kit ismertek fel, mennyi bor és pálinka fogyott.

A gyerekeket nem kínálták szeszes itallal. Szörpöt, málnát kaptak, meg sok süteményt, gyümölcsöt. A felnőttek viszont inkább egy-egy kupica pálinka, vagy néhány pohár bor után távoztak. Éjfél felé már egészen jól álltak, peresze nem a lábaikon.

Esketés 2018-ban (a szerző fényképfelvétele)

Az öltözet általában férfiaknak női, nőknek férfiruha, amiket otthon, a ház körül találtak. Voltak hagyományos jelmezek, álarcok, de ezeket házi-
lagosan készítették. Néhány igazán remek kézműves munka is akadt közöttük.

A csoportok a házak lejárása után a kultúrházban gyülekeztek, ahol már húzta a cigány a talp alá valót. Senkit nem kellett táncra bízni. Majd egyre ritkult a társaság, és végül éjfél körül véget vetettek a mulatságnak.

A hagyomány él. Száz évvel megszületésük után is rendületlenül megülik nászukat, eltáncolják táncukat a szalmabábok, a falu apraja-nagyja ott van a lakodalmukban, ami évente ad okot a jókedvű mulatozásra.

A kerkakutasi maskurák

Az 1966-os év húshagyóján maskurázott Kerkakutas apraja-nagyja. Ekkor történt az is, hogy a szoknyás maskura támasztotta neki a nadrágos maskurát a kerítésnek.

Meg az is, hogy Ernő bácsi, egy közel kétméteres, szikár ember úgy maskurázott, hogy a kékkötény alá a gatyamazzagra felakasztott egy jókora sárgarépat.

Kántor Vendel háza, ahol elveszett a répa! (a szerző fényképfelvétele, 2018)

Kalapját mélyen a fejébe húzva ment be a házakhoz, ahol félre-félrerántotta a kötenyét. Az asszonyok sikonyáltak a mutatványon.

Történt, hogy menet közben elveszett a répa, Ernő bácsinak a sok nohától vizelni kellett, és férfi szokás szerint dolga végeztével egyet rántott a derekán, és leengedte a kötenyt. Még nem ért végig a falun, és a korábbi módszerrel maskurázott tovább.

A sikonyálásnak már volt igazi oka, hiszen az ő, elől maradt répája is elég nagyra sikerült.

Maskurák Lentikápolnán

Kápolnai maskurázáson esett meg, hogy az ottani szokásoknak megfelelően felöltözködtek a fiatalok. A páros Budapestről származó hölgytagja, hogy még a férje se tudja, minek öltözött, barátnőjéhez ment, mondván, hogy őt nem érdekli ez a hülyeség. A férj otthon maradt.

Később, mikor már javában tartott a maskurák járása, a férj szedett-vedett női ruhába öltözve, mégis hozzácsapódott egy csapat maskurához.

Az ifjú feleség barátnőjével fiúruhába bújt, és ők is elindultak.

Jó idő elteltével összehatalálkozott a két csapat egy háznál. Nem ismerték fel egymást, de ahogy az szokásban volt, a fiúnak öltözött feleség erős érdeklődést mutatott a női ruhában lévő férje irányában. A dolog egyre komolyodott mindaddig, míg el nem csattant egy hatalmas pofon.

Természetesen a fiú maskura kapta, aki ekkor eltűnt a helyszínről. A férj a lányruhában tovább maskurázott, járta társaival a házakat.

Késő éjszaka vetődött haza enyhén pityókásan. Belépve a szobába, ott találta feleségét vörös, feldagadt arccal sírva, aki, mikor meglátta őt, szipogva ígérte, hogy soha többet nem öltözik be maskurának.

A férj vigasztalta és azt mondta, nem kellett volna olyan rámenősen nyúlkálni a szoknyája alá, hogy megállapítsa, fiú-e vagy lány. Mivel ő akkor lány volt, eszerint viselkedett. Az igaz, hogy a pofon kicsit nagyra sikeredett.

Pista bácsi és Kati néni esete

Szentgyörgyvölgyön

Élt egy idős házaspár Tiporszegben. Pista bácsi a ház körüli munkákat végezte, korán reggel megetette az állatokat. Tyúkok, nyulak laktak a pajtában, és némely esztendőben disznó is rőfögött az ólban. Egy téli disznóvágást követően a padlásra került a füstölt áru. Már bizonyára kiszáradhatt a szalonna, ezért Pista bácsi úgy gondolta, hogy felmegy a létrán, kanyarít egy darabot az egyik táblából, és kiadja Kati néninek, hogy süsse meg tojással. Az öreg bement a kamarába, mert onnan nyíltott a padlás ajtaja. Nekitámasztotta a lajtorját a nyílás szélének, annak rendje és módja szerint fellépett a padlásra. Dolga végeztével, miközben kászálódott lefelé, eldőlt a létra, és az öreg fogságba esett a padláson. Kiabált a nagyothalló feleségének, de az nem hallotta meg a segítségkérést, mert a süketsége mellett még tett vett, zörgelődött a konyhában.

Egy idő után azért gyanús lett neki, hogy nem látja a máskor folyamatosan csöszmörgő urát, és szölongatni, keresni kezdte. Már jó idő eltelt. Pista bácsi, aki kiskabátosan kuporgott a padláson, teljesen meggémbereedett. Kati néni kereste az udvaron, a tikoknál, és legutoljára benyitott a kamarába is. Meglátván az eldőlt létrát, és felnézve a padlásra, azt kérdezte, hát maga meg mit keres ott?

Az öreg csak annyit mondott, hogy ne kérdezősködj, hanem hamar támaszd ide a lajtorját!

Ez meg is történt, de a baj nem jár egyedül: Pista bácsi a meggémbereedett lábával mellélépett a létra fokának, és leesett a kamrába. A megrémült asszonynak csak annyit mondott:

A rosseb egye meg, ezt már reggel is megtehettem volna!

Szerencsére nem esett baja. Először titkolták a történetet, de később már az öreg maga mesélte el a szalonnás históriát a barátoknak, ismerősöknek a kocsmában, akik mindnyájan jókat nevettek a történeten.

Én is egy ilyen meséléskor ismertem meg, és ennek alapján jegyezem fel.

Suszterműhelyben

A suszterműhelyek hajdanán nemcsak munkahelyeként, hanem pihenőhelyként és információadás és -vétel színtereként is számba jöttek. A vidéki polgárok, akik tulajdonképpen nem is számítottak polgárnak (ezért pógároknak hívták őket), be-betértek pár szóra, pihenésre a műhelybe. János bácsi is beült az egyik alkalommal a mesterhez, egy kis traccspartira. Helyet foglalt a kuncsaftoknak odakészített széken, és beszédbe elegyedett a mester úrral. Mivel pipás ember volt, de itt nem szíhatta a csibukot, hogy az illúziója megmaradjon, a szája sarkában tartotta. A pipa íze és a megszokás összekapta a nyálat a szájában, és mivel otthon is csak úgy, a konyha sározott padlójára köpködött, itt is megeresztette összegyűlt nyálát a műhely padlójára.

A mester, mivel nem először volt ilyen vendége, már jó előre odakészítette a köpőládát a szék mellé, friss hamuval töltve.

A pógár, ugyan látta a köpőládát, célozott és mégis melléje köpött. A mester ezt látva odább tolta a dobozt, az előző becsapódás helyére. Tovább beszélgettek, de a paraszt újra a láda mellé köpött. Ha valaki látott már pipás vagy bagózó embert köpni, az nem szép látvány, és nyoma is marad, meg erős bagószaggal jár.

Újra készült a mester a láda áthelyezésére, de a vendége leállította a következő szavakkal: „Mester uram, ne tologassa már annyit azt a ládát, mert még Isten uccse beleköpök!”

Harckocsi Kerkakutason

Az úgy esett, hogy 1969 telén rendkívüli hideg és nagy mennyiségű hó bénította meg az életet, és a közlekedést a vidékünkön. Az utak járhatatlannak, az élelmiszer kiszállítása a falvakba a tsz nagyteljesítményű erőgépeivel a mezőkön keresztül volt lehetséges. Az agronómus kollégám kisfiáról megállapította a körzeti orvos, Pista bácsi, hogy tüdőgyulladása van, és mihamarább kórházba kell szállítani. Hívták a mentőket, de ők nem tudták vállalni a szállítást, nem lévén terepjáró eszközük, így a honvédséghez fordultak segítségért.

A zajdai parancsnok azonnal előállíttatott egy T-54-es típusú harcjárművet (tankot), és elindította személyzettel Kerkakutasra.

Már messziről lehetett hallani a tank motorhangját, ahogy utat tör magának toronyiránt a mezőkben. És egyszer csak felbukkant a faluban. A falu közepén lévő elágazóban várták, ott eligazítást kapott, a háznál felvette a kisfiút és szüleit, majd igyekezve, hogy még világosban beérjen, elindult Zalaegerszeg felé.

Másnap Mari néni a boltban a következő formában adta elő a látványt, és a tapasztalatait:

„Hallák! Eccő csak együtt egy nagy monstrum. Széles is vót meg hosszú is, meg lapis is, sok apró kereke vót, oszt ollan nyomórúdféle állott kü az elejibü.”

Mondhatná az olvasó, hát ez nem semmi, de én, mint harckocsivezetőnek kiképzett ember azt gondolom, hogy az egyszerű parasztasszony, a látottak alapján nagyszerűen mondta el az élményét. Ehhez hasonló bemutatása a harckocsinak még sehol sem fogalmazódott meg.

Aki nem ült még harckocsiban, az el sem tudja képzelni, hogy menet közben milyen viszonyok alakulnak ki. A lánc talpas járműnek van némi lengéscsillapítása, de ez alig érzékelhető. Nagyokat csapódik a földre, és ha

T-54 típusú harckocsi (fotó: idegen forrásból, nagyatádi hadipark)

valaki nincs beszíjazva, annak ez nem egy kéjutazás. A kellemetlenséget még fokozta az állandó huzat, ami abból adódott, hogy a vezető és a parancsnok nyílása is nyitva volt, másképp nem tudtak volna tájékozódni. Ebben a járműben nincs fűtés. Ilyen körülmények között utazott a beteg gyerekkel a két szülő. Végül is odaértek. A gyereket a gyermekosztályra, az anyukát a szülészetre vitték. Öt hónapos terhesen ült be a harckocsiba. Kislány lett volna.

Lakodalom Pákán

Pákán lakodalmat tartott János bácsi. Annak rendje és módja szerint mindkét fél meghívta a rokonokat, komákat, barátokat, szomszédokat. Lehetek vagy háromszázan a vendégek. Este megkezdődött a vacsora, ettek, ittak, jól érezték magukat mindnyájan. A gazda, János bácsi járkált közöttük a konyhában, a pincében, igazi gazda módján viselkedett. Egy idő múlva azt vette észre, hogy nagyon fogy az étel, és arra gondolva, hogy nem marad másnapra, kérte a vendégeket, hogy ne csak egyenek, iganak is, hiszen a részegedő ember már nemigen eszik – gondolta.

Tanácsát megfogadva a vendégek jókat húztak a poharakból. Valamelyik meg is jegyezte: De jó, hogy mondta gazduram, már úgylis alig ment le a falat a torkunkon, és újult lendülettel álltak neki az evésnek. A vége az lett, hogy másnap reggel kellett új ételeket készíteni, János bácsi pedig megfogadta, hogy többet nem mondja az étkező embernek, hogy igyon egyet, pláne ha az ő kontójára eszik.

Lakodalom Lendvajakabfán

Valamikor, 1969 telén, készülődtek Jakab bácsi portáján a nagy eseményre. Nősülni akart az idősebb, a Jóska fiú. Összehívták a násznépet, vendégeket. A nagy napra megérkezett az ítéletidő. Bár a meteorológia előre jelezte a havat, de a falusiak azt mondták: Mint máskor sem, most sem mond igazat a pesti ember. Elhalasztani nem lehetett az eseményt, pedig már az esküvőre is óriási nehézségek árán tudtak bemenni a reszneki tanácsházára, csak a szűkebb násznépet vitték be lovas szánkókkal. Magát a

lakodalmat nem zavarta a hatalmas hóesés és a járhatatlan utak. A nagy ház jól befűtve várta a vendégeket. A normál három napos lakodalom rendben zajlott. A násznép evett, ivott. De közben az útviszonyok csak nem javultak, szinte kibontani sem lehetett az utakat a folyamatos hófúvás miatt.

Szombat, vasárnap, hétfő, kedden le kellett vágni még két disznót és egy növendék marhát, mert elfogyott az étel. Már szerda és csütörtök volt, ekkor a gazda kiment az udvarra, kitárta kérdőn a karjait az ég felé, és azt mondta:

„Isten! Te sosem tartottál lakodalmat?”

Aztán bemerészkedtek a faluba a buszok, lehetett már autózni az utakon, és lassan eloszlott a mintegy háromszáz vendég. Azon a télen már nem vágtak disznót, mert kiürült az ól.

Jakab bácsi fohásza az évek során mondássá vált, amit akkor használtak, az eseményre aktualizálva, ha nehezen tudott valaki megszabadulni a vendégeitől.

Régi mondás, amit a hírmzett falvédőkön gyakran olvashattunk:

„Akármilyen kedves vendég, három napig untig elég!”

Jakab József elhagyott háza Lendvajakabfán 2018-ban (a szerző fényképfelvétele)

Búcsújáró asszonyok esete Reziben

Az első világháború után történt, már nem tudni, melyik esztendőben, hogy nagy szárazság pusztította a növényeket. Furuglázott a tengeri, kiégtek a legelők, szenvedett ember és állat egyaránt a hőségtől.

Éppen búcsúra készülődött Sümeg. Kitalálták a rezi asszonyok, hogy proceciót menesztenek Sümegre, hogy a Szűz Mária közbenjárását kérjék egy kis esőért. Bízta Máriában, hiszen a Magyarok Nagyasszonya tartozott népének már Szent István király óta.

Az asszonyok, mert csak asszonyokból állott a küldöttség, papi áldással, a búcsújáró kereszt felvezetésével nekivágtak a hosszú gyalogútnak, erdőkön, hegyeken át, és kellő időben megérkeztek a kegytemplomhoz, ahol már a népek sokasága gyülekezett.

Részt vettek a szentmisén, megáldoztak, könyörögtek a kegyszobor előtt, majd elköltve ebédjüket, még egy pillantással búcsút vettek Sümegtől, és elindultak a visszafelé vezető úton.

Már Sümegen észlelték, hogy változik az időjárás, gyanús fellegek gyülekeztek, így iparkodni kezdtek, hogy ne az úton érje őket a mutatkozó ítéletidő. Mégsem úszták meg, mert Zalaszántó határában a sötét felhők alól orkánszerű szél kerekedett, majd megeredt az eső, ami hamarosan havasesővé változott át. Háttal a szélnek, felső szoknyájukat a fejükre húzva lapultak le a mély árok oldalába, közben lapos pillantásokkal kémlelték az eget, tisztul-e már.

De csak úgy kopogott a jeges hó, szerencsére nem nagy szemekben, de szaporán esett. Ekkor látva, hogy magától nem fordul az idő, a csodatévő Máriához kezdtek fohászkodni újra, emigyen:

Szűz Mária, ércsünk szuót (Szűz Mária, értsünk szót)
Esüt kiértünk, és nem huót! (Esőt kérünk, és nem hót!)

Amikor végre csillapodott a vihar, a jeges, havas eső sem esett már, újra nekiindultak. Sáros lábbelikben, átázott ruhában érkeztek haza. Már a falu határában látták, hogy a könyörgésük nem ért célt, mert jól elverte a jég a földjeiket. Többet nem könyörögtek meghallgatásért, mert tudták, Isten akarata volt az ítéletidő, emberi bűneik miatt.

A hit nagy erő, és sok mindenre megtalálja benne a hívő a magyarázatot, az isteni gondviselést.

Horgászok

(Bandi barátomtól, az ő engedélyével)

Reggel korán ültem ki a stégre. A szerelésem kiváló, jó botok, drága orsók, szák, haltartó háló, szóval minden, ami kell. Pontyra mentem, a csali főtt kukorica, fenékre szerelve.

Már közeledett a nyolc óra, de még egy nyamvadt kapásom sem volt. Ott ülök bánatosan, amikor érkezik egy idős sporttárs. Ismertem látásból, de nem voltunk beszélő viszonyban.

Természetesen köszöntöttük egymást, és ahogyan telt az idő, mind közelebb kerültünk egymáshoz. Érdekes, volt mit megbeszelnünk. A nagy beszélgetés közben egyszer csak kapása volt az öregúrnak. Azt elfelejtettem mondani, hogy egy mogyorófa pálcára kötözött damil volt a szereléke, az orsót két egymástól tán tíz centire bevert szeg helyettesítette. Ő is kukoricát tett a horogra, de bizonyára jobban szerették az övét a halak, mert még húsz perce sem áztatta a csaliját, és máris kapása volt, de olyan erős, hogy a botot karikára hajtotta, igen nagy hal lehet, gondoltam.

Egyszerre segítségére siettem, készenlétbe állva szákommal, amire szükség is volt, mert a hal, amit megakasztott az öreg, a későbbi mérlegelés szerint több mint három kilót nyomott.

Én is örültem a szép zsákmánynak, bár az irigység nem hagyta, hogy ne szóljak valamit.

A sporttárs korára gondolva, és feltételezve a nagy tapasztalatot, arról kezdtem beszélni, hogy könnyű annak, aki már régóta horgászik, és ismeri az összes trükköt, fogást.

Erre ő azt felelte, hogy nem régóta horgászik.

Nem értettem a dolgot, és szerencsétlenségemre megkérdeztem, hogy miért.

A válasz az volt: „Mert én annyi idős koromban, mint te most vagy, a nőkhöz jártam, nem horgászni!” Megértettem a célzást, szégyelltem is magamat. Felül kellett bírálnom a magamról kialakított véleményemet. Sokáig foglalkoztatott a dolog, de végül abba maradtam magamban, hogy én is megtettem, amit egy fiatal férfi megtehet, és nyugodt szívvel horgászhatok tovább.

Telefonálás

Az 1960-as évek elején történt, hogy egy idős parasztembernek mondták, előbb érdeklődjön telefonon a meszégetőben a mesz felől, mielőtt elindulna érte. Tudta, hogy hol van a faluban telefon, és ő a tsz-irodát választotta, hiszen tagja volt a közösnek, meg ismert is néhányat az ott dolgozók közül. Nagy önbizalommal nyitott be a csömödéri tsz-irodába. Mindjárt az első helyiségben az egyik íróasztalon meglátta a készüléket. Illendően megkérdezte az ott ülő kisasszonytól, hogy innen lehet-e telefonálni. Igenlő válasz érkezett a kisasszonytól, mire az öreg odalépett a készülékhez, felemelte a kagylót, a füléhez tette. (Teljesen véletlenül jól, mert még gyakorlott telefonálókkal is előfordult, hogy a fülhallgató került a szájhoz.) Akkoriban még kurblizni kellett a telefont. A jelzésre a központos jelentkezett be, aki kapcsolta a hívott számot, vagy személyt. Na, ezt már nem tudta az emberünk, de mivel bűgást hallott a készülékben, előadta a mondkáját:

„Halló, meszégetű? Mongyák meg, van mesz, vagy nincs, mer akkó megmondom a Jani sógornak, hogy ne foggya be a marhákat.”

Kurbli telefon az 1960-as évekből

Ezzel visszatette a helyére a kagylót. Nem mondta meg a csodálkozó népnek, hogy mit intézett. Beszélték, hogy mégis szerzett valahonnan meszet, mert hétvégére „meszóttókat” parancsolt a faluban.

Ilyen és ehhez hasonló történetek mindennaposak voltak a kurbli telefon világában. Elgondolkodom, hogy hová fejlődünk az elmúlt 50-60 évben, és ez csak a magyar valóságra igaz, hiszen nálunk sokkal fejlettebb színvonalon álló országok is vannak, akik már akkor is jóval előttünk jártak.

Telefonálás a kerkakutasi tsz-ből

Ketten voltunk az irodában, két fiatal agronómus, Pali és jómagam.

Valami hivatalos dolgot kellett volna Palinak intéznie, ezért felvette a telefont.

Kurblizott, várt, újra kurblizott, újra várt, de a központos csak nem jelentkezett be.

Már jó ideje ment a próbálkozás, amikor látva az eredménytelenséget, ajánlottam a kollégának, hogy csak tekerje, én meg a Csepel motorommal elugrom a postára, megnézni, mi a hiba.

A postahivatal a szomszédos faluban, Kerkafalván volt. Gyorsan odaértem, mert a mezei úton a távolság talán csak két kilométer lehetett.

Virágné volt a postamester. A posta tulajdonképpen a ház konyhája volt, ahol a telefonközpontot a konyhaasztal fölé, a falra szerelték.

Virágné a konyhában serénykedett, főzött. A telefonközpont, a régi dugós szerkezet jelezte, hogy valaki telefonálna, sőt! Az összes fülecske, ami a hívást hivatott jelezni, le volt billenve. Pali mérgében bizonyára kipróbálta a kurbli visszafelé tekerését, amit akkor alkalmaztunk annak idején, ha ki akartunk tolni a kezelővel. A sok jelzés között nehezen lehetett megtalálni a kezdeményező vonalat.

Virágné kimeredt szemmel nézett rám. Ismert, de még nem látott a hivatalában.

Fiatalos lendülettel, keresetlen szavakkal vontam felelősségre. Most, ha azt mondanám, hogy tűz van a faluban, mit szólna? Zavarában annyit mondott, hogy ebédet főz, és munka közben nem vette észre a hívást. Eközben a központ folyamatosan csörgött. Nekem ez a ráijesztés elegendő volt. Becsaptam az ajtót, és pár perc múlva újra a kerkakutasi irodában

álltam. A központos olyan gyorsan dolgozott, hogy Pali már le is beszélte addigra a fontos dolgot.

Ez is a technikai hőskor egyik esete, amit a mai kommunikációs lehetőségekkel rendelkező világban még mesének is nehezen vesznek be a gyerekek.

A zsidó paraszt a keszthelyi vásárban

(Zsidó a mai Várvölgy község régi, közhasználatban lévő neve.)

A környező falvak lakói kötelességüknek tartották, hogy eljöjjenek a keszthelyi vásárba. Ez olyan volt, mint manapság a shoppingolás. Zömmel nézegetés és ritkán egy kis vásárlás. Erre főleg az országos kirakodóvásárokon kerülhetett sor. Alkalom adódott az ünneplő öltözködés felöltésére, a nézegetés mellett a magamutogatásra, kíváncsiszkodásra. Főleg a férfinép tehetette ezt meg, mert aznap, amikor távol volt, az asszony nyakába szakadtak az otthoni teendők, még a férfimunka is. Azért a bámészkodók között akadtak fiatal lányok, menyecskék is. Olyan jó volt rajtuk legeltetni a szemet, megsimítani a tomporukat. Erről azonban otthon nem ejtettek szót. A vásárban minden volt. Csizmadia, szabó, órás, cipész, kefekötő, kosárfonó, mézeskalácsos, mészáros, késes, köszörűs, fazekas, fejkendő parasztnénikék, akik friss tojást, baromfit, kerti termékeket árultak. A városi kertészek, bulgárkertészek (Nenov Iván bácsi, Gogev Gáspár és még többen). Kora reggeli időben faluról gyalogosan érkeztek az asszonyok, fejükön nagy kosarakkal, amiben az eladnivalót hozták. Még sokáig sorolhatnám az árusokat, beszélhetnék a vásárlókról, de most nem ez a lényeg. Azon a napon, az idő kedvezett, hétágra sütött a nap, még egy kósza felhő sem takarta el.

A történetem is egy ilyen országos hetivásár napján esett meg. A vásárokat, országos és hetivásárt egyaránt a vásártéren tartották, ami a mai Rákóczi tér végétől (a Ciffer kocsmától) a mérlegházig terült el. Itt bőven volt hely a kirakodáshoz. Ezeken a napokon a Rákóczi téren és a közeli utcákban dolgozó kisiparosoknak is akadtak vevőik, néhányan közülük is

kitelepültek a maguk sátra alá. Dolgoztak és árusítottak, közben beszélgettek egymással és a vásárlókkal. Valódi információs központok alakultak ki.

Apám, akinek a Rákóczi téren volt a cipésműhelye, nem rakodott ki.

Bent dolgozott, vagy a műhely előtt várta az érdeklődőket.

És most lássuk a történetet!

A zsidi parasztról és a szomszédjáról lesz szó. Jákim bácsi (így hívták a parasztembert) reggeltől járkált a vásárban. Nézegetett, alkudozott, végül is nem vett semmit, csak óriási tapasztalatra tett szert. Szokásához híven nem volt egyedül, mert az elmaradhatatlan korbács (ostor), mint mindig, most is ott volt a kezében a vállának támasztva. Egy pillanatra sem vált meg tőle. Szép példány volt. Cifra faragott nyél, bőrszíj szép fonással, na és a sudár, a pattantó (akár a fiatal lányok fésült szőke haja) foglalta el az ostor végét.

A sátrak között jártában-keltében összetalálkozott a szomszédjával, Pusztai Mariskával. Illendően köszöntötték egymást. Kis idő elteltével, amikor már a hazulról hozott, kendőbe csomagolt ételt is elfogyasztották, Mariska szomszéd feltette a kérdést: „Nem tolakodásképpen, de megkérdem, mikor indul haza, és hogy elmehetnék-e kenddel?” „Miattam” – volt a rövid válasz. „Már úgyis lejártam a lábaimat.”

A vásártér közvetlenül a Zsidi út mellett terült el, így egy utolsó pillantást vetettek a sátrakra, a még mindig tolongó emberekre, és elindultak hazafelé. Lassan Cserszegen jártak, de fogatnak semmi nyoma nem mutatkozott. Ballagtukban csak előkerült a kérdés: „Jákim bácsi, hol vannak a lovak meg a szekér?” Az öreg értetlenül nézett a szomszédra. „Miféle lovak?” – kérdezte. „Hát a magáé.” – „Azok otthon vannak az istállóban, ha valami lókötő el nem lopta őket.”

„Csak nem gyalog jött a vásárba?” – „De biza” – mondta az öreg. „Hát, akkor a korbács minek a kezében?” – „Ja, az? Én ennélkül még a templomba sem megyek el. Hozzám nyőtt, meg hát a lóval mit csinýátam volna, amíg nézelöttem a vásárban.”

A szomszéd mit sem szólt, csak ballagott az öreg mellett. Már jócskán esteledett, amikor hazaértek. Nem beszélt erről senkinek, mégis kitudódott a dolog. Ezután, ha valakinek ostor van a kezében, és nincsenek a közelben lovak, biztosak lehetnek abban, hogy zsidi emberrel találkoztak.

Ó, Jákim bácsi minden lehetett és
lovai voltak, minden heten rügöt/ját
horott a Keszthelyi, hetipiacra az volt a
szokásuk amikor eladták a fát behötötték
a Lovakat a Ciffer istállójába, az ostort
meg a kezükbe hordozták, amere mentek
egy alkalommal gyalog jött Keszthelyre de
megszokásból az ostort a kezébe hosta
kezé felé a Városi térnél Pusztai Mariska
elérte és kérte tőle elmehet-e vele ^{haza} mondta
igen mikor kiérték a Városból Mariska
kérdte, hát a koci hol van, Nagyszombat
mondta, az öreg, Jákimbácsi oda haza
és ehor az ostor minete ^{a kezébe} meg szokásból
így ment, gyalog a Mariska is Zsidre haza

Édesapám kézírása

Most megismerhetik Jákim bácsi és Pusztai Mariska történetét, édesapám eredeti kézírásában. Ez alapján írtam A zsidó paraszt a keszthelyi vásárban című elbeszélést.

A zsidí paraszt a suszterműhelyben

Ha a falusi ember bejött a városba, bizony sok tapasztalatra tett szert. Járt az utcákat, nézegette a fényes kirakatokat, a karonfogva sétáló párokat, a piacot, a járókelőket.

Akkoriban nem voltak még egész napos látnivalók, a Balaton-part is később kezdett felvirágozni.

A sok járkálástól megfáradt tagjait egy kis üldögélés pihentette volna, de a köztereken ritkák voltak a padok, így a templomokba és az iparosok műhelyeibe lehetett betérni. A templomokban nem volt szabad a hangos beszéd, tehát nem lehetett a komával megbeszélni a látottakat. Istenhez beszélhettek, de az szóval nem válaszolt, nem volt beszélgetőpartner.

Maradtak tehát a műhelyek, amikből volt bőven, hiszen apám írása szerint csak a Rákóczi téren harmincnyolc iparos műhely működött.

A mi parasztunk egy ilyen fárasztó nap közben betért a Rákóczi tér egyik cipésműhelyébe. A műhelyben mindig volt vendégszék, erre foglalt helyet. A mester végezte közben a dolgát. Éppen szurkosfonalat készített a cipő varrásához. A szurkosfonal egy speciális kelléke a cipőkészítésnek. Úgy készül, hogy a finomfonalat mintegy 70 cm hosszúra levágják, 3-4 szálal nyálukkal nedvesített ujjuk között a térdükön finoman megsodornak, majd ezt a gyengén egymáshoz tapadt fonalat szurokba mártják. A kezelés a cipő színének megfelelő színű szurokkal történik. Eszerint fekete, barna vagy éppen világos (beage) színű lehetett. A szurok kemény állagú, marékban tartható volt. Egyik kézben a szurok, míg a másikban a fonál. A kéz hüvelykujjával rászorítják a fonalat a szurokra, majd a másik kézben levő fonalat egy erős mozdulattal végigrántják az anyagban. Ezt a mozdulatot mindaddig végzik, amíg a szurok egyenletesen be nem vonja a fonalat.

Mint írtam, a fonalat erős mozdulattal rántják át, ami közben a kéz ökölbe szorítva lendül ki.

Visszatérve a vendégszéken ülő emberre, őt minden rántásnál mellbe vágta a suszter. A második vagy harmadik ütés után a paraszt megkérdezte:

„Útban vagyok, mester uram?”

„Nekem nem” – volt rá a válasz, és mivel tovább záporoztak az ütések, a paraszt megállapította, hogy „Mégiscsak útban vagyok, mester uram” – és arrébb húzta a széket.

A régi mesterek nagy kópék voltak. Nem véletlenül volt odahelyezve a szék, és nem véletlenül akkor készült a fonal sem.

A fenti történetet olyan társaságban mesélte el apám, ahol több iparos is együtt volt. Természetesen jókat mulattak rajta, és más hasonló történeteket is elő-elővettek, mint a feketére hült patkó felvetetése a kovácsműhelyben, és még sorolhatnám... Ezek a csínyek rendre megismételhetők voltak, mert a hír lassan terjedt, és a delikvensek is változtak.

A szövetkezet elnöke

Valamikor régen, még az első szövetkezetek idején, az 1960-as évek táján, amikor még nem voltak iskolázott szakemberek, a helyi lehetőségek közül kellett választani. Minden szövetkezeti közösségben voltak a maszek világban jól gazdálkodó, a kulákkistát elkerülő parasztgazdák, akiket „a közgyűlés megválasztott vezetőnek”. (Valójában ez nem ment ilyen simán!)

Egy eset a falusi emberek elbeszéléséből jutott tudomásomra, ami a szomszédos község tsz-elnökével esett meg.

Hívjuk az egyszerűség kedvéért Lajos bácsinak a szövetkezet elnökét, aki fáradtan tért haza otthonába a hajnali kaszálás után. Puritán ember volt, öltözkééről senki sem olvashatta le, hogy milyen magas hivatalt visel. Most is egy elvágott gumicsizma volt a lábán, jó nagy klott gatyában, mel-lén széttárt ingben, fején a szokásos négy sarokra kötött zsebkendőben üldögélt az udvarról nyíló földes konyha küszöbén. Lábai az udvar felé néztek, izzadt teste mosdó-vízért kiáltott, de ő előbb egy kicsit ki akarta pehegni magát.

Már nyolc óra körül járt az idő, ezt meg tudta saccolni, hiszen a falusi ember soha nem hordott órát, mégsem maradtak le a marhák a kihajtáskor, ő maga a déli ebédre, este meg a fáradtság jelezte a pihe-nés idejét.

Farkas Lajos 1961–1962
(A fénykép a leánya tulajdona,
engedéllyel közölve)

Ahogy ott üldögélt, egy autó állt meg a háza előtt. Szépen felöltözött úriemberek és egy hölgy szálltak ki az autóból. A legelső, amikor meglátta az öreget, odaszólt: „Hé, bátyám! Nekem azt mondták, hogy ebben a házban lakik a szövetkezet elnöke.” „Így is van” – mondta az öreg.

Nem volt valami bőbeszédű ember, ez a válasza is érződött, ezért az úriember tovább folytatta a kérdezősködést. „Aztán itthon van-e az elnök elvtárs?” „Itthon biza” – válaszolt Lajos bácsi. „Nem szólna neki, hogy keressük?” „Nem köll annak szólni, hiszen nem vak.” „Hát akkor hogyan tudnánk beszélni vele?” „Szép illendő magyar beszéddel.” „Akkor szóljon neki!” „Mondtam már, hogy nem köll szólni, mert én vagyok az elnök.” „Maga?” – kérdezte a szóló. „Hát ki más” – válaszolta az öreg. „Nem gondoltuk volna. Hát hogyan van felöltözve, hogyan fogadhatja ilyen ruhában a megyei pártbizottság munkatársait?” Most megszólalt az öreg: „Tudják, én munkából jöttem haza fáradtan, ahhoz vagyok öltözve. Maguk nem jelentkeztek be, így nem is várhattam magukat. Különben is ez az én portám, itt csak nekem van jogom kérdeni, hogy mi járatban vannak.” A küldöttség megszégyenülten állt az udvaron. „És aztán mi járatban vannak?” –kérdezett rá az öreg a látogatás okára. „Tudja, panasz jött a járásról, hogy többszöri felszólítás ellenére se küldte be maga a szövetkezet mérlegét. Miért?” „Tudják, az idő meg a sok munka miatt, de most maguknak megígérem, hogy a héten benn lesz a mérleg a járáson.”

Az öregnek olyan becsületes képe volt, hogy még ezt a magas küldöttséget is meggyőzte.

Búcsút vettek, visszaszálltak az autóba, és úgy, ahogy jöttek, elmentek. Mondják, még másik két gazdaságba is bementek, este meg a járási elvtársakkal közösen vacsoráztak a vadászházban.

Az öreg, mint érzékelhető a történetből, nem volt buta parasztember, meg fifikás, csavaros észjárással is bírt. Kifundálta a dolog elintézésének a módját. Elhívatta a kocsist meg a gyalogmunkások közül néhány markosabbat, és kiadta a parancsot, hogy rakják fel a mérleget a szekérre. A szövetkezetnek egy ötszáz kilóig mérő, vas mérlege volt. Az emberek értetlenül nézték, de bíztak a vezetőjükben, és szó nélkül végrehajtották a parancsot. Az öreg is felült a kocsis mellé a bakra, és kiadta a parancsot: „Irány Lenti, a Járási Tanács székhelye.” A községben, mert Lenti akkor még egy nagybacska község volt, nagyon sok nézője akadt a szállítmánynak és a szépen kiöltözött embereknek. Mert Lajos bácsinak is volt ünnepi ruhája, amit templomba, sátoros ünnepekre és az ilyen alkalmakra tartogatott.

Beálltak a járási tanács udvarára, és az öreg bement a hivatalba. A mezőgazdasági osztály vezetője fogadta. Amikor a jöttük okát elmondta az öreg, kinézett az ablakon és meglátva a mérleget, mosolyogni kezdett magában. Nem kiabált, megdicsérte az elnök elvtársat, és azt mondta, hogy erre a fuvarra azért volt szükség, mert a rossz nyelvek azt a hírt terjesztették, hogy maguknak nincs is mérlegük. Most már látjuk, hogy van, a hír nem igaz, menjenek haza békével. Később írástudó emberek jelentek meg a tsz-irodában, és segítettek a mérlegbeszámoló elkészítésében. A történet abban az időben bejárta a megyét, és az emberek dicsérték a sikeres akciót, az idős ember csavaros észjárását.

Én még ismertem az öreget a történettel együtt. Akkor már csak Lajos bácsinak hívták.

A cement

Sándor barátomnak az iklódi hegyen volt szőlője, amihez egy kis pince is tartozott. Ide jártunk fel a szomszéd fiúval, a fiatalabb Sándorral és a többi, elsősorban a Sanyi fiú korosztályához tartozó barátokkal. Ilyenkor többnyire a beszélgetésen, a noha bor kóstolásán volt a fő hangsúly. Munkáról ritkán esett szó, de egy alkalommal az idősebb Sándor azzal jött elő, hogy szerzett egy zsák cementet, jó volna felvinni, mert akkor meg tudná javítani a megrepedt ciszternát.

Közben az is kiderült, hogy előtte nap, amikor a hegyről jött haza, a Böske-part alatti forrás kövezését végző munkásoktól kapta, a haza szánt liter noha borért.

Még azt is megtették ezek a munkások, hogy eldugták az árut, nehogy illetéktelen személy vihesse el. Ezt kellett felvinni a hegyre, és mivel autóval járható út nem vezetett felfelé, így maradt a vállazás. Négyen voltunk, jó megfogható gyerekek. A zsákban lévő ötven kiló cement gyerekjátéknak tűnt, mivel mindnyájan már sokat dolgoztunk vele. Elkerülte a figyelmünket a Böske-part a maga 20%-ot meghaladó emelkedőjével. Először ketten fogtuk meg a zsákot, de hamar rájöttünk, hogy ez így nem megy, mert egymást akadályozzuk a haladásban, ezért úgy döntöttünk, váltva vállra vesszük, és gyakori váltásokkal visszük fel. Elmondhatom, hogy még ennyit, bár sokat és sokfélét dolgoztunk, nem szenvedtünk egy munkával sem.

Szinte halálosan kimerülve érkezünk fel a picéhez.

Sándor, aki előbb abbahagyta a cipelést, már tele korsóval várta az első érkezőt. Gondolva arra, hogy igen szomjasak leszünk, hogy ne kelljen annyit fordulnia, biztos, ami biztos egy vödörrel is felhozott a pincéből. Jól is tette, mert az első nem pohárba öntötte a bort, hanem a korsóból ivott, egy nyeletre addig, amíg az ki nem ürült. Az üres korsót a következő is megmerítette a vödörből. Mire mindenki sorra került, ki is ürült a vödör. Mivel még mindenki szomjas volt, újra teleengedte az edényt, de a továbbiakban már poharaztunk.

Ezzel a cementszállítás be is fejeződött, Sándor hazára is készített egy öt literes demizson bort. Magunkat ismerve, a hazaútra is vittünk a nedűből.

Már nem először fordult elő, hogy nótaszó mellett ereszkedtünk le a hegyről, ez így volt most is. Eközben kézről kézre járt a butykos, majd a demizsonra került a sor. Azt is megittuk hazáig. Nem baj, mondta az öregebb Sándor, mert szerencsére még van otthon a kishordón egy kevés, na aztán, az is hamar kiürült. Mondanom se kell, mindnyájan jól álltunk, mire végeztünk a nagy munkával. Csak Sándornak kellett másnap újra felmenni a hegyre, hogy legyen otthon is egy kis bora.

Az egyszeri emberről, aki hazament a hegyről, és mégis a hegyen aludt

A mi vidékünkön nincsenek igazi hegyek, mivel a tájat a Kerka és mellékfolyói alakították ki sík vidékké. Ennek a folyóvölgynek peremén azonban találhatóak kisebb dombok, amiket az itt lakók hegynek titulálnak. Ha hegy, akkor azon szőlőültetvények is települtek. Ezek az ültetvények mára már csak a hosszúságukat tartották meg, mert az örökösök a domb irányában osztozkodtak a valamikori széles birtokokon. Így gyakran előfordult, hogy némely gazdának egy sor szőleje volt, de az a hegy aljától a hegy tetejéig felért. A prэшázak általában a felső dűlön voltak, így szüretkor mindig felfelé kellett puttonyozni a meredek parton.

A gazdák a boraikat a hegyi pincékben tartották. Valójában ezek az építmények föld felett, vagy enyhén süllyesztve készültek. Ritka volt az igazi pince, amiket itt „földpincének” neveztek.

Mint említettem, a borokat itt tárolták, így nagyobb esélye volt annak, hogy az óbor megérte az új termést, meg az asszonyok is örültek, mivel bor

híján nem kellett állandóan zsörtölődni a be-betérő barátokkal folytatott mulatozás miatt.

Mivel a magyar ember bor nélkül nem élhetett, elfogytával újra hozni kellett a hegyről. „Borér” mindig a férfiak mentek. Nem vittek magukkal nagy edényt. Általában pintes, ritkábban kétliteres, befonott üveggel mentek a hegyre.

Praktikusabb lett volna, ha nagyobb az edény, de ebben az volt a ráció, hogy a kevesebb előbb elfogyott, és lehetett újra bort hozni.

A közlekedés kétféle lehetett. Ha valami munkára mentek, szüret, gyümölcszedés, favágás, építkezés, befogták a szekérbe a lovat vagy lovakat (tehenekkel ez az út hosszú lett volna), ha pedig csak borér mentek, akkor gyalogosan vágtak neki az útnak.

A távolság általában tíz-tizenöt kilométer, aminek megtételéhez korán kellett indulni, és szerencsés esetben már esteledett, mire megfordultak.

A hegyre érve a korábban érkezők sorra hívogatták be az új jövevényt. Mindig volt valami ok, hogy becsalják az érkezőt. Gyere be, komám! Kel-lene egy kis segítség. Hordót mostam, már kicsöpögött, nem bírom egyedül feltenni a gántárfára. Nagy erőlködve ketten feltették. Súlya miatt

Perlaki Stéber Ferenc: A Csőre-pince

egyedül is elboldogult volna vele a gazda, de akkor egyedül kellett volna inni, és a magyar mondás, „ökör iszik magában”, nem engedte ezt meg.

Másik pincénél a frissen főzött szózókörte pálinkát kóstoltatták, vagy új pletykát mondott el a szomszéd. A lényeg az volt, hogy inni lehessen. Közben haraptak is egyet, kenyér, füstötődal, kóbasz, hajma került az asztalra.

Tudok olyan esetről, hogy addig-addig iddogáltak, míg beesteledett, és a mi emberünk még nem érte el a saját pincéjét. Persze ekkor már ment a nóta is.

Mivel az út hazafelé is éppen olyan hosszú, vagy talán még hosszabb volt, mint erre, besötétedés után már nem volt tanácsos hazaindulni.

Egy ilyen alkalommal János gazda is készülődött az útra. Sötét hajnalban kelt. Az állatokat rábízta az asszonyra, mondván, etesd és itasd meg a jószágot, végezd el az itthoni munkát estefelé is, ha későn érnék.

A tarisznyát a nyakába kanyarította, és nekivágott az útnak.

Már az elején említettem, hogy mennyit kellett gyalogolni, ami két-három órát vett igénybe, folyamatosan haladva.

A hegye a dedesi kishegyén volt, amit Lendvadedes községen át lehetett elérni.

Főleg sima terepen, postaúton ment, csak Rédicsnél fogyott el a makadámút, és tovább már a sáros földút vitt a hegy felé. A falu után kezdett emelkedni az út, majd Lendvadedesbe lejtőn ereszkedett le. Ennek a lejtőnek megvolt a bójtje. A kishegyre egy meredek emelkedőn lehetett feljutni, ami többszöri megállást parancsolt a ziháló tüdő miatt. Ha emberünk nem lett volna elfáradva, gyönyörködhetett volna az út menti erdők szépségében, pompás színeiben, de erre már nem jutott levegő. Csak az tartotta benne a lelket, hogy hamarosan odaér a pincéjéhez, és végre ihat egyet a már nagyon áhított nedűből.

Adjon isten, köszöntött rá a pincéje körül szorgoskodó Kálmán bácsi, aki bizonyára itt aludt, mert különben még nem ért volna ide, hiszen ő még távolabb lakott. Jó hogy jön, szomszéd. Nézze meg, ezek a rusnya dögök (szarvasok) már megint mekkora kárt tettek, hiába kertöltem be a szőlőt. Megtekintették a kárt. János is mondta, nem tom, nálam mi van, már én is csinýátam kertet, amit játszi könnyedséggel ugranak át ezek a dögök.

Sűrű fejcsóválással mentek fel a pincébe, ahol már kikészítve állt a korsó bor meg a két pohár, csak vendégre várt, aki most meg is érkezett. Előkerült a pipa is, és mennyei illat töltötte be a kis szobát.

Két vagy három tölts után János megköszönve a kínálást továbbindult, és hamarosan már az ő picéjéhez ért. Kinyitotta az ajtót. Azt rögtön meg-

állapította, hogy úgy van minden, ahogyan előző ittjártakor hagyta. A szőlőben sem esett kár, a vadak elkerülték az ő birtokát. Vett egy korsó bort az akós hordóról, amiben a tavalyi bő termésből megmaradt noha árválkodott. Leült a tóra, és csettintgetve a nyelvvel jóízűen kortyolgatt. Az arra járók is részesültek a finomságból.

Közben, mert megéhezett, elővette a kenyeret és a bicskájával kanyarintott belőle. Mellé házikolbászt meg hagymát fogyasztott. Amikor úgy érezte, hogy megakad a falat, húzott egyet a korsóból.

Évés után pihent egy kicsit a lócán, aztán megereszte a magával hozott pintes demizsont, majd még egyszer körülnézett és bezárta a pinceajtót. Az út hazafelé kellemesen lejtett, gyorsan haladt, csak az erős szembe szél ne fújta volna.

A pipa sem akart szenyelni, minduntalan igazgatni kellett a paraszát. Amikor kifogyott a dohány, nem tette el a pipát, az csak úgy lógott a fogai közt.

Hogy ne hagyja el az ereje, közben rá-ráhúzott az üvegből, aminek már alig lötyögött az alján valami. Nem mondhatta senki, akivel találkozott, hogy túl józan lett volna.

Lassan a félúton túl járt, már látszott a távolban a Frimon Béla kocsmája, amikor erős nikotinhiány fogta el. Rá kellett gyújtania a pipára. Megállt, tömött egy töltetet a dohányból, majd elővette a gyújtót. A szembe szél miatt nem ment a gyújtás, ezért hátat fordított a szélnek. A pipa lassan égni kezdett, sűrű szippantásokkal élesztve a tüzet, megindult előre. Csak ment, pipázott, egyet-egyet ivott. Szerinte jól haladt, csak azt furcsállotta, hogy korábbi útjai során itt nem volt part, most meg van, de nem baj, már látszanak a szürkületben a falu szélső házai.

Odaérve, a házak között felismerni vélte a saját épületét. Még a kulcs is passzolt a zárba. Sötét volt. Szólongatta az asszonyt, de mivel nem jött válasz, megállapította, biztosan a komaasszonnyal ment szomszédolni, és bebújt az ágyába.

Reggel korán ébredt, a szokott időben. Ahogyan körülnézett, majd leugrott az ágyról. A szoba ahol aludt nem az ő szobája, de akkor hol van valójában?

Lassan ismerte fel a helyet, bizony nem otthon volt. Visszaidézve a ködös, távoli tegnapot, megállapította, hogy a hegyen, a pincében hált.

Gyorsan összekészült, és újból hazaindult. Útközben nem állt meg. A szembe jövő ismerősök dicsérték, hogy milyen korai ember, hogy már hazafelé jön. Bólogatott, de nem válaszolt, egy darabig otthon az asszonynak

sem. Kiment az istállóba, ahol egészen délig szöszmötölt, de délben bevitte az éhség a konyhába, hiszen tegnap délután evett utoljára, és ugyancsak korgott a gyomra.

Szemlesütve ült le a helyére az asztal mellé. Aztán jött a fejmosás. Még a keresztvíz is lekerült róla. Nem szólalt meg, nem is válaszolt. Egyszer csak vége lett a rempölésnek, egy halk sajnálatot motyogott, és nekiállt a gőzölgő levesnek.

Nem beszélt az esetről, a faluban sem volt téma mindaddig, amíg maga el nem dicsekedett a dologgal a kocsmában.

Azóta beszélnek, hogy volt egy ember, aki este hazajött a hegyről aludni, és mégis a hegyen ébredt. Talán az ördög viccelte meg.

2017. március tizenötödike

Itt van a március, a kikelet hónapja. A héten múltam hetvenegy éves. Ettől a ténytől eltekintve, jól érzem magamat. Most nem azért vagyok kórházban, mert beteg vagyok, hanem kétévenként adódik lehetőségem arra, hogy átvizsgáljanak, ellenőrizzék a szívem működését. Ne akarom elkiabálni, de jól működik a motorom. Az a két stent, amit négy éve kaptam, átsegített a bajon. Doktorom éleslátásának köszönhetően szerencsésen megúsztam az infarktust. Már csak élni kell, ez a feladat.

Naplóm szerint ma március tizennegyedike van, nagy nemzeti ünnepünk előtti nap. A magam módján, lehetőségeim szerint én is készülődök. A kórháztól nem messze a nagy víz partján lesz majd az ünnepség. Szobatársammal fogok kimenni a szoborhoz, ahol ünnepi beszéd, irodalmi műsor és koszorúzás lesz. Izgatott vagyok egész nap. Valamit érzek a levegőben. Ez az érzés furcsa a számomra, mert nem jellemző rám a nagy beleélés. Talán nem is az ünnepvárás okozza, de nem történik semmi.

Elfogyasztjuk a szokásos ételeket, beszélgetünk betegtársaimmal, telik a nap. Délután megnézek egy-két jó filmet, melyeket fiam hozott DVD-n az előző napokban. Aztán csend lett, az álom erőt vett az ébrenléten, és kikapcsolta az aznapi filmemet.

Szokásomhoz megfelelően nagyon korán ébredtem. Otthon is, ha felébredek, legyen az bármilyen kora, felkelek, szabályosan kivet az ágy. Ma is így történt.

Ezekben a hajnali órákban még üres a mosdó, a zuhanyzó. Csak ilyenkor lehet nyugodtan elvégezni a tisztálkodást. Később gyakran rányitják a benn levőre az ajtót.

Valami szorítást éreztem a mellkasomban. Volt már hasonló érzésem, akkor a háziorvosom pitvarfibrilláció gyanújával, mentővel vitetett be az egerszegi kórház sürgősségi osztályára, ahonnan a kardiológiára irányítottak, mert jó volt az otthoni diagnózis. Most nem erről kívánok írni, hanem március tizenötödikéről, az ünnepről, a szép tavaszról.

Biztos, ami biztos, úgy, ahogyan voltam, pizsamásan, nyakamban a törölközővel, kezemben a fogmosó pohárral és a toalettpapírral elcsoszogtam a nővérszobaig, ahol az ügyeletes nővér még pihent. Nehéz éjszakán volt túl, az osztályon lévő betegek szinte folyamatosan foglalkoztatták. Leültem az ajtó előtti székre. Figyeltem, hogy van-e benn mozgás, meg talán csak elmúlik a rosszullét, és nem is kell kopogtatnom. Sajnos a nővér nem mozgott, a szorítás is egyre erősebb lett, így kopogtattam az ajtón. Kis türelmet, hangzott belülről a válasz, és hamarosan nyílt az ajtó. A „Mi a baj?” kérdésre elmondtam, hogy rosszul érzem magamat, és tudomására hoztam a többi jelet, amit érzek.

„Feküdjön fel a vizsgáló ágyra, készíték egy EKG-t.” Amikor elkészült, és a kezébe vette a szalagot, csak tekergette a fejét. Annyit mondott, hogy valami nincs rendben, orvos kell, és telefonon felhívta az ügyeletes orvost.

Rövid időn belül meg is érkezett egy doktornő, akit főorvos asszonynak szólított a nővér. Nézte a csíkot, ő is tekergette a fejét, végül azt mondta, készüljön egy ismétlő mérés. Ennek az eredménye sem látszott valami megnyugtatónak.

Aztán intézkedni kezdtek. Az elejtett szavakból azt állapítottam meg, hogy áthelyeznek az intenzív osztályra.

Mondtam, hogy elmegyek a kórterembe, leteszem a tisztálkodó felszerelésemet, de erről szó sem lehetett. Kérték, hogy maradjak nyugodtan, majd jön a betegszállító és átvisz az intenzívra. Rövid időn belül jött egy fiatal beteghordó egy kerekesszékkal, ebbe beleültettek, és már mentünk is. Folyosók, lift, megint folyosók. Arról gondoltam, hogy már az intenzív osztályon vagyunk, hogy a bejáratú lengőajtó után már nem láttam ajtót, a helyiségek kis átjárókkal egymásba nyíltak. Mindenütt különleges gépek, monitorok. A többi itt lévőről csak a sóhajtás, a jajszó adott jelet.

A főorvosnő az általa megállapított információkkal átadott az itt ügyelő kollégának, majd elment. Később még többször visszajött, tanakodtak, majd újra más dolgai után nézett.

Én meg a hátamon feküdtem, tele elektródával, érzékelőkkel, melyeknek információit a mögöttem lévő monitor mutatta. Néha megpróbáltam meglesni őket, de ez nem igazán sikerült. Kaptam egy infúziót meg injekciót. Ha jól emlékszem, az injekció neve Betaloc volt. Biztosan az infúzió és a gyógyszer hatására, egyre jobban éreztem magamat.

Az orvos, egy egészen fiatal ember volt. Nagy buzgalommal állt melém. Amikor kérdésére közöltem vele, hogy jobban érzem magamat, sűrűbben jött, szinte folyamatosan figyelt. A nővérek elkezdtek lebontani rólam a sok érzékelőt. Jobban voltam, ezért arra a következtetésre jutottam, hogy átestem a nehezen, aztán jött a kis doktor, aki elbocsájtott azzal a megkötéssel, hogy semmi megerőltetés, még étkezni se jöjjen le, majd az ágyba kapom az ételt. A megfigyelés még több napig, de már az osztályon folytatódik.

Megint jött a betegszállító, és szinte repített vissza a megszokott ágyamba.

Milyen könnyen változik az ember. Kétheti kórházi tartózkodás után már otthonnak tűnik a betegszoba, és ilyen esetben hogyan tud neki örülni a kiszolgáltatott ember.

Betegtársaim örömmel fogadtak. Aggódtak értem. Segítségükkel hamar visszazökkentem a mindennapi valóságba.

Most visszagondolok arra, hogy mennyire készültem az ünnepre! Bizonyára emlékezetes lett volna, ha én is a közönséggel együtt énekelhettem volna: „Isten áldd meg a magyart...” Így is maradandó élmény volt, de nem pozitív élmény, melyre nem vágyom azóta sem. Amikor már újra sétálhattam a Balaton partján, ránéztem a feldíszített emlékműre, elszorult a szívem, de ez nem a beteg szív jele volt. Szakítottam egy kis nemzeti színű papírszalagot, amit az ágyam mellett őriztem mindaddig, amíg haza nem jöttem.

Határőrtörténet

Történt a magyar–jugoszláv határon, még a jugoszláv államszövetség felbomlása előtt.

Jóképpű, sorállományú magyar határőr okmányokat ellenőriz a külföldről belépni kívánó autóbusz utasai között.

Ha az okmányok rendben vannak, továbblép, kéri a következő útlevelet.

Fel sem néz, csak addig, amíg a fényképet hozzá hasonlítja az utas arcához. Szép, mélyen dekoltált ruhában ülő fiatal, fekete hajú nő a következő.

Szótlanul nyújtja az útlevelét a katonának. A katona tátott szájjal bámulja a lányt.

Argentín útlevel, argentin állampolgárság, látszólag rendben van minden. A nő csak nem szólal meg. A katona kibetűzi a nevet, és kérdezi:

„Valentina Caniggia?” A lány mosolyogva bólint, de most sem szólal meg.

A katona visszamosolyog, a fogai között mormogja: „De megdönténélek, aranyom!”

Ekkor a lány, rámeresztett szemmel, ékes magyarsággal válaszolja:

„Ha leadta a szolgálatot, megbeszélhetjük a dolgot.”

A történet nincs tovább. A busz elment az úti célja, Budapest felé. A katona szótlanul állt, és csak bámult a busz után.

Nőnap iisztelgés

Tisztelt jelen lévő Hölgyek, Tagtársaink és Vendégeink!

Már több köszöntőt írtam ebből az alkalomból, méltatva a nő szerepét a családban, a társadalomban, az életünkben.

Ezek a gondolatok mindig a férfi gondolatai voltak, és mi, férfiak úgy ítéltük meg, hogy szép gondolatok, amiknek a hölgyek, nőtársaink szívből örülnek.

A visszareagálások erre utaltak, de valójában csak következtetni tudtunk rá. Fiatalabb korban a visszajelzés talán más volt. Ma egy különleges ebéd, türelmesebb válasz mutatja, hogy célba ért a jó szó, munkájuk elismerése, az élő vagy csak szimbólikus virág.

A szerelem szeretetté változik, de ugyanúgy öröm számunkra a társ csillogó szeme, kedves tekintete, a simító kéz, ami mind-mind az emlékeket hozza felszínre, elindít bennünk egy gondolatsort. Édes borzongást érzünk, átmelegedik újra a testünk.

Aggódunk, ha beteg, lessük gondolatát, de mindez hol van ahhoz a gondoskodáshoz, amit mi kapunk hasonló, elesett helyzetünkben.

Már túl a fiatal éveken, amikor leányainkat, unokáinkat is ünnepeljük ezen a szép napon, nem felejtethjük el, hogy őket is töletek kaptuk.

A sok férfitekintet már őket követi, de még a mi szemünk is megakad egy szép, fiatal nő alakján, amit ti megértő mosollyal vesztek tudomásul.

Itt emlékezünk édesanyáinkra, nagymamáinkra. Újra látjuk szeretett arcukat, fülünkbe cseng a távolból áthangzó szavuk, érezzük szeretetüket. A tavaszi virágok a sírjukon ezt az emlékezést jelzik.

Nőtársaink, ezer köszönet azért, hogy vagytok.

Szeretünk benneteket!

Rövid történetek, anekdoták, szólások – sok-sok tanulsággal és humorral

– ajánló –

Berkes József könyve bevallottan és vállaltan életrajzi ihletésű kötet. Mindkét kitétel fontos, mert egyik sem valamiféle kényszer eredménye, hanem saját múltunk, minden rezdülésének tudatos vállalása, megfelelő öniróniával.

A szerző elsősorban történetmesélő szerepben van itt, nagyon kevés az olyan esemény, melynek ön maga volna a főhőse, de majd mindegyiknek résztvevője, vagy szemtanúja s ebből a közeli szemlélés állapotából írja le történeteit.

A történetek zöme Kerka-menti anekdota, rövid történet, melyek három történeti helyszínt reprezentálnak: az 1940-es évek keszthelyi miliójét, az 1960-as évek paraszti világát, és az 1970-es évek évek szocialista átalakulását végigélő Kerka-mentét.

Az 1940-es évek Keszthelyén, a beszélő nagyszüleinek, szüleinek nemzedéke idejében játszódnak a történetek, a szerző kisgyermekkor idejében.

A II. világháborút követő emberöltő paraszti világának anekdotái, szólásai, szólásmagyarázó rövid, csattanós történetei és az ehhez kapcsolódó fotódokumentáció a parasztok szokásaiból idéz, gondolkodásmódjáról szól, néhol megidézve a tájnyelvet is (egyben ez a tájnyelv a nyelvi humor forrása is egynemely anekdotában). Kiemelkedik pontos szokásleírásként ebből a maskarázás leírása, mely a néprajzkutató számára is fontos adalékokat nyújt.

A harmadik történeti korszak és helyszín az 1970-es évek jugoszláv-magyar határmenti tsz-világa, melyben fiatalemberként ott dolgozott a szerző maga is, és melynek mintegy tablóját rajzolja elénk.

Az anekdoták mellett vannak olyan rövid történetek, amelyek életrajzi bevezetőkkel (amolyan helyismereti beavatással) indulnak, s ezen át jutnak el a csattanós, tréfás, vagy épp elszomorító végkifejletig. Ezekben a történetekben, ellentétben az anekdotákkal, megjelenik a személyes dokumentálás igénye is, mely helyismereti feldolgozásra is érdemessé teszi ezeket az leírásokat. Mindegyikben ott bujkál a szerző mosolya, nem hahotázva, inkább somolyogva. A történetekben kimondatlanul is minden mozzanatban ott az a korabeli politikai viszony, ami értelmezi, átértelmezi az eseményeket, de ez a világ a mai versenypálya-világhoz képest idillien és megbocsáthatatlanul békés. Olvasva az ember oda is kívánczik, meg nem is. A legtöbb történet ebbe a korabeli korrajzba illeszkedik, és aki ismeri a térséget, a falvakat, az önmagát is könnyen megtalálja benne. Részben erre is szolgálnak az életrajzi adatokkal teleszótt bevezetői a történeteknek.

Sajátos, megkapó prózák is előfordulnak a kötetben. Ezek is történetek, de nem csattanós anekdoták, hanem moralizáló, mély érzelmi töltettel bíró élettörténet-vázlatok (*Ibolyánál*, *A szegény ember*), melyek lezárását a halál adja, s melyek még így vázlatosan, balladaszerűen is megmutatják a főhősök életének fordulópontjait. E történetek közös jellemzője, hogy erősem kötődik hozzájuk a szerző érzelmileg, érezhetően átéli őket.

Játékos fikciós történetek is olvashatók a kötetben, melyek egy-egy konkrét élmény kapcsán vetődtek papírra (*A „Kisasszonka” Boldogkő várában*). Bár ez a legkevésbé hangsúlyos csoport, a kötetben fontos szerepe van: kiragadja azt a helytörténeti érdekességű, fontosságú anekdotázás világából, és megteremt a kapcsolatot a földhözragadt élet leírása és az erkölcsi, érzelmi élményeket magas hőfokon elbeszélő történetek közt.

Berkes József egyszerű és letisztult mondatokban mesél, hagyja magát a történetet élni, s minden történetben szerethetőek esendő szereplői. Aki szeretné megismerni az ő világát, földrajzi, emberi tájait, az megtalálja benne a hétköznapiak báját, tragikomikus eseményeit, és a szerző beleágyazódását, belenövését és benne növését ebben a társadalomban, mely tulajdonképp kortalan, időtlen és végtelenül emberi.

Kardos Ferenc

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ ÉS AJÁNLÁS.....	5
RÖVID TÖRTÉNETEK	7
A két Jóska bácsi.....	7
Dara Zoli történetei a rendőrökkel.....	9
Hogyan lettem Dezsőkém.....	11
Magnófelvétel a szalagos magnetofonnal áramszünetkor.....	12
Lecsóévés	13
Tojássütés borfejtéskor	15
Ibolyánál.....	17
A szegény ember.....	19
Kisasszonka.....	21
Liszka néni és Pandur.....	23
Sándor szomszéd, a csendőr	26
Jenci papa.....	28
Hegyi bácsi	29
Theofil Degendorfer	31
Látogatás a pékségben	33
Tihamér és Berci esete az Orkánnal.....	34
A palacsintafa története.....	35
Kínai dal	36
Az első ifjúsági találkozó életem egy korábbi színhelyén.....	37
Kiss Feri emlékére	39
Újabb esemény, amiben ismét Berci volt a főkolompos.....	41
Eligazítás a tsz-ben.....	42
Határővezetben	45
Édesapám saját kezű feljegyzései fiatal korából.....	48
A földi	52
Nőnap kiadvány.....	55
Úrnapján.....	56
A dohányzásról.....	58

Palacsintasütés éjjel.....	64
Emlékezünk	66
A hegyi szomszédék kapálnak	68
Dödölle	70
Fogadás	70
Testamentum	72
 SZÓLÁSOK, MONDÁSOK.....	 75
 ANEKDOTÁK	 77
Szegény német.....	77
Reggel.....	77
Pákán lakodalom volt.....	77
Traktoros jelentés az 1950-es évekből	78
A két mester	78
Vakbélgyulladás	79
A kerkakutasi anyadisznó esete	81
Ebédidő.....	82
A pákai lakodalomban	83
A szilvágyi kalapszortírozókról	83
A csesztregi farsang, valamikor 1974-ben és 2018-ban	84
A kerkakutasi maskurák	86
Maskurák Lentikápolnán.....	87
Pista bácsi és Kati néni esete Szentgyörgyvölgyön.....	88
Suszterműhelyben	89
Harckocsi Kerkakutason	90
Lakodalom Pákán	91
Lakodalom Lendvajakabfán	92
Búcsújáró asszonyok esete Reziben	93
Horgászok.....	94
Telefonálás	95
Telefonálás a kerkakutasi tsz-ből	96
A zsidi paraszt a keszthelyi vásárban	97
A zsidi paraszt a suszterműhelyben	100
A szövetkezet elnöke.....	101

A cement.....	103
Az egyszeri emberről, aki hazament a hegyről, és mégis a hegyen aludt	104
2017. március tizenötödike	108
Határőrtörténet	110
Nőnap tisztelegés.....	111
RÖVID TÖRTÉNETEK, ANEKDOTÁK, SZÓLÁSOK	
– SOK-SOK TANULSÁGGAL ÉS HUMORRAL.....	113

Támogatók

Zalabaksa Község Önkormányzati Képviselő-testülete
Csesztreg Község Önkormányzati Képviselő-testülete
Sümegi Kálmán, Sorbus & Sorbus Kft., Zalabaksa
Németh László ügyvezető, Németh-Fa Kft., Lenti
Szili Ervin, SZILI-VILLSZER Zrt., Zalabaksa

Kiadó: MURAVIDÉK BARÁTI KÖR KULTURÁLIS EGYESÜLET,
Pilisvörösvár, 2018
E-mail: muravidek@freemail.hu
www.muravidek.eu

A borítótérvet NÉMETH CSONGOR készítette
a szerző tulajdonában lévő fénykép (címlap),
illetve dokumentum (hátlap) felhasználásával
Nyomdai előkészítés: ANGRÁF BT., Budapest
Nyomda: BODNÁR NYOMDA BT., Budapest

A kötetben megjelent fényképek és dokumentumok a szerző felvételei,
illetve az ő tulajdonát képezik

978-615-5750-31-1 (nyomtatott)
978-615-5750-34-2 (online, PDF)

egyszerűen a jeget, és sodorta őket is
t a víz tudós felismerés! hogy mit csinál
gy felismerésbe, döntéseket és fogad
alt tettek, ha az Isten megsegíti őket
vona a Vihar partra veti őket oda
építményt építenek így került a képmű
Lent - Mihály hegyre.

Gyerekkoromban a piac ^{mai} ártábla
olt ahol most a gombosbolt va azon
latalon voltak elhelyezve végig a ma
legen forgalmi iródáig az alvások meg
kosarakat rakták az emberek tejét, toj
lóséget gyümölcsöt, csak a csibe piac volt gy
tca elején, egy alkalommal a Városház
t az Reizli vett őket is a Babó's
ordárnak odaadom, így vigye har is ha
onolja meg odahaza mileggen belöle a
szíveket

2000 Ft

